

Rózino junáštvo.

Lith. v. Kunath's. Gd. C. N. Ben. rig. v. in. Fins. 1840.

ROZA JELODVORSKA.

Lepa podučivna in kratkočasna
pripoved
za
mlade in odrašene ljudi.

Poslovenil
Dragoslav Pijelik.

V Ljubljani 1855.

V založbi pri Henriku Ničmanu, bukvovezu,
na starim tergu št. 167.

Predgovor.

Vedno večí védoželjnosti dragih Slovincov ustreči, podam sledeče bukvice s serčno željo, da bi Vam, posebno pa Tebi, slovenska mladina, jako koristile. Tega se smem toliko bolj nadjati, ker ni le skoz in skoz naukapolna, ampak tudi kratkočasna pripoved; zraven pa je tudi lep zaderžanjski zgled, kteriga posnemanje Te bo vsaki krat z nepopisljivo radostjo navdalo, in časno in večno srečo Ti zagotovilo. Blaga, nedolžna Roza Ti je živa podoba prave ljubezni in bogaboječnosti. Njeno edino veselje je bilo, voljo svojih bogoljubnih staršev spolniti v vsaki, še tako zoperni priložnosti svojiga življenja. Zato pa, ker je Boga čez vse, svoje starše pa za njim kot perve in naj večí dobrotnike ljubila, ji je Bog veliko veselja, in časno srečo že tukaj na zemlji v obilni meri podelil, kakor četerta božja zapoved pravi: „Spoštuj očeta in mater i. t. d.“

Vi pa, predragi starši, posebno pa ve, dobre matere! posnemajte blago serčno gospo Matildo v zreji svojih blagih otročičev. Zasadite zgodaj v njih nedolžne serčica strah božji, bogoljubnost, miloserčnost in druge lepe čednosti, ktere so vsakimu kristjanu potrebne za večno zveličanje. V vaših rokah je njih časna in večna sreča, in če jo bote prav posnemali, tako vas bojo vaši hvaležni otroci blagoslovili, če vas bo tudi že dolgo rahlja zemljica pokrivala.

Žlahni vitez Častimir, Rozin oče, nam je očitni dokaz, de kdor Bogu služi celi čas svojiga življenja, in terdno v njega zaupa, de ta zida na sivo nepremakljivo skalo, ktere nemore zrušiti vsa peklenska

hudobija. Naj se naši sovražniki še tako prizadevajo, nam škodovati, tako vender le toliko storiti zamorejo, kolikor jim Bog pripusti, in na zadnje — se vender vse k naši sreči izide. Nasprot pa Strašimir, pogibeljni sovražnik blagodušnega Častimira, nam pokaže, kam pripelje človeka vkoreninjeno sovražtvo in druge strasti. Dušni mir zapusti taciga človeka, in huda vest ga preganja od eniga kraja v družiga. Blagi občutleji, ki pravičniga vsikdar navdajajo, so mu neznani, in veselje, naj ljubši prijatli na poti življenja, se vedno bolj od njega proč pomikuje. Namesto se spreobrniti in pokoro delati, hudobijo na hudobijo naklada, prederzno dere v večno pogubljenje, če ga božja milost ne reši strašniga prepada, v kteriga brez vsega pomiselka leti.

Skrivne, nezapopadljive pota božje modrosti in previdnosti, so tako rekoč osnova pričujoče povesti, in očitno nam je, da dobrotljivi Bog vse k naši večji sreči obrača, akoravno nas hudo tepe. Toraj ne smemo godernjati, če nam križe in težave pošilja, ampak misliti moramo vsaki krat, — de smo si ali zaslužili, in pótim je pravična kazen za naše grehe, ali pa de nas Bog skuša, in naše zasluženje je potim toliko večji v svetih nebesih.

I.

Rózine mlade leta in skerbna odreja.

V spodnim kraju švabske dežele, v kateri se rasprostirajo lepe zelene doline in obrašene gore; za katerimi se silni švajcarski velikani s svojimi sneženimi glavami proti nebu veličastno dvigujejo, je stal svoje dni na veliki, z mnogimi jelkami obrašeni pečini, lepi čversti grad, Jelodvor. Mnogo stoletij potim, ko je že večidel razrušen bil, so napol razkopani stolpi in z mahom prepreženo zidovje, pesebno ko so od zahajočiga solnca rumenkasto pobarvani, ali pa od blede lune tu in tam osvitljeni bili, marsikterega popotnika čudno v serce ganili; v duhu je blagoslovil blage ljudi, ki so nekdej tukaj bivali, in mimo gredoči je z glavo majaje nad minljivostjo vsih pozemeljskih reči, korakal svojo pot nadalje.

Živel je svoje dni v tem gradu vitez Častimir v lepi zakonski edinosti s svojo ženó drago po imenu Matilda. Častimir je tudi imeniten vojšak bil, in akoravno je vedno s kopjem in mečem opasan mogel pripravljen za vojsko biti; se je vender zamoglo z njegoviga jasniga obličja ljudomilost in vsmilenje posnéti. Pod železnim oklopjem je bilo žlahno in dobrotljivo sercé do vsakiga človeka. Zraven je bil tudi grozno pobožin mož, pošten poglavar, in dober oskerbnik svojih podložnih. Švabski knezi so ga kot posebniga prijatla častili, in sam cesar ga je pred vsemi drugimi vitezi na posebno vižo k časti povzdignil. Matilda, blaga gospa Častimira, je zavoljo svoje umetnosti, pobožnosti, do-

brotljivosti proti revežem, in drugih lepih čednost, deleč okoli slovela; zraven ji je bil Bog tudi posebno lepoto telesa podaril.

Častimir je v tistih nemirapolnih časih le malo na svojim gradu prebival, vedno je namreč kneza v vojskah spremljal, in prigodilo se je, da je po več let s svojimi četami pri vojskni armadi moral ostati. Matilda je med tem, ko je njeni mož daleč proč od ljubiga doma s sovražniki se boril, imela sladko veselje z edinim detetam, malo gospodično, po imenu Roza, koja je v razumnosti in posebni lepoti ravno tako, kot mati slovela. Zato Roziko dobro odgojiti (izrediti), je bila naj večji skerb ljube matere. Reja je bila prosta, brez vsih nepotrebnih perstavkov; in ker je sama v resnici pobožna in blagiga serca bila, je bilo materi pač lahko nadepolniga otroka dobro odgojiti.

Pobožna mati je učila svojo hčerko naj popred Boga prav spoznati, in je posebno skerbela prav gorečo ljubezen do nebeškiga očeta v njeno žlahno serčice zasaditi. Modra gospa je vse misli in občutleje le za lepe in božje reči imela. Velikokrat je božje skrivnosti v veliki pobožnosti premišljevala, in polna nebeške radosti Boga za neskončne njegove dobrote iz celega serca hvalila. Z visokiga okna navadne stanice, per kterim je večji del dneva z delom dopernesla, se je prav lepo, daleč krog in krog vidilo. Cela narava je rasprostirala se pred očmi v svoji neprecenljivi krasoti, koja je bistroumni materi večkrat lepo priložnost ponudila, svoji hčerki modrost, dobrotljivost in vsigamogočnost božjo, prav očitno pokazati.

Ko je zaželjena spomlad došla, in so hribi in doline, logi in planjave zopet zeleneli, brezštevne cvetlice veselo barvaste glavice proti nebu dvigale, ko je v vsakimu germičku ptiček žvergoléti jel; je poklicala malo Rozo včasih prav zgodej rekoč: „O pojdi, pojdi, Roza! glej! kako lepo gre solnce iz-za górá! Vidiš“ pravi ganljivo in okno odpre, „kako se tukej, kjer bode zdaj in zdaj solnce priplavaló, nebo

svitlo žarí. Vidiš meglice svetliti se od zlatorumenih žarkov, in tamkej čez temnozelene gojzde, hotla bi reči gôre zlata, — glej — zdaj — zdaj se solnce vidi. O čudni Bog, kateri je ono in vse, kar njegovi žarki osvetlujejo, vstvaril! Vidiš, tamkej cerkovnik stoji kot pozlačen v gaju rodovitnih dreves, v katerim skorej celo selo skrito leži. Delavci grejo veselo vnovič okrepčani po svojih opravilih. Pastir žene goveda, ki veselo mukajo, tje v globoko dolino; na temu klancu se pasejo belokodraste ovce od skerbniiga ovčarja spremljevane. Pogledaj kôsce tamkej na zelenih travnikih, ki sučejo v dolgi versti blisketeče kose; žitno polje je skorej rumeno, in kmalo se bodo veselo serpovi obračali. Povsod vidiš veliko dobrotljivost in blagoslov božji. O kako ljubeznjiv oče je on, ker na vse ljudi, naj v gradeh ali pa v revnih hišah stanujejo, ravno tako ljubeznjivo na nje gleda, je njim ta lepí svet, ki je tako poln njegovih darov, v stanovanje izvolil, in vse pri sebi enkrat imeti hoče! O kdo bi se takiga dobriga očeta ne veselil?!“ Take besede, ki so iz serca puhtele, so se mali Rozi v serce zasadile. Ona je sama ročice skupej sklenila rekoč: „O ljubi Bog! kako jest tebe hvalim, ker si vse tako lepo naredil“. Ravno tako je podučila ljubeznjiva mati svojo hčer čez vse, kar mi na nebu in zemlji vidimo, od svetliga solnca do blišeče kaple rôse na veji, ktera nam dobrotljivost in prijaznost božjo oznanuje. Spreminléta z mnogoterimi lepotami in dobrotami, so ji veliko priložnosti k poduku dale. Od stvari je Rozika jela stvarnika spoznavati. Zamogla je namreč pri ogledu lepiga sadja ali kake cvetlice se serčno veseliti, in polna otročje ljubezni Boga za prežete dobre hvaliti.

Pobožna gospa je vse svete pripovedi na tanko znala, in večkrat ji je pripovedovala cele ure, ko je predla ali pa všivála na tančico radovedni hčeri take pripovedi, ktere so njeni starosti primerjene bile. Slišala je od raja, starih očakov, od Izraelcov v pušavi, in od dežele, ki se od medu in mleka cedi;

in pri téh pripovedkah je neizrečeno veselje imela. Učila se je, kako se je Bog kot nar svetejši ljudem razodeval, kateri le nad pobožnimi se veseli, greh sovraži, in vse pobožne imeti hoče. V hudobnih, ktere nam s. pismo pokaže, je vidila strašne izgledé hudobije; v dobrih pa, prijazne pota k vsaki lepi čednosti. Naj rajši je poslušala Roza od našiga zveličarja pripovedovati. Veselila se je z angeli in pastirji nebeškiga deteta v jaslíh pri Betlehemu, in je darovala z modrimi jutrove dežele novorojenimu kralju, kteriga žareča zvezda na nebu je lesketala se, pobožne občutleje molitve in hvaležnosti, ktere so drajši bile kot zlato in kadilo. — Vidla je nadalje nebeškiga sina v hiši mesta Nacaret, kako je on svoji s. materi in bogaboječimu Jožefu pokoren bil, molil, delal, v ljubezni pri Bogu in ljudeh, kakor je tudi v starosti rasel; terdno je zraven sklenila svoje starše tudi tako vbogati, inu vsaki dan boljša biti. Spremljala je v mislih nebeškiga učitelja na njegovih potih v obljubljeni deželi; stala je v duhu med njegovimi učenci na gori Tabor, na jezeru Genezaret in v tempeljnu; poslušala ga je polna gorečnosti zvesto, in za terdno je materi obljubila, take lepe nauke tudi spolnovati.

Naj večje veselje je občutila, ko je slišala, kako je ljubeznjivi zveličar detomil bil, male otrociče k sebi vabil, in jih blagoslovil. Kako je on žalostnim staršem mertve deklice rekel: „Dete le spi!“ in jo iz mertviga spanja k živlenju zopet obudil; kako je že od sveta ločeniga mladenča živiga žalostni, jokajoči materi podaril rekoč: „Vstani!“ Terdno je sklenila vedno dober otrok ostati, njega ljubiti, mu zaupati, kateri vse solze obriše, v vsaki sili gotovo pomaga, smerti strah odvzame in večno življenje dati zámore. In ko je blaga mati zadnjič od terplenja Kristusoviga govorila, in ji pokazala, koliko je nedolžni odrešenik iz ljubezni do ljudi prestati mogel; kako je še na križu viseč s kervavim in bledim obrazom za svoje morivce pri nebeškimi očetu usmiljenja prosil, in skoz terpljenje ino smert v ve-

ličastvo šel; tako se ni mogla solz zderžati, tekle so ji po belorudečih ličicah. Obljubila je v duhu temu, kateri je tudi za njo vmerl, celo življenje posvečevati. Tako je učila bogoljubna mati svojo hčer Boga in nebeškiga odrešenika spoznavati in ljubiti.

Kakor je mati ljubezen do Boga v njeno serčice zasadila, tako je hotla tudi, da bi se ljubezen do vsih ljudi zakoreninila, posebno pa do svojih staršev. Ljubezen matere je otroško ljubezen hčere do nje vnela. Ravno tako je ljubila svojiga očeta, akoravno je le malokdaj doma bival, zato ker je mati vedno s serčno ljubeznijo od njega govorila. Če je mati rekla: „Zaderži se vender tako, de ljubimu očetu, ko domu pride, bom le kaj dobriga od tebe povedati zamogla,“ tako je bilo to za Rozo naj večji in koristniši opominjevanje k dobrim; in ko je prišel potem zares ljubeznjivi oče na svoj dom, je skerbela Roza kot tudi skerbna mati, mu ja prav veliko veselja storiti. Častimir je postavim breskve posebno ljubil, ktere je neko drevo na grajšinskim zidovju rodilo. Mati je nekiga dne pervence tega drevesa odtergala, in jih v tri jednake dele razdelila, za očeta, za sé in Rozo rekoč: „Svoje breskve bodem očetu dala.“ Roza na to hitro povzame: „Tudi jest hočem svoje zraven pridjati“. Nobeden bi je ne bil pregovoril več, le eno za sé obderžati, ampak z veselo opravičnostjo je vse breskve v lepo spleteni jerbasček prav umetno zložila, in jeh očetu prinesla.

Blaga gospa je imela navado zares ubogim z denarjem ali pa s živežem pomagati. Veliko teh darov je po Rozi podelila, de bi ona veselje, ki ga človek po dobrih delih občuti, po skušnji se učila. Znala je tako miloserčnost za ptuje potrebe obuditi, in scer tako povzdigniti, da je Roza svoje veselje dobrovoljnosti drugih darovala. Prigodilo se je nekikrat, da je Roza od očeta k svojimu godu zlát za vezilo dobila s sporočilom, naj si zanj kupi kar ji je naj ljubši; Roza je za mnogo reči mater popraševala, kaj bi se le za zlati denar dobiti zamoglo. Mati ji imenuje veliko reči, in vesela Roza sama ni

vedila, kaj bi si zvolila. Ko je še vsa zamišljena bila v imenovane reči, glej — pride neka udova, kateri je edino kravico kuga vzela. Usmiljena gospa jo pred sé pokliče in ganljivo prošnjo uboge žene posluša. „Ja, ljuba moja, jest sim že toljko ljudem z denarjem pomagala ki so od ravno nesreče zadeti bili; moram vender kaj maliga za vsakdanje potrebe obderžati.“ Uboga udova žalostno glavo ukloné in vroče solze so tla močile. Matilda od ptuje nesreče vsa ganjena, gre v bližnjo stanico in prinese denarje, in jih položi na mizo rekoč: „Več vam zares nemorem dati, ali če bi imela še en zlat, bi si lehka prav zalo kravo kupiti zamogla“. Roza zdaj hitro leti, prinese svoj zlat, in ga pridene k naštetimu denarju. „Jest imam že zadosti oblačil“ reče ona „tej ubogi ženi je krava veliko bolj potrebna, kot meni novo oblačilo.“ Revna žena se veselja joka, in poljubiti je hotla Rózino roko, kar pa ni dopustila. Ko je obdarovana udova odišla, objame svojo hčer, ter reče: „Tvoja miloserčnost več velja kot sto zlatov, več kot vse drage oblačila in veličastvo sveta“.

Matilda je navadila Rozo od malih nog k veseli pokoršini. „Zakaj“ velé modra mati „svojevolja je naj večji zaderžek k dobrimu. Otrok more učiti se svojo voljo volji staršev podvreči; namreč če staršev, katerih vidi, ne uboga, kako bo Boga slušal, kteriga viditi nemore? Silne nagnjenja se morajo ukrotiti, ljulka zruvati, de le prijetne cvetlice in žlahni občutleji cvesti zamorejo.“ Kar tedaj razumna mati ni mogla Rozi dovoliti, ji je v malo besedah gotovo odrekla. Mala Roza je sperviga kot vsi otroci marsiktero reč zlo želela, s prošnjami in solzami izsiliti hotla; ali materna beseda „Ne“ je več veljala kot sto besedi, ker vselej je pri tem ostalo, kar je rekla. Kmalo je spoznala, da vse prošnje in jokanje je zastonj, opustila je. Modra mati ji je dala v vsaki mali priložnosti se v pokoršini in premagovanju svojih nagnjenj vaditi. Kar je mati zapovedala, to je mogla Roza storiti, vse druge

opravila, vse igrače so mogle na enkrat v kraj. Še ene róžice ni smela odtergati v vertiču brez materniga dovoljenja. Matilda ni rada veliko zapovedovala in prepovedovala; tudi tega ni terpela, da bi bila večkrat nepotrebno opominjevala ali pa strahovala, ker je dobro vedila, da otroci na zadnje sami ne vedo, kaj bi storili. „Zapoved je kmalo dosti, ali té morajo na tanko spolnjene biti.“ Rekla je: „Ljubeznjivi Bog je nam le deset zapoved dal, in te so nam zadostne k večnemu zveličanju, in ako bi te zvesto spolnovali, tako bi tisuč drugih nam treba ne bilo“. Bistroumna mati je tudi spoznala, da so otroku za spodbado k pokoršini plačila in kazni potrebne, rekoč: „Saj ljubi Bog z nami velikimi otroci ravno tako ravna“. Materno veselje je bilo ljubljeno Rozi iz domačiga verta prav veliko žlahniga sadja podeliti; ali Roza ga je mogla zaslužiti. Matilda je postavim rekla: „Ako te verstice, ktere ti bodem zdaj povedala, mi zopet povedati moreš, tako te lepe češnje vzeti smeš“. Ali pa ji reče drugi pot: „Če mi delo lepo doveršiš, ktero ti bodem zdaj doveršiti dala, dobiš lepi grozd“. Roza je delo kmalo doveršila, in njeno veselje je bilo večji kakor pa, ako bi bila sadje brez zasluženja dobila. Če je Rozi kaj spodletelo, ni smela z materjo v vert, naj večji kazen za Rozo. Kmalu tudi tega ni bilo treba, če je mati le z ojštrim pogledom rekla: „Kaj taciga bi ne bila od tebe mislila! Nikar me ne žali!“ Roza pokoja imela ni, dokler se ni materni obraz zopet zjasnil. Prepridna mati, ktera nikdar ni brez dela bila, je vedno skerbela, da je hčerka kaj opraviti imela. Ako je pri delu sedela, je mogla Rozika tudi delati. „Otroška pridnost scer ni veliko vredna v hišnim dvorjenju; ali s tem se otrok navadi zgodej marljivosti, ne pa dragoceni čas s postopanjem gubiti.“ In zares, na tako vižo je bila obvarvana pred dolgim časom in nejevoljo. Zgodej je bila privajena delavniga življenja. Kmalu je znala prav lepo presti in šivanko prav ročno sukati. Nekiga dne je Roza z materno pomočjo novo

oblačilo si naredila iz platna, kteriga si te sama napredla, nad kterim je večí veselje imela, kot nad dragim obločilom, kteriga je enkrat oče, ko je iz vojske prišel, saboj prinesel. Matilda je skerbela po navadi, dà je kuhinjo prav snažno in blisketečo posodo imela. Tudi v kuhinji je imela Roza vedno kaj opraviti, in če družiga ni bilo, je grah čistila, ali pa lečo zberala. Naj prijetniše delo je imela blaga gospa v grajšinskim vertu, posebno še, ker ji je čisti zrak tako rekoč zdravilo bil. Tudi Roza je kmalo veselje imela za vertnarske opravila. Mati ji je posebne grede odločila; napravila ji zraven grabljice, malo škropilnico in druge vertnarske orodja. V vertu je bilo za Rozo od prvih pomladanskih dni, ko so jele breskve lepo rudečkasto cvesti, do terde jeseni, ko je listje iz drevja padalo, vedno kaj opraviti, z velikim veseljem je semena sadila in zeliša skerbno polivala, plela, mlado zelje lepo ogrebala, visokoraseči grah na mladike privezavala i. t. d. Ko je prvi vertni grah, ki ga je Roza vsadila, na mizo prinesla, je veseljši bila, kot ko bi naj drajši zmišljene jedila bila prinesla; mislila je, de nobena jed ji ni še tako dobro dišala. „To je korist delavnosti“, reče mati „tako blagoslovi Bog vsako dobro delo. Pridne roke so celi kraj, ki naš grad obdaja, pušavo v prijetni vert spreobernile.

Kakor je skerbela razumna mati malo Rozo vedno z delom oskerbeti, ravno tako ji je dala o pravim času počitek. Dva ali trikrat v tednu so smele neke deklice Rozo obiskati, ki so bile dobriga zaderžanja; med kterimi je posebno ena po imenu Nežika prav dobriga serca bila. Roza je vselej svoje prijateljce gostovala, potem so predle nekaj časa, nazadnje pa so v prostorni izbi, ali pa v vertu kako igro imele. Mati je med tem na skrivnim kraju bila, od koder je zamogla vse viditi in slišati, brez de bi jo bile vesele deklice zapaziti mogle. Ljudomila gospa jim je sama kako igro povedala, in je vedila tudi igro za Rozo naukapolno storiti. Tako je bila

vedno dobre volje, in za vsako delo volnejši in radovoljniji spolniti vsako povelje.

Posebno pa je skerbna mati pazila, da bi prevzetnost in samoljubje pri Rozi se ne obudilo. Nekiga dne, ko je že večji bila, pridejo knezi v Jelodvor, svojiga prijatla Častimira obiskat. Veliko vitezov in vitežkih gospe iz bližnjih krajev je bilo povabljenih. Roza je mogla svojimu stanu permirjeno oblečena biti v lepi svili in z dragimi kamni olikana. Ptuji vitezi in gospe so hvalili lepoto in kinč gospodične čez mero, kar je Rozi jako dobro djalo. Ko so imenitni gosti odišli, reče mati k Rozi: „Besede, s katerimi so hotli gospodje in gospe tebe častiti, so me prav razžalile! Kaj niso družiga imeli nad teboj hvaliti kot to zvunajno lepoticje ki na tebi visi, in zdaj ga boš zopet proč djala!? — Oni so tkavca svile in umetnika, ki je kamne obrezal, ne pa tebe hvalili. Le tvojo postavo so častili, ki ni tvoja vrednost, čiga lepota kmalo mine, in enkrat se bo v prah in pepel spreobrnila. O Bog! če bi družiga nič ne bilo na tebi hvalevredniga, tako bi bila jest prav nesrečna mati! Ljuba Roza! skerbi le takih čednost si pridobiti, ktere so v resnici časti vredne“. Žalostna je mati lepotijo v lepo skrinjico spravljala, ter pravi: „O kaj so te drage reči proti žlahnimu sercu! — Vse to me nemore v resnici osrečiti. Ko me bodejo enkrat k pokopališču nesli, tako ostane ta škrinjica tukaj; pobožne in dobre dela so pravi dragi kamni, kteri v večnosti vrednost imajo“.

Ali vender, več kot vse lepe besede in nauki, je veljal pri Rozi materni lepi izgled prave pobožnosti. Zaderžanje matere je bilo sytlo, čisto zerkalo vsih lepih čednost, ki jih je Roza zamogla brez pomiselka posnemati. Blaga mati je bila v svojim zaderžanju tako modra, pohlevna, de vsako njeno delo je bila očitna hvala te lepe čednosti. Nikdar ni sama sebe hvalila; ali pa od drugih kaj slabiga govorila. Posebno pa je pobožnost in ljudomilost v sercu ljubeznive hčere vtisnjena ostala za celo življenje neizbrisljiva.

V gradu je bila lepa cerkvena, drago okinčana. Tukaj je bogoljubna mati velikokrat z veliko pobožnostjo pred altarjem kleče molila vsa v Boga zamaknjena. Njeni obraz je obdajala nebeška lepota, dušni mir in edinstvo z Bogom sta se na njenim obrazu očitno vidila, Rozi je bilo angelski pogled viditi ljubo, mater tako gorečo v molitvi. Vsa ganjena je povzdignila tudi ona svoje občutleje k nebesam. Vidila je tukaj z lastnimi očmi in globoko čutila: „De naj žlahnejši in blažji vseh občutlejev je — prava bogaboječnost“. Cele obširno popisane knjige, bi jo ne bile tako očitno o tej resnici prepričati zamogle.

Matilda je bolnikom, s terplenjem obloženim in sile stiskanim, ako je bilo le mogoče, iz serca rada pomagala. Pod hribom v nekem selu je bila uboga nadničarica, mati sedem malih otrok, grozno bolna. Vsmiljeni gospej ni bilo pretežavno iz visokiga grajšinskega hriba v selo se podati, ubogo bolno obiskat pod nisko slamnato streho. Ljubeznjivo je popraševala za vse okolistave, zraven je sama vse vredila, tolažila revo, in sama ji zdravila podajala. Vsaki dan je obiskovanje ponovila, in Roza jo je mogla vedno spremljati, da je tako sčasoma s človeškimi slabostimi znana bila, zraven pa zamogla učiti se ptujih nesrečo polajšati, in sama sebe toliko ložeti nje obvarovati. Ko je Matilda nekiga dne zopet pri borni postelji bolne bila, in žalostno družino zagotovila, da ljuba mati ni več v smertni navarnosti, tako so vsi veselja se jokali; oče je opominjal svoje otročiče dobrotljivi gospej, ktera je materi življenje otela, kleče se zahvaliti. Blagodušna gospa sama zlo ganjena poklekne, in hvalni otročiči so roke in oblačilo njeno poljubovali. Pri tem pogledu je bila Roza močno ganjena, točila je veselja solzice z preveselo družino. Obljubila je v duhu, dela mile matere nasledovati; zraven pa je Boga serčno hvalila, ker ji je tako dobro mater za rednico podaril.

Tako dobro odgojenje ni moglo brez dobriga

sada ostati. Bila je Roza zares tudi podoba vsake lepe diviške čednosti. Golo ljubezen do Boga, do staršev in sploh do vseh ljudi je Roza v vsakim djanju pokazala. Ponižnost v zaderžanju, tihota blažene duše, in pobožne čiste misli so se lahko iz njeniga miliga obraza posneti zamogle. Obleka njena ni bila ptuja, ampak čisto, iz domače preje, ki jo je sama spredla. Kaka plava cvetlica, ali pa rožni popek je bil naj ljubši in edini kinč. Al njene nedolžne in prijazne oči so bile lepši kot plave vijolice; barva nedolžnosti cvetečih lic, je osramotila rudečico raspočene rože. Kteri jo je le vidil, je rekel: „Roza Jelodvorska je zares naj lepši gospodična v celi deželi; ali njene čednosti so še večji kot njena lepota“.

II.

Roza zgubi svojo mater.

O da Roza, tako skerbno mater imeti, ni zamogla dolgo uživati! Bila je ravno v štirinajstim letu svoje starosti, ko je preserčna mati nagloma zbolela. Bolezni tudi Rozi ni skrivala. Blagi vitez Častimir je na vojsko šel, in krepko težki meč za domovino sukal. Tedaj reče draga mati nježni svoji hčerki: „Pošli zvestega poročnika k mojimu možu, kteriga bi še enkrat rada vidila, in ga s svojima omedlevima rokama objela. Pôšlji tudi po opata Bogoslava; on me je kerstil, on je moje življenje, ko sim svetlobo dneva pervikrat zagledala, Vsigamogočnemu posvetil. Gotovo mi on ne bo svoje zdravilne pomoči odrekel pri odhodu iz tega življenja, timveč me mirno spremil v boljše večno življenje, pred svitli sedež mojega dobrotljiviga Stvarnika. Sicer, draga hčerka, bi bilo kaj žalostno, ko bi se samo v tim hipu pripravljala za smert, ampak človek more biti vedno pripravljen, ker njemu ni znana

ura, kdaj de bo on smertni rop“. Žalostna Roza vse sporočila svoje blažene matere natanko spolni. Častitljivi oče Bogoslav, sivi starček, bistro glave, pobožni mož pride, večno hrano umirajoči podelit. Matilda se sama malo ž njim razgovarja in na zadnje je prejela iz blagoslovljenih opatovih rok tolažbo in krepost, zadnjo uro mirno pričakovati. Kdo je zmožen popisati žalost naše Roze! Curkoma so bile svitle solzice po nje nedolžnih licih, s derhtojčim glasom je molila le k Bogu, da bi se je usmilil, in drago mater še mnogo let pri življenju ohranil. Ali, ko vidi, da so materne oči omagovala, ji opada vsa moč v kratkim: nepopisljiva je žalost angelske podobe. — Čez nekaj dni pride slavni Častimir iz vojske na svoj dom. Navadno mu priteče nježna Rozika nasproti. Ali kako se začudi Častimir, ko vidi, da je njegova krasna hčerka vsa blede, s gorkimi solzami oblita. Njegovo začudenje se spremeni v mili jok, ko vidi drago ženo s smertjo borečo na smertni postelji. Blažena gospa globoko izdihne in poda ljubimu možu desno, Rozi levo roko, ktera je dobrote delila, zdaj jo pa moč zapuša. „Ljubeznjivi Častimir, ljubeznjiva Roza!“ reče s žalostnim glasom, „zadnja ura se mi bliža. Več ne bom vidila žarniga solnca izhajati, še menj pa zahajati. Ne bodita žalostna in ne pretakajta solzic britkosti. Saj me bo sprejelo večno svetišče, večne svetlobe navdano, v svojo radostno stanovanje. Še eno željo občutim, namreč vaju, moja predraga, blagosloviti. Tresoča Roza poklekne na eno in Častimir na drugo stran postelje. Solzice britkosti so nju obličje polile, ko draga mati svojega sopruga in svojo milo hčerko blagoslovi. „Ne jokajta preserčna moja, saj se ne ločim od vaju na veke, kmalo se zopet vidimo, in potem bomo vekomej združeni v nebeškem raju“. Zdaj omolkne, ker žalost ji besedo zamori. —

„Glej mili Častimir,“ nastavi čez en čas nadalje „glej milo Rozo, ona je živa podoba moja, vderži jo v vednim spominu, in kadar jo pogledaš,

se spomni mene, svojo zveste žene. Tebi jo zročim v zdihlejih. Gojila sim jo v kerštjanski pobožnosti; lepó je izrejena, in ti ljubi Častimir doverši to izrejo, kar meni ni več dopušeno. Popravi, kar sim jest opustila storiti. Ljubi jo, kakor si mene ljubil, za kar se ti umirajoča zahvaljujem. — In ti ljuba moja Roza! ti si bila vedno radost mojega serca, nikdar me nisi razžalila, kar ti zdaj v smertni uri spričujem. Ostani tudi zanaprej bogaboječa, pobožna. Skusi cvetje nedolžnosti ohraniti tudi zanaprej, vedno ljubi Boga in svojega dobrega očeta Častimira. Skazuj mu toliko ljubezni, kolikor si je meni, in bodi njemu v njegovi starosti zvesta podpora!“

„Z Bogom draga moja!“ govori z jasnim pogledom proti nebu. „Z Bogom! — jest vaju moram zapustiti. On ki v naše serca vidi, h katerimu upam jest v kratkim priti, on naj vaju varuje vsega hudiga, in vaju poterdi v dobrim. da se kmalo zopet vidimo tam v svetlih nebesih.“ — Zadnji z Bogom sta slišala Častimir in Roza od svoje umirajoče. V Bogu je sladko zaspála. Stermó gledata oče in hči mertvo truplo. Merzli lici zalivajo gorke solzice hčere, gorke solzice supruga. Noč in dan pretakata solze, ker zguba supruga je bila Častimiru skeleča rana, ktera ni poznala zdravila. Zguba ljube matere je bila žalostni Rozi pogibeljni strup, ki je rudečico belo rudečih ličic spremenil v mertvaško podobo. Tako so minule žalostne ure. Ali naenkrat zazvone zvonovi, katerih glas se razširja čez hribe in plán, kakor da bi vsem vernem naznaniti hotli, da je bogaboječa Matilda smertni plén. Na grobu pa, v katerim so košice Matilde počivále, je bil postavljen lep križ popotnika svareč: „Moli za dušo miloserčne Matilde!“ Tudi Častimir in Roza sta mnogikrat obiskala grob ranjce. Solzice so polivale merzlo kamenje, dokler ne obzeleni, in dokler ga nedolžne cvetlice ne kinčajo. Tako že na tim svetu kinča božja previdnost grob pobožne Matilde, na unim pak jo krije zlata gomila večniga srebrila! —

III.

Roza streže svojimu očetu.

Slavni vitez Častimir je zopet v vojsko šel, in se povsod junaško obnašal. Ali nekiga jesenskiga dne se poverne na desni roki zlo ranjen k domu. Krasna Róza, ktere serce je po materni smerti že mirnejši postalo, more zopet tugovati, ko svojiga očeta ranjeniga vidi. Vse mogoče si je prizadevala, da bi kmalo ozdravil. Stregla mu je lepo in lahno je obezovala njegovo rano. S tako marljivostjo ljube Roze, je rana jela okrevati, ali Častimir, ki je le v bitvi radosten bil, se ne ve kam djati od predolziga časa. Tudi o tim ga je Roza razvedrila. Pravila mu je, kaj so jo ljuba mati učili, kaj pripovedovali. Častimirovo serce je bilo mirno, ker misli da sliši svojo pametno ženo govoriti. On pak je bil nasproti siljen od svojih vitežkih del govoriti. Silila ga je sreberni kozarec, rujniga vinca natočiti, in na zdravje prededov spiti. Tako je bil vitez primoran kaj pripovedvati, in dolgi čas ga je zapustil. Žalostne zimske ure, ko je narava obilno s snegom odeta, so mu v trenutku pretekle, in pisana spomlad se je zopet ponovila. —

Nekiga spomladanskiga dne obiše neki žlahni vitez Častimira, ter ga sili zopet v vojsko. Častimir, ki je čutil, da ranjena roka ni za meč in sulico sukati, mu, desiravno nerad, vender odreče. Obljubi mu pak, da mu bo po moči pomagal s svojimi hrabrimi junaki. Urno tedaj skliče vse svoje v grad, in jeh tri dni očetovsko gostuje. Četertiga dne, ko na jutranjim nebu svitla zarja napoči, so se imeli posloviti. Častimir krepko poprime besedo, rekoč: „Vidite dragi junaci! da sim jest nezmožen z vami po navadi v vojski iti. Milostivi knez potrebujejo pomoči, in ker sam nemorem vas voditi k zmagi in časti, tako vas zročim žlahnemu vitezu tukaj. Obnašajte se hrabro, kakor ste se, ko sim bil jest med vami. Proti sovražniku bodite junaci, proti kmetu

milostivi“. Bojna tromba zadoni, in hrabri vojaki, zapustijo s petjem in vriskom slavni Častimirovi grad. S solznim očesom se je oziral za njimi, dokler se mu ne skrijejo za gosto obraščeni gojzd. Celi ljubi dan je bila žalost njegova tovaršica. Na večer pa zopet sede k ognjišču z lepo Rozo pomenkovati se, ker je vedil, da ga samo ona zna razvedriti. Donese mu nježna Roza kozaric vina, da se ogreje, ker večer je bil prav hladen. Potem ga prosi: „Ljubi oče! povejte mi enkrat pripovedko od oglarja. Sicer mi je že malo po malo znana, pa vendar bi jo rada slišala.“ Tužno očetovo oko se zjasni, in koj je pripravljen od hrabriga Jakoba govoriti. „Ravno danes me je obiskal, in me tolažil, ker nisim mogel v vojno. On je bil nekdanj jaki vojšak, vedno me je v vojski spremljal. Ali preden ti pričnem povestico, ti moram še nekaj povedati od Smreškiga viteza Strašimira. Grad smreški ti je znan, ker njegove v nebo kipeče stolpe lahko vidiš iz lin našega stolpa; Strašimir pak ti ni poznan. — Bil sim v svojih mladih letih z njim na knezovim dvoru. Bil je on že v mladosti svojeglav, zavidljiv, ošaben, z eno besedo: lepih lastnost si je kaj malo prisvojil.

Nekiga dne je bila vojaška skušnja na knezovim dvoru, da bi vsi mladiči izurjenje in učenost pokazali v bojni vaji. Vse se mi po sreči izide, in bil sim prvi med vsemi. Za darilo sim dobil lep meč s zlatnim deržajem, kterege so mi tvoja rajnca mati, naj lepša devica na knezovim dvoru, na dragovšivani blazini podali. Strašimir pa, ko se je slabo obnašal, dobi zadnje darilo, par ostrog za konja spodbadati. Od te dobe me znanprej vedno sovraži in pisano gleda. Še bolj se pomnoži njegovi serd, ko so mi, kakor sama veš, svetlji cesar po hudi bitvi zlato verižnico s svetinjo podarili, ker sim se junaško bojeval; Strašimira pa, ki se je bedasto obnašal, so ozmerjali. Zgubljena bi bila namreč bitva, tako nerodno je lomastil med sovražniki. K sreči da nisim bil daleč proč. Jest in Jakob sva

perva bila v pomoč, za nama privihrajo konjiki, in kmalo so bili zlo tepeni.

Pobožni Jakob, kakor moj podložni je imel malo posestvo, ktero je na meji Strašimiroviga obilniga posestva bilo. Al kolikor je moral prestati revni Jakob pred hudobnim vitezom! Iz njegovih tamnih gojzdov je priderla razna zverjad, na primer: volkovi, medvedi, divji prešiči in so vničili vso setvo pridniga Jakoba. Sicer sim mu dovolil vse postreliti, ker zverjad, ki čez Strašimirovo mejo pride, ni več njegova. — Nekiga večera, se pripèti, ko ravno proti domu jaham, da zaslišim nepoznani mili glas. Čez dalje mi bije glasneje na ušesa. Kdo je bil? Revna Jakobova žena Marjeta, s svojo hčerko Nežico. Milo ste jokale, ter me usmiljenja prosile. Hitro konja ustavim, in ju prašam, kaj da je tako žalostniga? Zdaj jame revna žena z milim glasom: Ravno smo vsi po navadi pod lipo sedeli in večerjali; zaslišimo strašni hrup orožja. Bil je brezdušni Strašimir s svojimi hlapčoni. Kot vihar prijahajo pred našo hišico, in zvežejo, o neusmiljenost! mojega Jakoba, ter ga na voz denejo in odidejo. Zastonj sim pretakala britke solzice pred njegovim gnjusnim obličjem, nisim se mu smilila ne jest revna žena, ne mala Nežika. Pa zakaj so ga zvezali in odpejlali? — prašam daljej. Zato, ki je po pravici eniga jelena vstrelil, ko nam je lepo žito teptal. Kaj so me spodbodle tužne besede revne žene. Prisegel je tudi v svoji togoti: Jakoba v nar strašnejši tamnico zapreti, da bode med ostudnimi merčesi poginul.

„Oprostil ga bom,“ rečem k ženi „in ako bi imel cel tolovajski berlog razdjati. Nikar se ne žalite, pojdite, tačas z deklico na moj grad.“

Hipoma se napotim s svojimi konjiki kolikor je mogoče hudobnemu vitezu njegov rop odvzeti, ker — ako bi bil v svojim gradu že, potem bi bila jako težka reč, pobožniga Jakoba mu iz rok izpuliti. Jaderno pošljem neke konjike: sledite, kje de se znajde, imenujem jim tudi mesto našiga snidenja in

iskreniga vranca terdo spodbodem. Vojaki mi kmalo povejo: Strašimir je s svojimi hlapčoni v malnu pri borovim potoku in se gostuje; kola pa z revnim Jakobam stoje pred vratmi. Ker smo ga tedaj že prehiteli, tako ga čakamo in njegovo roparsko derhal na takim kraju, koder so mogli mimo iti. Že je solnce za goro šlo in luna izza gor prijazno priplavala; ali od Strašimira ni bilo ne sluha ne duha še nikjer. Skerbelo nas je. Kar se zasliši velik šum in krik; mahali so jo namreč proti nam, prav židane volje. Ko blisk planemo na tolovaje. Strašimir nenadjoč se takiga napada, zraven pa tudi ker je vina jako napil se, je prav slabo svoj meč sukal, in jo po kratkim boju pobegne. Lahko bi ga bil vjel, ali usmilil sim se ga, in pustil sim ga teči na svoj dom. — Hvala Bogu! nikdo ni življenja zgubil. Le z orožjem sovražnika je bila zemlja posuta.“

Neki prederzni vojak iz Strašimiroviga tropa je hotel z mano poskusiti se; al spodletelo mu je, — s svojo sulico namreč ga od strani dregnem da je dalječ proč iz konja telebil. Naglo razvežemo moža iz kol in denemo pridobljeno orožje nanje, Jakob pa zajaha ostaliga konja, in veselo smo jo proti domu vihrali. — Kakšno veselje ste žena in hči občutile, ko smo v naš grad prijahali in meni na strani Jakob, ne dá se dopovedati. In vender, ljuba Roza, je moje veselje še večje bilo. O to so sladki občutleji, druge nevarnosti rešene viditi!“

„Da bi bil oprost en Jakob Strašimiroviga maševanja, mu odločim kót v svojim gradu. Kmalo potem je bil v vojski tako hudo ranjen, da ni bil več za vojaško porabo. Ali za tega voljo ni rok križem deržal, ampak hotel je kos kruha si zaslužiti. Najdel je v sredi našiga gojzda lepo dolinico, kamor je želel se naseliti, kar mu tudi dovolim. Spreobernil je zali kos zemlje v lepo polje, od ktereга zdaj živež ima. Zraven pa še z mojim dovoljenjem voglje žgè. V kraj, kjer zdaj Jakob in njegova družina stanuje, le malo kdo pride, in tako je popolnoma varen pred nepokojem.“

Tej povesti pristavi Častimir še druge dogodbe, postavim njegove jakosti in zvestobe i. t. d. tako, da je gorica zlo v noč terpela. Roza vsa zamišljena v povest, je pozabila kozarec ljubimu očetu napolniti in derva na ogenj djati. Že sta hotla, ko odmolita, k pokoju se podati; kar — v gradu hipoma strašni hrup vstane. Obóki so odmevali šum strašniga orožja in vpitje divjih vojakov. Vedno bolj se bližajo vratom, v čigar stanici sta vitez Častimir in Roza bila. Naglo poskoči zdaj žlahni vitez in iše orožja; Roza vrata zapahne. Ali grozovitno sunjene vrata se odprejo, in v sobo stopi visok mož v črnem oklepju, ž njim več drugih z mečem v rokah.

„Častimir!“ zagromi s strašnim pogledom, „ura maščevanja je odbila. Jaz sim Strašimir, kojimu si ti vedno protivnik bil, in ga tolikokrat razžalil. Mislim da se boš zdaj zato pokoril.“ Obernivši se k svojim hlapčonom reče: „Denite mu spona na roke in noge; dobro čuvajte ga dokler ne odrinemo. Naj globokejši tamnica v Smrečnjiku bo zanaprej njegovo prebivališče. Orožje, oblačila, druge drage reči ktere so mi vseč, si hočem zdaj izprati. Potem lahko ali grad golo obropate za plačilo svoje jakosti, ko se jas timčas z bučo stariga vina potolažim. Urno se sukajte! — v treh urah jo odrinemo“. Zastonj prosi mila Roza nevsmiljeniga trinoga prizanesljivosti, zastonj solzice toči za svojiga dobriga očeta. Bezbožni Strašimir jo pahne od sebe, in ošabno gre skoz vrata z ropočim mečem. Blagi vitez je kmalo tverdo uklenjen in dva vojaka ga stražita pred vratmi. Gerdo zdaj ropa sovraznik, kar vidi — vniči.

Dolgo je čakal strastni Smrekar priložnosti, da bi Častimira mogel napasti. Zdaj pa mu je bilo to, kaj lahko storiti, ker Častimirovi hrabri vojaki so bili v vojski. Lé malo, bolj slabih vojakov obderži doma za brambo. In gotovo bi ne bil hudobni vitez tako lahko v grad prilomastil, ako bi ne bilo izdajstva. Bil je namreč med Častimirovimi vojaki nek zanikerni junak, kteriga je on iz usmiljenja pred

nekaj dnevi v službo vzel. Za majhino plačo otvori skrivne male vrata, ktere so bile med starim zidovjem, večidel že s ternjem obraščene. Šli so potem skozi podzemeljske oboke naravnost v sred grada. Častimirovi ostali vojaki so prepozno zapazili sovražnika, in so bili vkljub vse zoperstave kmalo premagani. Ni čuda tedaj, da je roparski vitez brez vse opore, tako naglo v stanico blagodušnega viteza privihral in ga kot naj večiga hudodelnika uklenil.

IV.

Roza od svojiga očeta ločena.

Blagi Častimir v preveliki žalosti vtopljen, sedi na stolu naslonjen na levo roko, pri malim ognju, v težkih verigah. Tugujejoča Roza klekne zraven ljubiga očeta, moli — pa sama ne vé kaj, in kako. Šlepa roke, ihti od prevelike žalosti, in gorke solzice so se po milim obličju vtrinjale. Plakajoča gleda tužni obraz druziga očeta, in — morebiti zadnji krat! — Ta strašna misel presune serce blagoserčne Roze kot ranijoči meč. Rumenkasti laski, kinč zale deve, zdaj zmešano okoli njene glavice letajo. Zdi se ji, da le njegovo podobo v sanjah vidi, pri umirajočim ognju, rumenkaste svitlobe. Strašni ropot in peklenško krohotanje se razléga po gradu. Pijani sovražnik razgraja in ropa brez usmiljenja, V izbi pa nesrečnega Častimira in Roze je bilo tako tiho in mirno kot na mertvaškim pokopališču. Svetilnica je tudi slabo že gorela, ker ji je olja pomanjkovalo. Le Roza je zdihovala. Obernivši se proti očetu, reče: Roko, ktera je tolikrat nedolžnost rešila, in tudi še ranjeno ukleniti! O to je preveč!“ — Zopet obmolkne, žalost ji glas zamori.

Vidši Častimir žalostno Rozo, od ktere bo kmalo kmalo ločen, dobro vedši da jo zdaj nič dobriga ne čaka za naprej; brez upanja kadaj hude ječe rešen

biti: ga je popolnoma pobilo. Ali vendar začne svojo ljubo, drago hčerko tolažiti rekoč: „Ne žaluj, ljubo dete, in obriši si solze! To terpenje je nama Bog naklonil. Poljubiva njegovo pravično roko, akoravno tepe. Boli zdaj le zato, da bo nama potem toljko boljši. Božja previdnost vse križe in težave lé k našim pridu obrača. Njegova mila roka nad nama čuva, in čez njegovo voljo se nama nič nemore zgoditi. Tudi naju sovražniki nama družiga nemorejo storiti kot to — kar nama koristi. Zaupajva tedaj terdno na Vsigamogočniga, on bo naju ob svojim času gotovo rešil. Gotovo je zdaj moja sreča bolj uterjena kot pred malim časom. Zanašal sim se na Carovo milost in knezovo prijaznost; ali ti imajo zdaj sami s svojimi sovražniki opraviti. Zanašal sim se na svoj meč, terdno zidovje in debele zapuhe; al zdaj se zanesem na Boga. On naj bo od zdaj zanaprej moj edini, ljubi zvesti varh, in moj čversti grad.“

„Lé prenašlo se bodeva zdaj, ljubeznjiva hči ločila;“ povzame čez malo časa, in objame z levico ljubljeno Rozo, ker je desnica s teškim železjem obložena bila, in zraven tega rana, ga vnovič zlo boleti jame. „O nikar ne govorite, ljubi oče, od ločenja!“ in priserčno ga objame. „Od vas me ne sme nevsmiljeni trinog ločiti; z vami hočem vse težave in britkosti deljiti!“ „Nikar ljuba Roza“, pravi oče mirno, „tó ne bo Strašimir pripustil, da bi ti pri meni bila. Te tolažbe mi on ne dovoli. Ni drugači, blaga hčerka, morava ločiti se; ali vender poslušaj zdaj moj svet. — Na tebe, zavolj tvoje mladosti, nikdo posebno ne pazi. Glej tedaj, da iz grada prideš, da ne boš morebiti kot sužnja v zaničljivih delih svojiga življenja žalostno končala. Eden ali drugi mojih hlapcov ti bode morebiti v beg pomagat; zakaj ta grad, in vse kar je v njem, vzame zdaj Strašimir v posestvo. Postala si zdaj, priserčna moja, iz vitežke žlahne gospodične, prav revna, uboga deklica. Ali vender, če ravno taka iz svojiga očetovskega prebivališa, kakoršna si zdaj pred

mano greš; in clo nič od našiga premoženja, svoje drage ranjce matere in mojiga sabo vzeti ne smeš: tako nimaš ljubezniva Roza obupati. Časno blago ni vredno, da bi po njemu žalovali. In — ako prav prevdarimo, tako ga nesmemo po pravici našiga imenovati. Ravno zdaj očitno vidiš, kako lahko nam zamore odvezeto biti. In ako bi ga tudi zdaj ne bila zgubila, gotovo o smerti bi bila mogla vse zapustiti. Ali drugi zakladi so, ljubo dete, katèrih nam ne more nobena nesreča in tudi smert odvzeti; katerih ne zlato in srebro preceniti ne more. Menim pobožnost, delavnost, čistost in poterpežljivost. Te in druge lepe lastnosti so bile naj večje premoženje in naj lepši kinč tvoje matere. Ako ti le tá dota ostane, potim si v obilni meri bogata.“

„Ko iz grada prideš, podaj se k pobožnemu Jakobu. On in njegova ravno tako pobožna žena bota gotovo za té skerbela. Pri njima zamoreš na tihim živeti, dokler te kaki vitez k sebi ne vzame, ki so bili popred moji prijatli. Ja, ako bi morala veliko let pri njemu ostati, ja celo svoje življenje pod njegovim niskim krovom bivati; tako naj bode tó tvoja tolažba, da se tudi v majhni kočici velikokrat lahkejši, pobožniši živi in umerje, kot pa v zalim gradu. In to je poslednič vender najboljše!“

„Nikar se tedaj ne sramuj kmetijskiga dela; ročno vsako reč poprimi. Žulji na perstih pridne roke so večjiga spoštovanja vredni, kot pa zlati perstani in demanti na leni roki. O kako koristno ti je zdaj, da so te ranjca mati pridnosti navadili, in svoje sreče ne v nečimernih rečeh, dragih jedilih in v razstresljivih norčijah iskati učili. — Š pridnim delom skleni pobožno molitev. Mi smo telo in duša. Telo naj dela, duh pa naj se k Bogu dviga. Delo zasluži kruh za truplo; molitev dušo živi. Če tudi serp v rokah deržiš, tako imej Boga v duhu. Vedne misli na Boga zamorejo naj manjši delo žlahniši storiti, kot je zlato in srebro.“ —

„Ljubezniva Roza! posebno ti priporočam va-

rovati svojo nedolžnost. Vari se takih ljudi, ki imajo take pogovore, pri katerih bi se mogla sramovati; vari se jih, so namreč pogibeljna kuga duše. Meni ni mogoče dalje zate skrbeti; skerbna bodi tedaj sama. Pri vsakim delu, pri vsaki misli imej tudi tó misel: Bog me vidi, in gotovo ne boš nikdar grešila. — Za mé nikar ne skerbi. Pusti ljubimu Bogu skerb za naju; môli samo. On me ne bo zapustil gotovo, in tvoja pobožna molitev nebo zaveržena. Če ravno je velika nesreča, Bog mi jo lahko zamore polajšati. Železne vrata in debeli zapahi mu ne branijo tudi v težko ječo priti; on je povsod — samó v sercu hudobniga ni. Trdno zapajva v njega, in on naju gotovo ne bode zapustil.

„Upam, da me bo previdnost božja, gotovo sužnosti rešila. Ako bi se pa primerilo, da zdaj zadnjikrat obličje svojiga očeta vidiš, — in jest skoz celo svoje življenje v tamnici terpeti moram; želim si saj to tolažbo v svoji nesreči: Moja Roza ni pozabila opominjvanja svojiga očeta. Zvesto nasleduje lepe čednosti pobožne matere; vredna je svojih staršev in ranjelih prednikov naših. In če mi tudi potem v tamni ječi zadnja ura bije, nobeden me ne vidi, nikdo ne sliši mojih zadnjih zdihlejev; nobena prijazna roka oči mi ne zatisne; mi vendar v smertni uri ta tolažba ostane: Jest zapustim dobro, bogaboječo hčer na svetu, ali kaj rečem! — ne pustim je tukaj za večno, saj bo kmalo za mano v nebesa prišla!“

„Zadnje besede tvoje blažene matere, katere bi tudi moje bile, ako bi pri moji smerti bila; hočem le ponoviti. „Bodi vedno pobožna, nedolžna in dobra. Ljubi Boga, spolnuj zapovedi, varuj se greha.“ Ako slišiš, smert me je železja za večno oprostila, tako misli, té besede so zadnje bile iz ust mojiga očeta! — Spolnuj jih, ljubo dete, in Bog, kateri je že popred iz nezapopadljivih vzrokov tvojo mater k sebi poklical, in zdaj ti tudi očeta vzame, bo nas tamkej v svetlih nebesah zopet skupaj pripeljal.“

„Glej! ravno dans sim zlato svetinjo, in dragi

spominek Cesarja, zlato verižnico, na vrat djal, kojo so mi svitli Cesar po dobljeni bitvi sami, na čelu cele vojske nataknil. Skril sim jo pod svojo obleko, ko sim slišal sovražnike v naju stanico dreti. Nemorem je brez žalosti pogledati! O kako nestanovitna je sreča na tem svetu! Nekdaj so me njih Veličanstvo s to zlato verižnico k časti povzdignili; zdaj pa moram hudodelniku enako železne spone nositi. Vzemi jo v moj vedni dragi spominek; ali nikar je prodati, tudi v naj večji sili ne. Zakaj ako bi tudi jest ne živel več, tako se lahko po tem zve, da si iz žlahniga Jelodvorskiga rodu. — Lepe podobe in tolažbepolni pregovori na svetinji so več vredni, kot pa zlato, iz kterega je zdelana. Glej! tukaj oko božje od žarkov obdano z napisom: „Ako je Bog z nami; kdo je zoper nas!“ Gotovo se bojo tudi nad nama té besede spolnile, zakaj Bog naju vidi, in nad nama čuva. Varujva se vedno greha, in potem se bati hudiga nama ni treba. — Lepi križ v svitlim vencu na drugi strani z besedami: „V tém je zmaga!“ naj té vedno opomni na neskončno ljubezen tega, kateri je za nas na križu umerl. Vsi ljudje na tem svetu se morajo vojskovati in terpeti. V pravi veri na križaniga odrešenika, v zvestim spolncvanju svetih zapoved, v ljubezni in poterpežljivosti po njegovim svetim zgledu, v zaupanju na njegov vsigamogočni blagoslov in pričakovanju storjenih obljub zamoremo vse težave zmagati in vse zopernosti voljno in veselo preterpeti. Ljubeznivi nebeški oče je nama zdaj v resnici težko butaro terplenja naložil; al vse to je pač malo proti temu, kar ga je naš izveličar prestatí mogel, dokler je veličastvo svojiga očeta posedel. In vender, draga hčerka, če svoje vojskovanje na tem svetu srečno končava v vedni poterpežljivosti, bodeva deležna njegove blaženosti tam — v nebeški očetnjavi.“

„Zdaj pa poklekni, ljuba hčer, da te blagoslovim.“ Jokajoča Roza poklekne, sklene roke skupaj in nagne z nepopisljivo pobožnostjo in žalostjo

lepo, milo obličje. — Oče pa oklenjeno roko na glavo polože rekoč: „Vsigamogočni Bog naj te blagoslovi, in milost Gospoda Jesuza Kristusa naj bo na veke s taboj“. Milo se sirota joka. Še enkrat jo ljubeznivi oče objamejo, in rečejo s solznimi očmi: „Priserčena ljubika moja, nikdar ne bom v ječi nate pozabil, vedno hočem za svojo Rozo moliti; — obljubi tudi ti meni, da neboš nikdar očetovega opominjanja pozabila, ampak na tanko spolnovala. „Vse hočem, dragi oče, storiti z veseljem; le samo tega ne terjajte, da moram bežati. Moje mile prošnje zamorejo morebiti okrutniga viteza omečiti, saj toliko — da z vami v sužnost smem iti, in vam v ječi streči!“

Zdaj se dvigne vnovič v gradu strašni hrup. Razsajajoči vitez ukaže svojim hlapčonom odriniti. Le malo jih ostane v gradu za varstvo. Oboroženi kot divjaki gredo po slavniga Častimira. Roza se očeta oklenjena derži, in prosi, ji dovoliti z ljubim očetom v ječo iti. Ali nevsmiljeni trinog jo iz očetovskega naročja odterga in daleč proč od njega sune. Častimira peljejo v veliki dvor, ki je z baklami sovražnika čudno osvitljen. Roparskiga viteza kojniki so Častimirove lepo rejene konje za vajate deržali; izdajavec pa, kateri je dobroto žlahniga viteza tako gerdo in pregrešno poplačal, derži Strašimiroviga vranca z dragim vajetam in rudečo podlago sedla. Pobožniga in slavniga viteza trešijo črni rabeljni na nesnažni voz, in stražniki ga obdajo. Dva velika Častimirova voza kupama naložena z obropanim blagom stojita nekaj proč od njega. Serce se hoče blagimu Častimiru žalosti utopiti, ko vidi lastno živino pripregati. Trese se po celim životu od mraza in mokrote, in rana, katera je ravno jela okrevati, ga hudo boli. Zdaj jo privihra Strašimir v dvor in zajaha vranca. Častimir jasno pogleda brezdušniga izdajavca, ali hudobnež pobesi glavo in klaverno na stran gré. Z rujovečim in divjim glasom zavpije Strašimir: „Naprej!“ Kot peklenške pošasti derejo skoz visoke vrata in viseči most na planjavo.

Po stermini so bili primorani polagama voziti, in med tem jih revna Roza dohiti. Strašimir ošabno jaha blizo voza, na katerim Častimir uklenjen sedi. S solznim obrazom prerine med konjiki do nevsmiljeniga viteza, v veliki nevarnosti poteptana biti od divjih vojakov. Milo prosi terdovratnika ji privoliti se k očetu usesti. Ali kamnito serce brezbožniga viteza se ne gane, zastonj britke solze toči. Naslonjen na levo, v desnici pa goli meč gleda kot zli duhovi okoli sebe. Roziniga stoka in miliga glasa še sliši ne; Pridši na planjavo zagromi Strašimir: „Urno naprej!“ Konjiki spodbodejo, vozači z bičem poknejo, in kot zverjadi derejo proti Smrečniku. Roza leti za njimi kar more, v hudim vetru in dežju, dokler popolnoma vpehana ne pade. Milo gleda za njimi; ali kmalo ne vidi nikogar več, gosta tema jo obda.

V.

Roza perbeži k pobožnemu Jakobu.

Roza je malokdaj kam šla, ali iz grada nikdar sama. Zdaj pa se znajde v velikim polju v tamni vihar ni noči pod milim nebom čisto sama. Curkoma lije dež, in grom in strela ga spremljata. Zapušena Roza sama ne vé kam bi se podala, da bi dežju odišla. Dolgo tava okoli in išče kakiga suhiga koticčka. K sreči se jako bliska; Roza se vije med gostim germovjem do nekih visokih smrek, kjer je pred mokroto in hudim vremenom zavarvana bila. Ne strah ne groza nista nje spreletela; njena žalost je bila vekši kot strašna, črna noč. Edina misel je bila njeni nesrečni oče. Britke solze vedno toči, žaluje in moli, da bi kamen mogel se omečiti.

Proti jutru vihar vtihne, tamne meg le se gubijo in zvezde se ena pri drugi lesketajo. Ko juternja zarja napoči, zleze žalostna, nesrečna deklica iz gošča-

ve. Oziraje okoli sebe zagleda visoke stolpe grada svojiga očeta, lepo osvitljene od rumeno-zlate zarje, in vnovič jo solze polijejo. „O kako rada,“ reče ona „bi hotla šaj le enkrat še grad svojiga očeta obiskati! Morebiti je še kak zvesti služabnik mojiga očeta, kateri bi se mene uboge reve usmilil, in me k pridnimu Jakobu peljal. Ali stanovanje, v katerim sim rojena in odgojena, je tudi meni za večno zaperto. Ravno da sim ven prišla, so bile vrata zapahnjene in viseči mostovi k zidu potegnjeni. Kaj mi je začeti? — Grad mojiga očeta, pribežališe vsih revnih in s težavami obloženih, je zdaj, o groza! tolovajski berlog postal.“ Žalostna in zamišljena gre pod goro in zavije se v tamni, silno veliki gojzd, v katerem je vogljjar Jakob s svojo blago družinico prebival.

Rozi je bilo stanovanje Jakoba lé malo, iz pripovedi svojiga očeta, znano. Silno daleč v gojzdu vidite se dve veliki tamni gori obrašeni z v nebo kipečimi smrekami. V sredi teh gora je moglo stanovanje voglarja biti. Bilo je dobre štiri ure hoda do omenjene koč. Roza zdaj malo postoji in dobro vse ogleda, potem jo vseka ravno v sredo med te gore. Ali v silnim gojzdu ni bilo ne pota ne steze. Zdaj mora skoz gosto germovje hoditi; zdaj pride do borovine, katero mora dalječ okoli obiti, da zopet more naprej, kmalo ji stoji nasproti dereč potok i. t. d. Gosto lesovje ji brani gore iz deljave viditi. Že je solnce čez poldan nagnilo se in k nobeni gori še ni dospela; ali vender serčno gre nadalje. Na gloma zašumi v hosti blizo nje in veje semtertje se lomijo. Silni jelen z velikimi rogmi jo pisano gleda z odpertim gobcam in črnimi očmi. Roza se ustraši silne zverjadi, in jelen ravno tako neznaniga glasa; obernivši se na drugo stran, se zopet v hosti zgubi. Komaj prvi strah malo pozabi, kar naenkrat zasliši kruliti divjiga prešiča. Roza ostrašena gleda okoli, in glej strašna zverjad se v bližnji luži valja. Ko strahoviti merjasec začuti hojo, kviško plane in žuga ji z dolgimi zobmi pogubo. Preplašena sirota

beži kolikor je mogoče. Ali zlo težavno je bilo leteti skoz gosto germovje in razskapano lesovje po tleh. Zlo upehana se usede čez nekaj časa pod nisko drevo, na ktero bi bila lahko prišla, ako bi bila sila. Plaha Roza skerbno posluša, gleda okoli sebe; ali vse je bilo tiho, mirno. Celi dan že hodi po strašnim, črnim gojzdu, in nikjer ni viditi še oglarjeve hišice. Reva, sama ne vé kam, na katero stran bi se podala, da bi k namenu prišla. Solnce se je že k zahodu nagnilo in le verhi visokih dreves so še od zadnjih žarkov pozlačeni. „Bogu se usmili“ zdi-huje zdaj „mogla bom v strašni puščavi med div-jimi živali prenočiti.“ Lakota, ki jo je od žalosti do zdaj le malo čutila, jo hudo tare. Akoravno je bila zlo upehana od truda in lakote slaba, vender jo pospeši naprej in dóspe na malo visočino, od koder je zamogla dalje okoli viditi. Tamni oblaki le malo osvitljeni od zahoječiga solnca so krili sinje nebo; cela okolica je bila temna od sinjorudečkastiga zraka. Roza se ozira in gleda, ali nikjer ni sledu človeškiga bivanja. V tej veliki zadregi ne vé dru-ziga, kot Boga za pomoč in rešenje iz nevarnosti prositi. Torej Roza poklekne in moli: „Ljubi Bog! saj sam govoriš: Klič me v sili, jest ti hočem po-magati, in bodeš me hvalil. — Spolni zdaj te besede, svoje večne resnice, nad mano revno siroto!“ Roza ni dokončala še svoje pobožne molitve, ko se tamni oblaki prederejo in solnce se zopet zabliši. Lepo rumeni žarki pozlatijo zdaj veliki dim, ki se je dalje iz globoke doline kviško spenjal. „O Bog!“ zakrikne vesela. „Tebi čast in hvala! Ti si svojo besedo očitno zdaj spolnil! Ti si mene rešil! — Tamkej kuha pridni Jakob oglje gotovo. Nemudama hiti v dolino, od koder dim vidi.

Bilo je tako, kakor je Roza mislila. Jakob je tam svoje kopišče napravil, in krog in krog les že zlo posekal. Ravno je sedel na mali klopici pri go-reči kopi, zraven ktere je bil lepo obsekani štor, mesto mize. Na okrogli mizi je bila večerja pri-pravljena; tečni kruh, sirovo maslo in verč vode.

Zraven njega je ležalo kopiško orodje v travi. Po-božni Jakob gleda zahajajoče solnce in poje s krepkim glasom večerno zahvalno pesem, da se je dalječ okoli po gojzdu razlegalo. Roza je vesela njegov glas zaslišala in še bolj letela.

Dobrovoljni Jakob, ko Rozo od dalječ zagleda, ostermi — in misli kako je to mogoče, da v tako pusto pušavo taka krasna gospodična pride. Ni je poznal namreč. Ko jo pa spozna, hipoma skoči na noge in z veselim pozdravljenjem ji hiti naproti. Ko skupaj pritečeta ji poda prijazno roko po stari navadi; ali ostrašen ponižno prosi za zamero, da je njeno lepo belo roko tako omazal. Začuden Rozo samo viditi in tako pozno na večer, pravi: „Kako je vender to, povejte mi žlahna gospodična, da semkej pridete tako pozno na večer. Gotovo ste zašli. Nič ne dé. Ravno sim večerjo perpravil, in kakor vidite: hoje, smreke in drugo lesovje so moja družba. Pojte! usedite se na klop tukaj, scer ni tako mehka, kot so vaši naslonjaki v Jelodyoru, ali nam ravno tako strežejo. Prosim poslužite se s tem kar vam zdaj podati zamorem. In ko se malo okrepčate in opočijete, jo bova po bližnjici na vaš dom mahnila, zakaj vaš oče, žlahni vitez bi nicoj celo noč od žalosti in skerbi očesa ne stisnuli“. „O moj oče!“ jame zdaj plakajoča Roza, in besedice nemore več spregovoriti nekoliko časa. „Kaj niste še slišali strašne dogodbe?“ „Vaš oče, žlahni vitez!“ jame zdaj vogljar ostrašen, in ko bi njegov obraz od dima in voglja črn ne bil, tako bi bil zlo merliču podoben. „Draga gospodična Roza“ prosi ogljar, „povejte mi vender za božjo voljo, kaj se je zgodilo? kaj se je žlahnimu vitezu, vašimu očetu, pripetilo?“ „Smrekar Strašimir je pretečeno noč naš grad s pomočjo izdajstva izsilil in mojiga očeta v težkih sponah na svoj grad odpeljal, kakor tudi vse naše premoženje. —“

„Ta!“ zagromi zdaj vogljar, da se Roza ostraši, in sekiro zgrabi; „tega naj — vender kleti, nočem“, reče mirno, ko sekiro na tla verže. „Če ga

pa Strašimir v svojih pesteh ima, potem je terda za nas. Ali vender, ljubezniva gospodična, povejte mi, kako se je to godilo! Nemorem zapopasti še, kako je to mogoče. Včeraj sim bil pri vašim očetu, in vse je bilo po navadnim redu. Meni se vse po glavi meša, in le tega ne morem verjeti, da je zamogel Strašimir v eni noči v taki čversti grad priti. Ako bi bili vsi spali s čuvajem vred, bi ne bil pred dnevam mogel k vam prilomastiti s svojo roparsko čedo.“ Roza se usede na klop in perpoveduje, ali Jakob kmalo spozna, da gospodična od truda in lakote ne more govoriti. Prosi jo tedaj popred se okrepčati z malo večerjo, ktera je na mizici pripravljena bila. Ona je, in pije med tim čisti studenec iz čedniga verča. Goreča kopa je svetila k mali večerji. In ko se Bogu nazadnje serčno zahvali z molitvijo, zagotovi Jakoba, da še nikdar v celim življenju ji ni jed tako dobro dišala, kot ta večer.

„Da, da“ veli vogljjar „lakota je najboljši kuhar, kterege bogatini za vse svoje premoženje ne morejo dobiti, in mi reveži ga imamo zastonj; tako vse ljubi Bog poravna.“ Ko se je Roza malo opočila in okrepčala, mu pripoveduje vse na tanko, kako se je pripetilo ž njo in njenim očetom. Jakob jo zvesto posluša, grozi se včasih nad trinogom, miluje svojiga dragiga gospoda, in večkrat čez oči seže. Ko pa zasliši, da je žlahni vitez Rozo njemu perporočil se Jakob tega zaupanja na njegovo zvestobo, glasno jokati jame. „Ljubezniva gospodična,“ reče zdaj „verjemite mi, da Bog ne bo tako dobriga gospoda zapustil. Gotovo mu bo pomagal iz volkoviga berloga, zaroteniga Smrečnika, priti. Pustite ljubiga Boga skerbeti, on bo vse poravnal. Saj smo vsi pod njegovo oblastjo, in nobeden se ne more njegovi pravični roki odtegniti. Ko bo njemu dopadlo, bo vaš milostivi oče rešen; Strašimir pa ne bo odšel božji sodbi, akoravno ima velik, na sivi skali čversto vsajen grad. Za vas pa, draga gospodična, bomo vsi skerbeli, kolikor je le mogoče. Vidite tukaj gorečo kopo? Ako zapoveste hipoma,

vanjo skočim. Za vas in vašiga dobriga očeta sim vse pripravljen storiti. Ali vam je počitka treba. Spati pojedete pa v mojo kočico, katera je po voglarski navadi narejena. Prostora je ravno za eniga človeka. Saj se vidi tamkej, in s perstom pokaže, rudeča od kope osvitljena. Šcer bi marsikdo mislil, da v deževnim vremenu ni v njej bivati, ali kaplica vode ne preteče skoz. Postelja je iz naj lepšiga maha. Vrata so z beliga ličja spletene, ktere so tudi za predposteljsko zagrinjalo. Ali v resnici vam povem, žlahna gospodična, ako je človek truden in mirno vest ima, se ravno tako dobro spi, kakor na svilnatih pernicah in z zlatom všivanim predposteljskim pregrinjalom.“

Jakob pelje zdaj gospodično v kočico, in potem se usede malo od utice pod debelo in košato smreko na lepim kraju. Celo noč misli zdaj na spijočo Rozo, zdaj na viteza Častimira. Kar mu je naj huje djalo, je bilo to, da je svoje nekdanjo rešenje iz rok Strašimira, zdaj veliko pripomoglo k nesreči blagiga Častimira. Več kot stokrat se praska za ušesi, in več kot stokrat oberne svojo prašno kapico na glavi. Nazadnje jo clo iz glave vzame, dene jo med sklenjene roke, in proti nebu svoje oči povzdigne. Goreče moli proti Bogu: naj on žlahniga viteza, in pobožno gospodično tolaži v tej veliki nesreči. Roza je koj zaspala, in mirno počivala do jutra. Ali Jakob ni mislil na spanje, akoravno so hudi vetrovi celo noč tulili po črnim gojzdu in je zlo deževalo, da je krog in krog šumelo.

VI.

Roza v voglarjevi hiši.

Ko jutro napoči, potihne silni vihar, in goste megle so se raskropile. Žarno solnce veličastno priplava na nebu, in obilno obdaruje s svojo svitlobo

visoke verhove gojzdnih smrek. Veseli prebivavci zeleniga gaja so jeli mile pesmice žvergoleti Vsi-gamogočnemu v čast. Le v voglarjevi bajtici je bilo še vse mirno. Jakob skerbno posluša, če se še ni gospodična zbudila. Večkrat je mislil, da je zbuje-na, ali ko vidi, da se je zmotil, ga veselje obide. „Moj Bog!“ pravi on, „kako ji želim počitka! O spanje je velika dobrota božja; ono nam terplenje pozabiti stori, ono nam odvzame težko butaro, ka-tero moramo nositi. Ljubi Bog!“ govori sam na dalje, ter se odkrije „bodi Tebi hvala za tvojo tiho dobroto, za krepčavno spanje. Tako se tudi z nje-govim drugam, daljšim spanjem godi, ko se znaj-demo pod zelenim pokrivalom rahle zemljice. Da! ta je še večja dobrota; nas reši na veke terpljenja. In njemu sledi, ako svoje dolžnosti prav spolnujemo, večno veselje.“

Čez nekaj časa pride Nežica, voglarjeva hči, prav prijazna deklica, milega, nedolžniga obraza. V rokah nese korbico, v kateri je bila jéd za očeta pripravljena. V prvem hipu spozna, da očetu nekaj manka, ker njegove oči so bile sicer jasne, polne radosti; zdaj pak so otemnele. Skerbljivo ga vpraša, kaj da se je žalostniga pripetilo? On ji migne tiho biti, in jo odpelje pod zeleno smreko, katero je za kopiščem dalječ okoli svoje stoletne veje razvijala. Natanko ji naznani Častimirovo žalostno osódo. Ne-žica glasno joka, in solzica je solzico pobijala.

Roza se med tim zbudi. Jutranje solnce nam-reč, je skoz malo oknice, katero je Jakob odperto pustil iz namena, da na kopiše zamore viditi, svoje svitle žarke v revno bajtico poslalo, in Rozo zbu-đilo. Ko se ona zavé, kje da je, se vnovič britko izjóka. S solznim obrazom pride iz utice. Voglar in njegova hči ji naproti hitita. „O vender ne, ljuba gosposdična!“ pravi Jakob; „nikar ne pozdravljajte prijaznega jutra s solzmi. Saj vidite, kako pri-jazno je, po hudi viharni noči, sinje nebó; kako se blisketajo svitle kapljice na drevju, enako svitlim biseram; in kako gorko zopet ljubo solnce sije! Po

hudim, vihnim vremenu zopet milo solnce sije, in tako tudi terpljenju in žalosti veselje sledi. Ravno tako se bo tudi z vašim dobrim očetom zgodilo. Le terdno zaupajte v Boga, od kateriga pride dež in solnce, terpljenje in veselje.“ Roza in Neža se prijazno pozdravite, kakor nekdanje serčne prijateljci. One se niste že dolgo časa vidile, zatorej se jako čudite, kako velike ste že zrastle.

Nežica razgerne svojo korbico, vzame lonček dobrega mleka, ga vlije v čisto leseno skledico, in ga postavi na okroglo mizico. Tudi dodéne siroviga masla, in kos tečniga kruha, in serčno povabi Rozo, da bi prisedla k zajterku. Dobro so ji dišale jedi, in jo jako okrepčale. Po zveršenim zajterku pravi dobrotljivi Jakob: „Zdaj pa ljuba gospodična, sledite mojo hčer v moje stanovanje, in ostanite tako dolgo tam, dokler ljubi Bog ne pomaga. Jest hočem med tem tukaj premišljevati, ako bi ne mogel tudi z božjo pomočjo kakiga pomočka znajti, vam in očetu pomagati. Pojdite tedaj z Bogom, jest bom prišel za vama pri prvi priložnosti. Ne bodite pa žalostni, in ne jokajte se; saj žalost nič ne pomaga, in jok ne zmanjša britkosti. Marveč poslušajte, kako milo ptički pojó, in kako se radujejo po vejicah skakljaje, nad božjo dobroto. Vsigamogočni, ki zanje skerbi tako ljubo, tudi vas prav gotovo ne bo zapustil. Ti pa Nežica, podaj gospodični roko, da čez stermo pečino ne padejo, in ko domu prideš, pozdravi mater“.

Zdaj se Neža in Roza na pot napravite, ktera je peljala skoz strašno gošavo, od ktere je bila ogljarjeva hiša obdana. Več kakor uro hodá ste mogle iti brez kake stezice. Zdaj pridete k visokemu skalovju z mahom in ternjem obrašenim. Dolgo časa ste mogle lezti, de verh dosežete. Ali naenkrat pridete k stermini, ktera se je vidila kakor bi nebo z zemljo sklepala. Na strani strašni prepad, tako de človeka groza obide strahovitiga pogleda. Žalostno in plašno reče Roza: „Ljuba moja prijateljica, kam me pelješ? — Pred mano in za mano ni dru-

ziga kakor razvidna poguba. V kako strašno pušavo me boš še pripeljala?“ — Komaj Roza te besede izreče, se rasprostira pred njima krasna dolinica, enaka cvetečemu vertu v rajski svetlobi žarniga solnca.

„O kaka lepota!“ zaupije vsa radostna Roza. „Zdi se mi, kakor de bi bile iz pušave v obljubljeni deželo prišle.“ V njenim nedolžnim sercu se zopet up zbudi, de bo ljubi Bog nje žalostno nesrečo v veselje spreobernil in jo po težavnih potih k sreči pripeljal. — Tam v krasni dolini, ki se je prijazno razprostirala na vse strani, je bilo ogljarjevo staniše. Hiša je bila vsa lesena z rumeno barvo, koja je trudno oko razvedrila. Ne delječ za hišo so se dvigale stoletne smreke v sinji zrak, okoli hišice pa so bile lepo cveteče drevesa. Mali potok, čist kakor živo srebro, se je prijazno vil po zeleni dolinici, in ljubo napajal nježne cvetice. Visoko skalovje in stare drevesa, ki so obdajale milo dolinico, so jo branile merzlīga viharja, in tako so ji bolj začasno pomlad narejale. Na spodnji strani doline ste se pasle dve leporejene kravi, na drugi strani so lezle tankonoge koze po skalovju obiraje tu in tam zelene germičke. Nježno hišico je prijeten vert, kinčan z raznim sadonosnim drevjem, in malim uljnjakom, iz kteriga so marljive čebelice veselo gomzele. Kokoši so veselo ragljaje okoli hiše živeža iskale. — Roza stopi v stanico in se usede trudna na leseno, snažno klop. Izba je bila vsa snažna, in skoz male čiste oknica se je vidilo tje v lepo dolino. — Jakobova žena je bila ravno v kuhinji, kjer je južno pripravljala. Ko pa sliši, de nje hčer z nekim govori, odide hitro v izbo. Neizrečena radost jo obide, ko ljubo gospodično zagleda, ker mislila je, de je Roza le v gostje prišla. Ko pa sliši, kaka nezmirna žalost Rozo tare, se milo izjoka. Vender skuša svoje solze zadušiti, in začne žalostno gospodično tolažiti: „Ostanite pri nas, draga gospodična, v ti mali dolinici. Naša hišica naj vam bo prihodnje stanovanje, ker postavili so nam jo vaš žlahni oče.

Tudi vam bo dobrotljivi Bog kmalo nadlogo odvezel, in vam zopet dobra očeta podaril.“ „O moj Bog!“ reče zdaj ganjena Roza, „kako dober oče si ti, ki mi pustiš v nadlogah tako dobre ljudi najti! Kako dobro je, de so bili moj oče zmirom milostivi tim dobrim ljudem!“

Ogljarico so pa zdaj druge misli obsule, ker ne vé s čim bi žlahni gospodični postregla. Južina, ktera je bila že pripravljena, je bila vsakdanja ogljarska jed, ječmenka in kaki gosti sok. Vender si kmalo zmisli skerbna gospodinja, da se iz moke, jajc in siroviga masla tudi kaj dobra dá narediti; tedej reče Neži: „Ostani pri gospodični in pripoveduj ji kaj, kmalo bom nazaj prišla.“ Berž odide, in čez pol ure so bile dobre jedila na mizi. Ogljarica se še izgovarja, de ji težko dé, de nemore z drugim postreči, ali Roza jo hvaležno zaverne, de je z vsim zadovoljna. In ko ogljarica o revšini toži, de zato nemore bolj postreči, ker vina nimajo pri hiši; ji odgovori Roza: „O Marjeta! (ogljarično ime) vi sami ne veste kako bogati de ste, ker to malo dobro, kar vam je ljubi Bog odločil, v miru in v sreči uživate. Kako lepo tiho je tukaj v ti ljubi dolini živeti! Zastonj se iše v gradovih taka tihota in mir. Kolikokrat so bili moj oče od ljudi nadlegovani! Kolikokrat so se mogli v vojsko podati, in boriti se s sovražnikom, ko jim je sleherni trenutek gladno smert žugal. — Bodite veseli in hvalite Boga za to prijazno stanovanje, kjer ne slišite posvetniga hrupa, in vojaških tromb; ampak milo petje ljubih ptičic, ktero vaše pobožne serca raduje. Do smerti bi rada pri vas ostala, ko 'bi le še moj oče tukaj bili; Oni so gotovo tudi mojih misel.

VII.

Roza ogljarska deklica.

Pridni Jakob že več dni v tihim pri svoji bajtici na kopišu dopernese, brez de bi domača družinica kaj od njega védila. On je namreč svoji hčeri, ko mu navadno jesti donese, rekel: Da bo oglje vredil, in potem se domu povernil, de mu pa ne sme med tim več jedí donesti. Tedaj so vsi domači skerbili, kaj de misli; kam se bo podal, de jedila ne potrebuje. — Nekiga večera, ko se blažena družina ravno od Jakoba pogovarja, se zaslišijo moške stopinje pred hišico; vrata se odpró, in v hišo stopí zaželjeni Jakob, ter verže sred izbe težkiga sernjaka, pšice in lúk pa na mizo položi. Prav prijazno pozdravi gospodično in svojo ženo z Nežico vred. „Ali se je tvoje oglje dobro prodalo?“ — ga upraša ogljarico. „E, kaj oglje! — ta je moja najmanjši skerb; de bi se le moje sladko upanje v oglje ne bilo spremenilo! — storil sim dolgo pot, dragi moji, od ktere vam dozdam nisim ničesar naznaniti hotel. Bil sim namreč pri vitezih, ktere je vaš oče, slavni Častimir mnogikrat nevarnosti otel; de bi tudi ti zdaj njemu v taci potrebah pomagali, ter svojo sveto dolžnost spolnili; de bi Strašimirov grad napadli, in oboroženi Častimira rešili; ali pa de bi ga na lovu ujeli, ter ga zaperli, dokler bi nam ne povernil velikodušniga Častimira. Ali, žali bože, ničesar nisim opravil. Izgovarjali so se, de so preslabi Strašimirovo moč napasti, de je zdaj treba Častimirovih hrabrih vojakov iz vojske pričakovati, de se bo potem z združeno močjo kaj storiti dalo. Na vas pa, žlahna gospodična se nobeden še zmenil ni, in tako so ti merzli ljudje zopet spričali, de je žalostna skušnja gola resnica: Nehvaležnost je plačilo na zemlji. Mile solzice bi bil pretakal pri taki žalostni skušnji. Tudi jaz vas nisim hotel nič omisliti, da ste pri nas, ker sim vidil, kako merzlo serce jim bije za vašo žlahno obitelj. Tedaj storite

naj bolje, draga moja, če pri nas ostanete, vender se morate še prostovoljno premisliti.“ „Tukaj ni nič premišljevanja,“ pravi Roza, „stokrat rajši pri vas ostanem, če me le obderžati hočete.“

„Obderžati!“ govori Jakob s solznim očesam, „kaj morde mislite de smo pozabili miloserčnost vašiga očeta, ki so me smradne ječe oteli, ter me zopet moji družini podarili?! Hiša, obleka, z eno besedo: vse naše premoženje je mili dar Častimirovih dobrotljivih rók. — Mi bi bili naj nehvaležniši ljudje pod nebom, ko bi tacih dobrot pozabili. Ne, ne — tako nehvaležni nismo; pri nas tedaj ostanite, žlahna gospodična, jest hočem za vas očetovsko skrbeti. Moja žena in hčer vas bote v noročju nosile. Naše stanovanje bom skusil bolj prijazno za vas storiti; verjemite mi gospodična de je naša naj večji radost, tako blago gospodično med našo družinico viditi.“ —

„Dolgo časa ste mogli zadovoljni biti s postnimi jedmi; tedaj vam bo zdaj meso bolje dišalo in teknilo. Vidite lepiga sernjaka, ki sim ga v gojzdu ustrelil, kako je žival lepo rejena! Kaj dobre bojo jetra, ktere bom koj skusil v žlahno jed spreobrniti. Tega dela sim navajen; ko sva bila z vašim očetom na lovu sim večkrat kaj taciga storil. — Jakob uzame sernjaka, ter ga nese v kuhinjo, in ob svojim času je bila kaj dobra jed na mizi. — Tudi po hiši je vse popravil, desiravno je bila že popred prav prijazno staniše. Naj prijazniši sobico pa je odločil Rozi. „Tako, moja gospodična,“ reče Jakob, veršivši delo svoje, „tako bote zdaj stanovanje čedno imeli, in živeža vam tudi nebo mankalo. Vsa divjina v tamnim in velikim gojzdu je vašiga očeta, jest bom tedaj divjih rac, sern, zajcev, tudi jelenov in prešičov ako hočete, bom v obilnosti nastreljal.“ —

Zdaj pelje Rozo po cveteči dolini, njegova žena in Nežica ste nju spremile. Kaže ji Jakob svoje njive in travnike, in vsaka njegova beseda je bila v Častimirovo pohvalo. Tudi jo je peljal v kinčani

vert, k uljnaku, okoli kteriga so vesele čebele ferčale. Jakob odpre en panj, uzame dva lepa satova, iz katerih se je med svetil, kakor v zerkalu žarno solnce, ter nju Rozi podeli. — Kolikorkrat je bil le Jakob pri svoji ogljarski bajtici, nikoli se ni prazen domu povernil, vsakikrat donese Rozi kaj, ali lepih jagod, malenc, ali dobrih gób za jed. Tudi vjame dve divje gerlici, de ste Rozo razveseljevale in maliga sernjaka, kteri je bil sčasoma tako krotak postal, de je človeka sledil, kakor domači kužek. Kadar je bil Jakob doma, so bile Rozi kratkočasne ure, ker pripovedoval ji je zdaj vitežke dela njeniga očeta, zdaj milosercnost nje matere; kteri pogovori je niso samo radovali, ampak tudi k pobožnosti spodbadali. — Ravno tako dobra ogljarica ni nič manj skerbela za Rozo, kakor nje mož. Ko je bilo gospodično svilno oblačilo že slaborno, ji podeli naj lepšiga platna za krilo, naj tančje preje za nogovice, in tako je bila Roza zopet z lepo obleko previdena. Tudi Neža je Rozo vedno radovala; vedno ste bile skup; sveto prijateljstvo je v nju nedolžnih sercih mogočno in stanovitno kraljevalo.

Roza je učila Nežico šivati in drugih bolj umetnih del. Skerbno ste belile platno pri čistim potoku; radostno ste zali vertič kinčale, in ga v kratkim v lep raj spremenile. Cvetice ste prijazno polivale s hladno vodico, ko jim je vroče solnce nedolžne glavice krivilo. Tudi ste se skupej sprehajale v krasni dolini in z veseljem gledale ribe, ktere so kot blisk sem ter tje švigale v bližnjim potoku, ter ste jim drobtinice kruha v živež metale. Šle ste tudi v prijazni gaj, kjer ste se veselile veselega žvergoljenja raznih ptičev. Brale ste tudi mnogo-verstne zeljša, ktere so Rozo sosebnostno veselile.

Ali Roza, desiravno je bila vedno v naročji veselja, desiravno jo je vedno krasna narava v svoje pisane krila sprejemala; vender pravega serčnega veselja ne občuti. Vedno jo je misel na očetovo nemilo osodo spremljala, in vsako rajsko veselje za

polovico zmanjšala. V tacih mislih zakopana je mnogokrat zašla v tamni gojzd, in po dolgim, trudnim iskanji so jo najdli pod kako skalo, ali pa v kaki tamni jami, kjer je s solznim očesom za svojiga očeta molila. Pravo veselje je le takrat občutila, ko se je družinica pogovarjala o rešitvi njeniga očeta.

Eno nedeljo so združeni južnali, in rešitev slavniga Častimira je bil njih navadni poglavitni razgovor. Mala južina je bila kmalo dokončana, le skleda lepih rumenih gob je bila še na mizici, ktere je Roza jako ljubila. Tedaj jo sili Jakob da naj je: „Mi ne čislamo ravno te jedi tako, kakor jo po gradovih, ker pri nas je ta jed navadna. Mnogo sim jih že v zlatih časih v vaš grad znosil, sosebno mlečnic, ktere so naj bolji in naj bolje pri ogljarskim kopiši rastejo. En drugi ogljar jih je tudi pošiljal po svojih otrocih v Strašimirov grad; in ena njegovih hčer je celo pri ondašnjim vratarji v službi bila. Vratarica, ki mora prav huda zmija biti, je deklico spodila, in zato je moj tovarš prisegel, nikdar več gob v Smrečnik ne poslati.“ —

Nenadoma skoči zdaj Roza od mize in radostno zaupije: „tako mora biti! — Oblekla se bom kakor ogljarska deklica, in bom nesla gob v Strašimirov grad. Skusila bom si zlobno vratarico pridobiti, in jo za kako službo poprositi; potem bom že gledala, de blizo ljubiga očeta pridem, de mu kaj pomagam, ali ga morabit še celo rešim. O Bog!“ pravi ona s sklenjenimi rokami proti nebu gledé, „blagoslovi moje misli!“ Jakob majaje s svojo že sivo glavo jo skuša pregovoriti od njeniga serčniga sklepa, ali vse besede so bile zastonj. Hitro skoči skozi hišne vrata, in v malo trenutkih se poverne kakor ogljarska deklica oblečena. Svojo višnjevo obléko je spremenila v černo krilo s črnim predpasnikom, in bél slamnik ji je nedolžno glavico krival. Neža in Marjeta jo radostno gledate, ker Roza sebi podobno vidite. Zares, obleka zale Nežice jo je tako spremenila, da je ni bilo mogoče skorej od poprejšnje spoznati. „Vse je prav,“ veli Jakob „ali vaše roke in rude-

čobele ličici niso podobne ogljarskim deklicam.“ Roza osupnjena gleda poredama vse stoječe, kakor bi hotla prositi pomoči o tej reči. „E de moram vse pozabiti!“ reče naenkrat Jakob, in gre skozi vrata. Vsi težko čakajo, kaj da bo. Jakob je med tem, ko so drugi vsi v govorici zamišljeni bili, rumeno barvo napravil s katero bi se tudi njene lici spremeniti dale. Roza se z njo namaže in prva poskušnja je bila zadostna; ker ona je bila zdaj vsa druga podoba. — Roza je hotla koj drugi dan oditi v Smerečnik, ker bala se je da bi je kaka druga deklica ne prehitela. „Tako pojte v božjim imenu“ reče ogljar; „še ta večer vam bom prinesel naj lepših gób, de se vratarici lože prikupite. Neža vas bo pa spremla', de lahko iz tamniga gojzda pridete, do tistih treh kamnitih križev, od koder se Strašimirov grad vidi, in tam bo vas čakala, dokler se ne povernete.“

Drugo jutro je Roza zarano vstala, in je bila pripravljena na pogumno pót. Vzela je korbico v roke, in Neža je nesla drugo, v kateri je bilo nekakoliko jedila. Jakob in Marjeta Rozo pred težko ločitvo blagoslovita in jo še v raznih rečeh podučujeta. S solznimi očmi sta jo gledala, in Jakob mirno reče: „Ta dobri otrok mora srečen biti, ako ne, bi ne bila več četrta božja zapoved veljavna“.

VIII.

Roza iše službe v sovražnikovim gradu.

Roza in Neža ste srečno prišle iz tamnega gojzda, in zdaj so se lepe ravnine pred njima razgrinjale. Žalostno se ozre Roza proti Strašimirovemu gradu, in ko njegove sive turne (stolpe) zagleda, jo hudo serce zaboli. „O moj Bog!“ reče ona, „morebiti so moj oče v kaki smradljivi tamnici pod temi strašnimi stolpovi! Kaj vender delajo? So

zdravi? Morebiti jih je žalost že pod černo zemljo spravila! Ah, de bi jih mogla še enkrat viditi, kako srečna bi bila! Ti o Bog vladaj moje stopinje in mi pomagaj, de srečno izpeljem svoj sklep; daj mi najti milost v sovražnim gradu.“

Roza se v krátkim od vérne prijateljice Neže poslovila, ter se dalje napoti. Ko pride na hrib, od kodar se vrata Strašimiroviga grada vidijo, jo neka groza obide, in s slabim korakom se bliža. Kak strah jo prepaде, ko vidi v sredi dvoriša Strašimira na lepim, visokim konji, obdaniga od mnogo vojakov, ker je mislil ravno jahati na lov. Plaha Roza se trese kakor šiba na vodi, ko vidi strašniga trinoga nje ljubiga očeta. Omedlevica jo napade, in mogla je na bližnjo kamenito klop sestiti. Kar zatrobijo lovci v svoje zvoneče rogove, in vsi so jaderno odjahali na lov v bližnji gojzd.

Rozi je bilo grozno težko pri sercu. Vedno še sedi na klopi, in misli, da bi bilo naj boljše tû čakati, dokler kdo iz grada ne pride. Ni ji bilo treba dolgo čakati, kmalo se prikažeta med velikimi vratmi dva otroka, ktera Roza priljudno pozdravi, in vpraša, kako je njima ime? Naglo ji povesta vsak svoje ime, in bili so koj prijatli. Jurko odpre Rozino korbico in ves radoveden gleda, kaj de je v njej; in mala Lenčika stegne svojo nježno ročico po rožicah, ktere je Roza za slamnikom imela. Roza je obedva obdarila z lepimi hruškami, ktere so bile prav zgodnje; in zdaj se pogovarjajo, vsi trije, kakor de bi bili brat in sestra med sabo.

Bili so vratarjevi otroci. Njih oče je vse na skrivnim vidil, kako de je ptuja deklica njegovim otrokam dobra; ker iz svoje stanice je gledal skozi oknice, ktero je bilo v ta namen narejeno, de je vratar vidil, kdo de pride in kdo de gre iz grada. Močno mu je dopadlo Rozino lepo obnašanje, nje čista govorica, vse jo je priporočevalo, tako — de poslednjič reče: „Nisim ga še vidil tako pripravniga kmečkiga dekleta“. On pride nagloma iz grada, in vpraša prav prijazno Rozo: „No deklica, kaj

imaš dobriga na prodaj?“ Roza odkrije korbico in pokaže gobe. „So kaj dober kup?“ prša smeje vratar dalje. „Mislim, de mi gotovo za nje premalo ne bote dali“ odgovori Roza, „ker gobe so grozno lepe, in zraven sim še ubogo dekcle.“ „Dobro, dobro; le pojdi z mojimi otroci v izbo, jez jih sam pone-sem v grajšinsko kuhinjo, in ti jih bom dobro prodal.“ Kmalo potem, ko vratar odide, pride vratarica v izbo. Koj pisano pogleda tujo deklico in jo jame zmerjati: „Kako se prederzneš,“ ji reče „v naše stanovanje stopiti? Hitro se mi poberi, če ne ti zaženem ključe v glavo, ali pa te bo še celo sultan iz grada spremil“. — Otroka sta prosila za Rozo in kazala lepo sadje svoji hudi materi. Vratar že od dalječ sliši svojo ženo kregati se, ter naglo priteče s prazno korbico in denarjem. „Nikar se tako naglo ne jezi“ ji reče; „jez sam sim pripeljal to priljudno dekcle v grad, in sim že mislil, de bi pri nas v službi ostala. Ali če boš vedno za vsako malo reč tako godernjala, ne vem kdo bo pri tebi ostal.“ „Če je pa tako“, odgovori bolj mirno vratarica, „je vse drugačno. Ne bodi huda“, reče Rozi „de sim te tako hitro odgnati hotla, in te tako ozmerjala, ker vedi, de imamo povelje, z neznanimi ljudmi tako ostro ravnati in skerbno paziti, kdo v grad pride.“ „Imate prav,“ odgovori Roza, „saj niste mogli vediti, de so me vaš mož v hišo pripeljali. Tudi sim napčno storila, ker sim sama v ptuji hiši ostala; pa odpustite mi za zdaj!“

Te besede so bile zdravilno mazilo vratarici. De se ji je le vse poterdilo, je bila že zadovoljna. — „Ker si bila mojima otrokama tako dobra“ pravi vratarica, „te moram tudi jez zveseliti; usedi se k mizi in jej z nami.“ — Roza je bila z vsim zadovoljna. Hitro sede k mizi in je z njimi, ali otroka sta ji toliko prizadjala, in jo tako spraševala de jima je Roza komaj na vse odgovoriti zamogla, kar je pa vender prav priljudno storila. S tem je bilo vratarici prav vstreženo.

Po kosilu se Roza lepo zahvali za postrežbo,

uzame korbico in hoče oditi. Ali otroka z enim glasam vpijeta: „Ah nikar, nikar ne odidi, pri nas ostani!“ „Tudi meni bi bilo ljubo“, pravi vratarica, „de bi tukaj ostala v službi, če bi le hotla?“ „Iz serca rada,“ hvaležno odgovori Roza, „gotovo vam bom pošteno in zvesto služila.“ „Je že vse prav,“ ji reče vratarica. „Idi zdaj domú, in če je tvojim domačim ljudem všeč, zamoreš še to saboto nazaj priti. Tudi ti bom dobro plačala, če mi boš vse lepo opravljala, kar smem od tebe pričakovati.“ Dá ji tudi beliga kruha in suhiga mesa v korbico za popotnico, in ji reče: „Srečno hodi, in pozdravi svoje ljube doma.“ Roza se še enkrat zahvali za prejete dari, in vesela odide.

Neža jo še vedno pričakuje pod košatim leskovim germam pri križih. Ko vidi od dalječ Rozo priti, ji naglo skoči naproti, jo povabi v senco, kjer ji ponudi kruha in siroviga masla. „Vem draga gospodična, de ste počitka potrebni, de ste lačni; postrezite si s to malenkostjo, in povejte mi kaj, kako se vam je v Smrečniku godilo. Roza reče: „O ti ljuba moja Neža! tako dolgo si me čakala z jedjo! Ti nisi do zdaj še nič jedla; jej vsaj zdaj, jez sim že v gradu kosila. Ne smeve se dolgo tukaj muditi, de naju noč ne prehití. Na poti ti bom vse obširno povedala, kako mi je v gradu vse po sreči šlo.“ Naglo se proti domu napotite. — V sredi tamniga gojzda jima prideta Jakob in Marjeta naproti, ki sta bila že tudi v strahu, de bi se jima ne bilo kaj slabiga pripetilo; ali ko Roza ob kratkim naznani, de se je vse po sreči izteklo, so vsi serčno veselje občutili, in se veseli proti domu vernili. Ko v zalo dolinico svojiga stanovanja pridejo, je ravno polna luna čez tamne smreke zasijala in svojo milo luč obilno na zemljico razlila. — Roza se poda vsa trudna, pa vendar vesela v svojo izbo, in goreče zahvali Boga za prejete dobrote, preden se sladkimu spanju izroči.

IX.

Roza v službi.

Sabota se je le prekmalo približala za Rozo; ker težko ji je bilo ločiti se od tako dobrih, boga-boječih ljudi. Milo se ozira po krasni dolini, ktere cvetkam se je vedno smehljala, zdaj pa jih s solznimi očmi morebiti zadnjikrat pozdravljuje. Prijazno-ogljarsko hišico je težko zapustila, ker vedla je, de je tukaj pravi mir, božji blagoslov doma, in de bo lepo staniše zameniti mogla s Smrečnikom, v katerim nje oče milo zdihujejo po belim dnevu. Tudi Jakob in Marjeta sta se grozno težko ločila od blažene Roze. Tisuč in tisuč svetlih solzic je preteklo, ko se, morebiti zadnjikrat, poljubijo, in milo pozdravijo: „Z Bogam!!“ —

Neža je spremila Rozo v grad. Ko tje pridete, nju pozdravi vratarica prav prijazno, rekoč: „To je lepó, de tako zvesto obljubo spolniš? Vsedite se, hočem vaju malo pogostiti.“ — Roza odkrije korbico, ki jo je sabo imela, in poda svoji prihodnji gospodinji nekoliko tankiga predila, kar je vratarico še bolj sprijaznilo. Tudi otrokam je bila prinesla Roza lepih hrušek in sliv, malenc in jagod, česar so otroci veselja poskakovali. — Po kosilu se tudi Neža bitko jokaje poslovila od svoje mile prijateljice Roze. „Ne jokaj tako milo,“ jo zaverne vratarica, „saj se ne ločiš na veke; mnogokrat jo lahko obišeš. In če boš tudi zanaprej malenc sabo prinesla, ti jih bom dobro plačala.“ Neža je bila nekoliko potolažena, in obljubi Rozi mnogokrat jo obiskati. Vender žalostna zapusti grad, ker vidi, de mora sama proti ljubimu domu.

Ko Neža odide, sede vratarica na stol, in reče Roži: „Zdaj draga moja! bliže mene stopi in dobro si zapomni kar ti zdaj povem: Dobro mi je znano, de je v celi okolici govorica, de pri meni nobena dekla ne ostane, de sim prenagle jeze, preneusmi-ljeniga ravnanja, de sim v petih letih imela dvajset.

dekel; to govore ljudje. Tega pa nobeden ne pripoveduje kakošne so bile deklet; kakim slabostim so bile podveržene. Ob kratkim ti jih hočem popisati, de se boš takih napak varovati znala.“ Ter začne prav hitro, de beseda besedo pobija, rekoč:

„Perva, po imenu ti jih ne imenujem, de jim dobriga imena ne vzamem, je bila ošabna in prevzetna; vse je hotla bolje vediti kakor jez; pri vsim tim pa vender nič vedla ni. Enkrat mi je kruh tako močno zapekla, kakor de bi se bila od ogljarjev peči učila; vender je svojo terdila, de je kruh lepo pečen. S takimi deklami vidiš de ni opraviiti, tedaj sim jo tudi spodila.“

„Druga, ni bila nikoli zadovoljna, vedno je renčala kakor medved v berlogu; vedno se je kislo deržala, kakor de bi pelin jedla; zdaj je jed grajala, de ji je preslaba; zdaj ji to, zdaj to ni bilo prav. Več ko stokrat mi je v svoji prederznosti pod nos rekla: de je preveč terpljenja in premalo plačila. Kmalu se mi je zadosti zdelo, ter ji rečem: Meta hodi drugam, kjer je malo terpljenja in veliko plačila.“

Tretja je bila živa lenoba. Preden je ona en lonec pomila, bi bil lahko mah na njem zrastel. Preden je hišo pomedla je stopala semtertje, in metlo pred vratmi pušala. Vsako jutro sim jo mogla klicati po desetkrat, preden se je zbudila; mislim, de ko bi jo bila enkrat spati pustila, bi še zdaj spala. Kdo bi bil zadovoljin s tako lenobo?

Četerta je bila snedena. Smetana, suho meso, sirovo maslo, in vse to je bilo tako malo varno pred njo, kakor pred mačko. Neko pomladanjsko nedeljo, ko sim čez polje svojimu možu naproti šla, se ozrem proti gradu, kar zagledam, de se iz dimnika naše kuhinje kadi. Hitro se povernem nazaj; in ko domu pridem, kaj vidim v kuhinji? — Dobra dekla se je maštila na ognjiši s polno skledo maslenih zvitkov (štrukljev). Jez se sama ne spomnim več, kako je spodena iz grada letela; ali po nogah, ali po glavi, ker kdo bo tako nezvestobo pital? —

Peta je bila nesnažna. V nedeljah se je sicer nališpala, de je bila kakor pav; ali o delovnikih je bila tako vmazana, kakor bi se bila vedno v gnojnici kopala. Za nobeno drugo stvar pod milim nebam bi ne bila pripravna, kakor na polji za strašilo. To mi je sam vitez odgnati ukazal, ker ni hotel tako černiga posla v gradu gledati.

Šesta je bila grozno pozabljiva in nepazljiva. Nobene stvari ni v svojo, še manj pa v mojo korist obrniti znala. Ni ji bilo dosti, de sim ji sleherni dan ukazala, kaj de ima delati, ampak vsako ljubo uro sim ji mogla vnovič ukazati. Tudi mi je več lonc in skled pobila, kakor je dni v letu. Kositarjeve žlice so šle s pomijami vred. Enkrat sim eno celo v svinjaku našla od prešičev zgrizeno. Malo potem je mi ubila drago kupico, hitro sim letela v kuhinjo, ko sim žvenk slišala, ali čepinje so bile naglo poskrite. Dolgo časa sim jo zastonj opominjevala. Ko pa na zadnje čepinje v pomijah dobim, in si še perste ž njimi obrežem, mi je bilo zadosti. Kako lahko bi bil kak prešič s pomijami vred čepinje popil! Ali tega sim jez znala živino obvarovati, in sim rajši tako zanikerno deklo spodila. —

Sedma je bila grozno radovedna. Vedno je bila z ušesi pri ključavnici, de bi čula, kaj se govori. Vse, kar smo med sabo govorili, je med ljudi razstresla, in tako mnogo besedovanja napravila. Ko bi bil kdo kaj naznaniti hotel, bi bil kar nji povedal, in je bilo delo gotovo dobro storjeno, ker ona je še laži pristavila. — Ali čuj, ravno zdaj se eden o meni jezi, in prenehati moram. Prav žal mi je, de sim ti te napake tako v kratkim naznanila. Mnogo bi ti še imela povedati; ali preložim drugo na nedeljo, ko bove več časa imele. Varuj se zdaj za enkrat teh slabih navad, in gotovo bove mirno skupej živele.“ —

Roza je sama dobro previdila, de vratarica brezmerno zlobodrá, in de v ti zadevi nima vzroka drugé grajati. Tudi je bila Roza pravih misel, de bi se mogle namreč dekile poslušati, preden so ob-

sojene. Ona tedaj reče nato : „Če je bila ktera dekla le v desetim delu teh uzrokov kriva, je že zaslužila, de jo gospodinja, ki snažnost, pridnost, in hišni red ljubi, dobro ošteje. Truditi se hočem teh napak se skerbno varovati“.

Tudi je bila Roza zares živa podoba dobre in marljive dekle. Delala je vse po Jezusovim nauku. Kar je storila ni bilo zavoljo hvale ljudi, ampak bilo je iz praviga namena, in strahu božjiga storjeno. Nikdar se ni pri delu utrudila, ampak vse ji je šlo ročno od rok. Krepko se je vsaciga, tudi naj težjiga opravila poprijela, in v kratkim je bilo dodelano. Tudi je ni bilo treba k delu opominovati; sama se je prerada vsaciga poprijela, in gotovo je bilo vsako v pravim času opravljeno; več reči je še pred opravila, kakor so ji bile ukazane. — Sleherna posoda je bila na svojim mestu; hiša vedno snažna. Tudi ni pred nehala, dokler se ni vsa kuhinjska posoda svetila tako, de se je vsaki taki snažnosti čudil. Ptuje blago je bolj varovala kakor svoje. Za kuhinjsko persteno posodo je ravno tako skerbela, kakor za naj dražje reči. Nobene šivanke ni pustila na tleh, ampak vsako je pobrala, ter jo v klobčič vtaknila. De bi si bila kaj brez vednosti gospodinje, ali gospodarja prisvojila, ni bilo misliti. Ravno tako je vse, kar se je v hiši govorilo, zamolčala, ter nobene, tudi naj manjši stvari ne razglasila. Z malim je bila zadovoljna, vedno prijazna. Laž ji je bila prevelik greh, če je le kaj pozabila, je obstala in prosila odpusjenja. Če jo je včasih vratarica nedolžno ozmerjala, je molčala, in nje ponižnost in nje mili nedolžni obraz ji je več pomagal, kakor jezikovanje. Tudi je vratarica sčasama bolj mirna postala, tako, de je marsikaki dan, v grozno začudenje njeniga moža, pretekel v miru, da se ni nič jezila.

Verh tega je imela Roza vender zelo težavno službo. Sicer je bila dela od njezne mladosti navajena; ali takih, ki so jo zdaj obdajale, ne. Sleherno jutro je mogla pred dnevam vstati, derv, vode

prinesti, v kuhinji vse opraviti, kuriti, po gradu pometati, in še mnogo drugih prav težkih del je mogla opraviti. Marsikako delo je Roza pervikrat opravljala, in če je bila le malo nerodna, je mogla ponižno poslušati zaničljive besede svoje gospodinje. — Jedilo je bilo sicer dobro, ali Roza vender mnogo njih še nikdar okusila ni bila, tedaj se jih je mogla, desiravno težko, vender le navaditi. Nje postelja je bila snažna, ali gospodični vender prav revna.

Če je od beliga jutra pozno v noč delala, in zadnjič v svojo izbico prišla, je bilo njé edino tolažilo, svoje terpljenje Bogu izročiti. Večkrat odprè malo oknice, ter pogleda v sinje nebo, okinčano z brezštevilmimi zvezdicami, in zdihne: „O moj Bog! vse terpljenje rada prenesem, če bom le s tvojo pomočjo tužnimu očetu njegov revni stan, kaj zlajšati zamogla. —

X.

Roza pride v ječo k svojimu očetu.

Roza je že mnogo dni v službi preživela, pa vender se ji ni bila nobena priložnost prikazala v ječo k svojimu ljubimu očetu priti. Grozno ji je težko djalo svojimu očetu tako blizo biti, pa ga vender ne viditi. Zadnjič se ji vender žarek upanja prikaže; zapazila je namreč de je vratar tudi ječar, de mora jedila jetnikom nositi. Sčasama je sprašala za vse jetnike, in tako zvedila, de nje oče še živi, in de je zdrav. Večkrat ga je prosila, de bi jo sabo v ječo peljal, ali ječar ji vsakokrat prošnjo pobije ter ji reče: de ne sme tako radovedna biti. Večkrat britke solzice nje lici polijejo, ko vidi borno jed očetu pripravljeno. Malo juhe s črnim na pol plesnovim kruham in verč vode je bil njegov živež. Večkrat zdihne: „Moje terpljenje proti očetovim še senca ni!“

Neciga večera, ko je bila ravno večerja v perstenih posodah na leseni dilji jetnikom pripravljena, reče vratar Rozi: „Ti Roza, pojdi z mano. Jutri moram po opravlilih potovati, ti bom danes ječe pokazal, de boš jutri sama lahko jedila nesla. Moja žena ima malo časa, in še manj veselja do tega opravila“. Vzame diljo v eno roko, v drugo ključe, in gre pred Rozo pod dolgim in tamnim obokom.

Roza sprehaja zdaj strah zdaj veselje, ker ni se nadjala tako kmalo svojiga očeta viditi. Zadnjič vender le strah premaga. Vsa ginjena sledi vratarju pod tamnim obokom. Slednjič se vender serčno dela, in sklene se očetu ne razodeti, ker misli si: „Če zvejo, de sim njegova hči, mi ne bodo ključev zapali“. — Vrtar ostane zdaj pri oknicu, ki je bilo zdobljeno skozi debeli zid, in z železnimi vratci zaperto. Ječar odpre, in Roza vidi v smradljivi ječi divjo možko podobo z zmeršenimi lasmi in dolgo brado. Oči so se mu svetile spod čela kakor dve ternjolki. „Ta,“ pravi vratar, „je bil svoje dni krepak, lep vojšak; ali igre in pijančevanje ga je tako dalječ pripeljalo, da je svoj pošteni stan s tolovajskim zamenjal, in ropar postal. Notel bi jaz plačila, katero ga čaka, ž njim deliti“. Poda mu odmenjeno jedilo, in zopet zapre. Potem odklene drugo okno; Roza vidi v grozovitni ječi žensko blede podobo, vpadenih lic in kodrastih las. „Ta“, veli ječar, ko ji juho z vodo v tamnico postavi, „je bila lepa, krasna devica, angelske podobe. Ah, de bi bila tudi nedolžna ostala, in čista kakor angel! Tako pa je sledila le zapeljivi posvetnosti, in nje sad je prezgodaj vkusila. Slednjič otroka umori, in zdaj v té ječi leži. Smertni meč je čaka. Ne hodi pa v tamnico k nji, ker bi te lahko v svoji divjosti raztergala.“

„Samo k temu smeva iti, reče vratar, ter odpre železne vrata. „Ta je dober, miren, bogaboječ mož, po imenu Častimir Jelodvorski.“ Roza pri te besedi groza popade, katero zatajiti skuša. Ne bi bila ljubiga očeta poznala. Bil je bled in suh z

dolgo brado. Njegova obleka je bila revna, razstergana in vmazana. Ravno je sedel na črnim kamnu, okoli kteriga se je mogel, desiravno priklenjen, sprehajati. Zraven je bila iz kamna izsekana miza, na kateri je stal verč vode in malo črniga kruha. Blagi vitez je z levico na mizo naslonjen in z desnico skerbipolno glavo podpira. Zraven mize je bila postelja vsa od červov zvertana z bornim razsterganim pokrivalom. Soba je bila prav prostorna, vjetim vitezam odločena. Le skozi eno malo oknice je belj dan svojo ljubo luč v tamnico pošiljal; pa še te tako malo, de je tamnico mesto jo razsvetliti, še bolj strašno delal.

„Vitez Častimir,“ reče vratar, „jutri vam bo moja dekla tukaj jedilo donesla, ker mene čakajo važne opravila.“

Častimir pogleda Rozo. Njen pogled ga koj na njegovo milo hčerko opomni; vender je ni spoznal. „Moj Bog!“ s solznimi očmi zdihne, „ravno te velikosti in starosti je tudi moja Roza. Ah, ali mi čisto nič ne morete o njej povedati, ljubi ječar? Niste še ničesar zvedili, kje de je, in kako se ji godi? Saj sim vas že tolikokrat tega prosil!“ Vrtar reče: „Sam Bog zná, kje de je. Ljudje mi nevejo nič od nje povedati.“

„O moj Bog! tako se je nobeden ni usmilil, tudi tisti vitezi ne, ki so se nekđaj moje prijatle imenovali.“ — Častimiru zdaj zvesti Jakob na misel pride, in misli si, de Roza gotovo pri njem prebiva. Čez nekaj časa zopet spregovori: „No, no terdno upam, de je pri dobrih ljudeh, ki so jo prijazno sprejeli, in gledajo na čistost in strah božji. Samo to naj mi Bog naznani, ali je nedolžna ostala in bogaboječa, potem rad v té tamnici umerjem; desiravno zelo želim njeno obličje še enkrat pred smertjo viditi. — Dobri vratar, vi ne veste kako me je ljubila, ubogala, radovala, z eno besedo vedno sim bil vesel, de sim le njo vidil. Bodi tudi ti dober otrok“, reče Rozi, „in ubogaj tako svoje stariše, kakor je mene moja mila Roza ubogala“.

Roza, ktera je bila že od samiga pogleda strašne ječe, in blediga obraza svojiga očeta vsa žalostna, so jo te besede njeniga očeta tako presunile, de se milo razjoka in komaj se premaga, de svojiga ljubiga očeta v tem trenutku ne poljubi. Častimir se grozno začudi, ko jo tako ginjeno vidi; upraša jo: „Morebiti so tebi, ljubo dete, v kratkim oče ali mati umerli, de tako milo jokaš?“ —

Jokajoča Roza komaj odgovori: „Mati so mi že zdavnjej umerli, oče še živé; ali godi se jim prav slabo“.

„No,“ reče Častimir, „Bog naj se ga usmili; ti pa ljuba deklica si prav mehkgiga serca, Bog naj te zapeljivosti varuje.“

„Res je,“ pravi vratar Rozi, „ti si premehkgiga serca. Nikar tako ne jokaj, če ne ti nemorem tega opraviła prepustiti. Drugače“, govori vratar na dalje proti Častimiru, „je ta deklica tako pridna, kakor pobožna, de dvomim, ali bi se v celi naši okolici še ktera enaka dobila. Kako moje otroke ljubi! z eno besedo: nemorem je prehvaliti. Če bo le moja Lenčika sčasoma tako dobra postala, bom vedno Boga hvalil!“ — Častimir pogleda z nepopisljivo prijaznostjo Rozo: „Bog te blagoslovi ljuba hči,“ reče, in jo prime za roko, „ostani vedno tako dober in priden otrok, rada moli in zaupaj v Boga, gotovo bo tvojimu očetu pomagano, in on bo na stare dni v tebi le veselje užival.“ „Bog daj,“ odgovori Roza, z milim glasam; poljubi vklenjeno roko, in gorke solzice so se ji po licu polile. —

To je bilo dobro, de je ječar odšel; zakaj ona bi se ne bila mogla dalje zderžati svojiga ljubiga očeta poljubiti, in se mu odkriti. Sama ni vedila, kdaj je iz tamnice prišla. Vsa nevedna se je mogla poprijemati, de je zopet na čisti zrak prišla.

XI.

Roza se dá svojimu očetu spoznati.

Drugi večer je Roza v žalostnih mislih doprinesla. Vedno ji je blede, suhi obraz, strašna ječa in težke verige, s katerimi je bil Častimir vklenjen, pred očmi. Njegova revšina je Rozi grozno težko djala. Le upanje, se njemu razodeti, in tako njegov revni stan polajšati, je nje tužno serce mirilo. Kakor hitro po dokončanih opravilih v svojo stanico stopi, poklekne, in z milim glasom proti nebu moli: „Ti o Bog! ki si moj početek do zdaj blagoslovil, naj tudi na dalje bo tvoja roka meni mila, de zamore m ljubimu očetu v njegovi revšini kaj pomoči!“ Potem se vleže, ali do polnoči ne zatisne očesa.

Ob eni čez polnoč pokliče vratarica Rozo, ker nje mož je bil za odhod pripravljen. Roza, ki je dobro juho skuhati znala, mu je mogla postreči. On ji pa tudi obljubi, če bo svoje opravila med tem zvesto spolnila, kaj lepiga ji prinesiti; skoči na konja in odjaha. Vratarica se poda zopet k pokoju. Roza ostane zdaj sama v hiši. Tiho in skerbno je vzela ključ od Častimirove tamnice, kateriga si je dobro zapazila, svetilnico, ki je še malo berléla, in odide v svojo stanico. Čez nekaj časa, ko je bilo v gradu vse tiho in mirno, vzame ključ in postavi svetilnico pod predpasnik, izzuje čevlje, ter prav tiho zapusti stanico, in gre pod strašnim obokom černiga zidovja k Častimirovi ječi. Varno odpre železne vrata, ki so mu prostost jemale in stopi v ječo. Častimir ravno na kamnu zraven mize s prekrižanima rokama sedi. Zeló se začudi, ko v berleči svitlobi vratarjevo deklo spoznati misli.

„Kaj si ti, ljubo dete?“ reče. „Kako, de si tako pozno, ali bolje reči tako zgodaj na nogah. — Ni dolgo, kar je čuvaj dve čez pol noč naznanil.“

„Ne zamerite,“ odgovori Roza prav lahno, „de vas o tem času motim. Vender, kakor vidim,

tudi vi niste spali. Rada bi se sama z vami pomenjkovala, zato pridem o tem ponočnim času.“

„O moje dete!“ reče Častimir „to je grozno nevarno, lahko bi ti to mnogo terpljenja napravilo. Pridno dekle ne sme po noči ne stopinje storiti čez prag svoje stanice, marveč se mora zakleniti še boljše, kakor so moje ječne vrata tukaj.“

„Ne strašite se,“ reče Roza, „vse v gradu razun čuvaja in petelina je v terdnim spanji. Nisim se brez premišljevanja in molitve sem napotila. Bog me je sem pripeljal, on je gotovo z mano. Le nekoliko besedi bi rada z vami govorila. Vaša žalost in skerb za vašo hčer mi ne dá spati; sporočilo od nje vam donesem.“

„Od moje Roze“ reče hitro Častimir, „o Bog, če je to, si mi nebeški angel, ljubo dete! Si jo mar vidila? Si sama ž njo govorila? Je le zdrava? Kako se ji godi? O govori draga deklica!“

„Naj bolj gotove sporočila o vaši Rozi vam le jez zamorem naznaniti. — Ali še poznate to zlato verižico z zlato svetinjo?“ —

„O moj Bog!“ zaupije Častimir vesel, ter strašno zgrabi zlatnino. „To je spominek, kteriga sim svoji hčeri pri ločitvi dal. Tudi sim ji skerbno prepovedal, ga prodati. Ti moraš nje naj zvestejša prijateljica biti, da ti je kaj tako imenitniga zaupala. Gotovo ti je to iz tega namena pripustila, de ti bom bolj gotovo verjel, kar mi imaš od nje sporočiti.“

„Ona je ni ptujim rokam zročila, ljubi oče, — glejte jez sim Roza, vaša hči!“

„Ti!“ reče ves začuden Častimir. „O nikar me ne moti; moja hči, kakor že ime pove, je bila podobna cvetečimu pomladnemu limbarju, rajski rožici, in ti — ah ti nemoreš tista biti!“ —

Roza se je, še preden je k očetu šla, lepo napravila, in rumeno barvo iz lic izmila. Zdaj uzame svetilnico, de se oče v resnici prepričati zamore. Nje obraz je bil zdaj tako mil, kakor ga Častimir še nikdar vidil ni. Nje leposinje oči so svitele kakor dve zvezdi na nočnim nebu; nje lici ste bile enake

cveteči roži v zelenim gaji. Bila je zdaj angelska podoba.

„Roza?!“ zaupije zdaj vitez ves omamljen; zlata verižica mu iz rok pade. „Ti tukaj? O blazena, pojdi v očetovo naročje! O tebe imam vnovič, zdaj sem zopet bogati Častimir! Ako se tudi to tamno zidovje name razruši, nič ne maram, de imam le tebe, edino veselje moje!“ —

Oba mile solzice veselja pretakata. „Oče, oče, ljubi oče,“ je bilo vse, kar je zamogla Roza govoriti.

„Povej mi vendar, draga moja,“ povzame zopet oče, „kako ti sem prideš? Razkrij mi nezapodljivo skrivnost. Kaka strašna nesreča te preganja, de se ponižaš naj manjši dekla zadnjiga gradjanskiga hlapca biti?“ —

Roza razodene zdaj očetu vso dogodbo; kako prijazno jo je zvesti Jakob sprejel v gojzdu; kako je tukaj vedno na svojiga dobriga očeta mislila, iz kaciga namena se je vratarju v službo ponudila, in kako željno je pričakovala vesele dobe, blaziga očeta zopet viditi. „In zdaj,“ sklene Roza „je Vsi-gamogočni mojo molitev uslišal, moje hrepeneče želje spolnil, ter meni priložnost dodelil, Vas, dragi oče zopet viditi, vam po moči borni stan zljajšati. O jez sim zdaj naj srečnejši hči!“

Oče solzne oči proti nebu oberne rekoč: „Ne naj srečnejši, ampak naj boljši hči si ti! Jez sim naj srečniši oče. Kolikokrat me je sovražna nesreča žalila, de sem mogel to zlato verižico z železno zamenjati, za kar se ti o Bog še le zdaj prav zahvaliti zamorem. Brez te nesreče bi ne bil mogel serca svoje hčere tako natanjko spoznati. Jaz sem se naj srečnejšiga mislil, ko so mi svitli cesar to zlato verižico okoli vratú djali; ali zdaj obložen s temi železnimi verigami, ki so mojo roko ranile, veči srečo občutim. Ne zamenjam te zlate dobe, ko si ti v mojim naročji, za vse zaklade sveta. Res,“ reče na dalje, zaničljivo pogledaje na zlati spomin-ek, „kaj je zlato? — Nič proti pobožnosti, in blazenosti. — Zdaj preljuba Roza, zdaj se spolnuje

nad nama božja previdnost. Ona je tebe ohranila in te nedolžno pripeljala v očetovsko naročje. On, ki tudi skozi naj debelši zidovje vidi, se je ozerl v to tamnico, ter se mene revniga usmilil. On je nama spremenil ječo v kratkočasno prebivališče. Bog je z nama. Hudobni vitez je sicer naju hotel pogubiti; ali ravno po njem dojde nama zdaj to rajsko veselje. Po hudim terpljenju nama podeli dobrotljivi oče v nebesih naj žlahnejši veselje. Strašimir misli, da sim jez naj nesrečnejši pod milim solncem, ali moti se grozno. Tudi misli da me s tem žali, ko veselo godbo, vrisk pijanih ljudi velikrat še čez polnoč tukaj vklenjen poslušati moram; ali kako se moti, glas moje nedolžne Roze mi je milejši, od vsiga veselja ki ga le svet ponuditi zamore. Rajši sem tukaj v težki ječi pri suhim kruhu in sami vodi, kakor da bi se sprehajal po veličastnih, z zlatom prepreženih sobah tega grada, ali da bi si jedila izbral na srebernih okrožnikih. Zakaj veriga, ki bi zamogla duha ukleniti, da bi se o naj večji tugi ne mogel k Bogu povzdigniti, še ni kovana!“

„O moja Roza, blagor tebi! da tako zgodaj spoznaš križe in težave, da ti raji ponočne ure, ktere drugi s plesam in drugimi nespametnostmi trajajo, v ječi pri očetu doperneseš! Terpljenje te varuje greha, in te uči lepoto čednosti zgodaj spoznati. O Roza, Roza! ostani tudi zanaprej tako dobra! Ljubi Boga, in spolnuj njegove zapovedi, nič pretežkiga nama ne naklada. Zaničuj begljivo, posvetno veselje, rada prenašaj terpljenje, in gotovo boš srečnejši, kakor bi na kraljevem prestolu sedela.“

Roza vsa ginjena poda očetu roko, ugasne svetilnico, ter naglo odide, ker čuvaj je že naznanilo belo jutro. —

XII.

Roza zljajšuje nesrečo svojiga očeta.

Roza zopet rujavkastih lic, drugi dan komaj z vratarico in otročičima k mizi sede, kar Strašimir v izbo stopi. Roza se ga vstraši malo; kar je v službi ga še ni vidila v vratarjevi hiši, in ne misli družiga, kakor de je izdana. Strašimir reče z ostrim glasom: „Zanaprej ne boste več grajskih vrat čuvali, ampak štirje vojaki bodo to opravilo preuzeli. Vidve pa idite v kuhinjo pomagat, zakaj dans in jutri bo prišlo mnogo gostov“.

Zdaj se Roza zopet oddahne. Strašimir jo je vidil vso prestrašeno, pa mislil si je, de je to le zavoljo spoštovanja, tedaj jo tudi prijazno pogleda, ker dopadlo mu je, če so ljudje pred njim trepetali.

Roza odide z vratarico vred na zapovedano delo. Že opoldne pride vitez z veliko trumo vojakov; na večer dojde zopet drugi tudi z velikim kardelam, delama pešcov, deloma konjkov, tako, da vsi še v gradu prostora niso imeli. Zvečer zapalijo sred dvoriša velik ogenj, pri katerim so kuhali, pili, jeli, in vriskali de ni bilo ne konca ne kraja. Rozi se je že vse dozdevalo, kaj de to pomeni, česar se ta večer tudi vratarica prepriča, ki vsa preplašena v izbo stopi in milo zdihne: „Ah ljuba otročiča, voj-ska bo, in vaji oče, ki so te vojake sklicali, morajo tudi ž njimi. Kaj bo, kaj bo!!“ —

Drugo jutro še preden se dobro dan zazori, je že odhod s krepkim glasom vojne trombe nannanjen. Vrtar, ki je bil med hrabrejšimi vojniki, je bil že v železnim oklepji, s težkim mečem pre-pasan. Železno pokrivalo na glavi in sulico v desni, to vse ga je prav strašnega delalo. V kratkim se poslovi s svojo ženo in otročičema; vsi so milo jokali; pri té priložnosti se tudi Roza nemore solz zderžati. On je opomnil ženo in otročiča vsaki dan za-nj moliti, kar tudi on storiti obljubi. „Moli tudi

ti za me, pobožna Roza," reče vratar, "de bom ženo in otročiča zopet vidil."

Zdaj se vzdigne lepo število vojakov, vsako s svojim orožjem veselo kričaje, gredo zaporedoma iz grada. Zadnji je bil Strašimir v krasnim oklepji na lepim beliči. Ko grajske ključe starimu vajdu njegoviga grada izroči, tudi on hitro odjaha za vojaki.

Roza in vratarica ste imele še celi dan veliko opraviti v grajšinski kuhinji s snaženjem posode. Zvečer reče vratarica Rozi: „Jutri hočem na vse zgoodej z otročičema oditi k svoji stari materi. Ostala boš tedaj sama doma, in si lahko malo počiješ; ker ne boš družiga opraviti imela, kakor jetnikom jedila nositi. Vrat ni treba čuvati, ker so drugi temu odločeni. Samo pazi, da nam zvečer, ko se povernemo zamoreš z dobro večerjo postreči“. Drugo jutro zgodaj odide vratarica.

Kdo je bil zdaj srečnejši od Roze? Na počitek še mislila ni, ampak le na to, kako de bi zamogla svojimu očetu pomagati. Nje prva poglavitna skerb je bila, draziga očeta s čisto obleko previditi. Nese mu tedaj pri prvi priložnosti novo srajco, katero je večkrat ponoči delati mogla, ko ji je dneva zmanjkovalo. Tudi par lepih prejnatih nogovic mu nese, s čimur je bilo očetu neznano vstreženo, ker je tako snago ljubil. „Draga moja Roza, zdaj se čutim vsiga prerojeniga“, reče Častimir, ko se preobleče.

„No zdaj zamorete tudi čistiga zraka okusiti, ljubi oče,“ reče Roza, „ter ga pelje iz smradne tamnice skozi male vratica v lepi vert, kteriga je vratar mogel oskerbovati. Jutro je bilo prekrasno, nebo je bilo jasno in solnce je tople žarke na zemljico izlivalo. Častimiru se je zdelo, ko je zopet čisti zrak vžival, kakor de bi bil v nebeškim raji. „Moj Bog“, reče on, „če se naš stan po smerti v tako krasoto spremeni, kako dobro je umreti!“ Roza donese zdaj dobro južno tje pod košati oreh, ki je v kotu vertiča krepko svoje veje razprostiral. Pod njim je stala mizica in klop, de je človek lahko v senci ohladila užival. Tudi zagotovi očeta, de je

lahko celi ljubi dan v vertu, in de bi bila rada celi dan pri njem, ko bi nič opraviti ne imela, obljudi mu pa, de ga bo pogosto obiskala. Častimir se ves radosten spreha v lepim vertu, in občuduje vedno višje stopajoče žarno solnce, ki tako mogočno na sinjim neba oboku plava. Topli žarki so ga kaj poživili in okrepčali. Hvali Boga za ljubo solnce, še bolj pa za ljubezen blagoselčne hčere. „Ljubezen“, reče on, „je pravo solnce v naših sercih, brez nje bi bil vesolni svet, gluha in tamna ječa.“ —

Roza, ktera je očetu tudi dobro kosilo napravila, in ga pogostoma obiskovala, ga na večer zopet v ječo pelje; ali s kako žalostjo! — Pa ko Častimir v ječo stopi, se ves začudi, in misli, de se je Roza zmotila in ga v kakò drugo sobo pripeljala. Černo zidovje je bilo zdaj belo, in tlak snažen, z drobnim peskom posut. Tudi koprive, ki so okno pokrivale je odpravila, in okno čisto zmila, de je moglo solnce svoje žarke skozi njega pošiljati. Postelja je bila z novo slamo porahljana, in z belim pokri valom pregernjena. Tudi mehko zglavje je Roza prinesla, de si zamorejo blagi oče trudno glavo počiti. Lep bel pert je po mizi razgernjen, in lepe rože so svoj prijazni duh po sobi razširjale, ter prejšnjiga zadušile.

„O koliko veselje mi delaš,“ reče Častimir. „Resnično je, de otročja ljubezen zamore pota starišev s cvetjem posuti, in tamno ječo v zal vert spremeniti. Pa kdo ti je k temu pomagal, ker sama nisi zamogla tako naglo vsiga tega storiti; sosebno zidovja nisi mogla sama pobeliti.“ Roza pripoveduje zdaj, de se znajde v tem gradu nek star priden zidar, kateri je pa pred enim tednam hudo zbolil, in de mu je ona boljši jedila, ktere je vratarica njemu kuhala, nosila. „Če mi je čas pripustil“, reče dalje, „sim sedla na njegovo posteljo, in tako sva se o raznih rečeh pomenjkovala. Nekiga dne mi jame od vas prav spoštljivo govoriti, akoravno ni vedil, de sim jaz vaša hči. Pripovedoval mi je, de v tisti bitvi, ki bi bila gotovo zgubljena, ako bi vas ne

bilo zraven se je tudi on bojeval, in silno ranjen na polji obleži. Gotovo bi mene zdaj tukaj ne bilo," reče on, „ako bi se mene ne bil slavní Častimir usmílil, in tako lepo zame skerbél!“ Včera j zvečer sem ga prosila, ko bi mi hotel pomagati vašo ječo malo osnažiti. Dobri mož je to radovoljno storil, česar se nisim nadjala. Tudi mi je rekel, de se celò viteza Strašimira o ti zadevi ne boji, ker dolžnost je, de se vitežki stan spoštuje. Častimir na to reče; de se ne spomni, de bi bil poštemimu možu kaj dobriga storil. „Njegova živa hvaležnost me prav gine“, reče med drugim. „Iz tega lahko previdiš, draga Roza, de imajo dobre dela, gotovo svoje ugodne nasledke.“

Zdaj donese Roza tudi nekaj večerje. K sreči je zamogla ravno jedila, ktere so očetu naj bolj dopadle, donesti; dobre juhe, par pečenih divjih piščet in en okrožnik lepih rakov. Tudi je preskerbela dobriga vina in beliga kruha; in tako zopet enkrat skup večerjata.

„Pa za božjo voljo, ljuba Roza“, jo vprašajo zdaj oče, „kje vse to dobiš, pri takim ubožtvu?“ Roza mu vse na tanko razloži, de ji je ogljarica belo platno, ktero zdaj njegovo posteljo krije, podarila, de ji je rake Neža prinesla. De je pa zglavje svoje postelje revnimu očetu odstópila, še povedati ni hotla.

Žlahni oče so bili grozno veseli. „Jedel sem pri cesarjevih mizah,“ rečejo, „pa tako me še ni nobena večerja razveselila, kakor današnja. Bog bo gotovo tvojo ljubezen povernil, ljuba moja Roza!“

Roza se je pa še srečnejši štela, v celim življenju še ni take radosti občutila, kakor ravno zdaj, ko očetu streči zamore. Živo je zdaj občutila, de je bolje dati, kakor uzeti. Kako blaženi bi zamogli otroci biti, ki so bogati zadosti, svojim starišem mnogo dobriga storiti; oni bi mogli že na tem svetu nebesa imeti.

Mogla je Roza zopet oditi, za vratarico namreč in njena otročiča kaj večerje pripraviti. Z radostnim

sercom voši veselimu očetu lahko noč, in odide. Ali Častimir dolgo ni mogel zaspati, ker serce mu je prevelikiga veselja kipelo.

Zanaprej je Roza sleherni dan svojiga očeta vedila s čim razveseliti. Vsako jedilo mu je zboljšala, in kar so ji dobri ljudje podarili je zvesto vse očetu prihranila. Tudi mu je pogosto novih rož donasala, ktere so ga jako veselile. Tudi je ves ures, s katerim je bila takrat kinčana, ko so Častimira vsega oropali, zvestimu Jakobu prodati dala, kakor drage kamne in bisere. Ta denar ji je zdaj jako hasnil, ker zamogla je očetu sleherni dan dobriga vina kupiti. Da v kratkim rečemo, Roza je samo za svojiga očeta živel.

Čez nekaj dni prinese ječar poročila od vojske, in pri té priložnosti tudi ječe pregleda. Ali kako se začudi, ko v Častimirovo stopi! Z glavo majaje reče: „Vitez Strašimir bi ne smel tega viditi, sicer bi jez gotovo v tamnico prišel, ktera bi pa ne bila tako prijazna, kakor je ta. Pa vender mi vse to dopade, z majhnim trudam je vse to prenareseno, lepo osnaženo in čisto; de je prejšnja ječa prav lepi sobi enaka“. Zvunaj pa pod črnim obokom debeliga zidovja, ostrejši ječar Rozo nagovori: „Roza slušaj! Hvaliti moram sicer tvoje usmiljenje proti vitezu, in tudi ne dvomim, de mu še mnogo več dobriga sleherni dan storiš. Ali pazi da te usmiljenje predalječ ne zapelje, de bi ti vitezu v beg pomagala. Sicer bi bilo vse tako početje zastonj, ker dvorske vrata so dobro zaperte, in grajsko zidovje je previsoko. Ali varuj mi, de bi me tudi taka ne utegnila poskušnja nesrečniga storiti. Strašimir je celo v stanu me v jezi prebosti, in kaj bi potem moja revna žena z otročičema počela? Ne stori me tedaj nesrečniga, in ne stavi mojiga življenja v nevarnost.“ Roza mu je mogla terdno obljubiti, de tega ne bo storila, in potem se je zopet odpotil.

XIII.

Roza sluša opominjevanje svojiga očeta.

Med tem ko je Častimir v ljubezni svoje hčere toliko tolažbe našel, in Roza v milim pogledu svojiga očeta naj večji veselje občutila; se je v Smrečniku vse spremenilo. Strašimirov grad je bil do zdaj sedež veselja; ali terpljenje, katero tudi skozi železne vrata in viseče mostove nevedama pride, je zdaj tihoma v krasne sobe mogočnega grada prita-palo. Sporočila od vojske, ki jo je Strašimir s silno mogočnim vitezom začel, so dan za dnevam žalost-neji bile. Strašimir je bil v kratkim hudo ranjen, vsih priprav za vojsko obropan, in sam skoraj v sužnost odpeljan. Delječ od doma in vojske se je na neki viteški grajšini ozdravljaj. Sicer je silno velike vozove pridobljeniga blaga na dom pripelja-val; zdaj pa je od doma denarje in mnogo družih reči potreboval. Njegova gospa ga še obiskati ni mogla, ker vojakov ni bilo, de bi jo bili varno na poti do svojiga moža spremili. Revna gospa ni smela iz grada le stopinje storiti, ker dobro ji je znano bilo, de ne iz ljubezni, temveč iz strahu so pod-ložni Strašimiru pokorni. Njegovi sovražniki so ga jeli pisano gledati, in ni veliko manjkalo, de mu niso vojske napovedali. Velikokrat so žito in drug živež, ki ga je gospa v bližnjim mestu nakupila, na poti voznikom uzeli, in tako je zmanjkovalo prav kmalo raznih reči v gradu. Gospa je mogla z otro-čiči do prihoda svojiga gospoda s slabo jedjo za-dovoljna biti. Ni bilo to še zadosti, otroci so kože dobili, in dolgo, dolgo se je dvomilo, bojo le ozdra-vili, ali ne. Nazadnje še celo gospa zboli od ža-losti, skerbi in prečuvanih noči.

Vse to je bilo Rozi na tanjko znano, ker vra-tarica ni nobene reči zamolčati mogla. Roza je le malokdaj v viteških sobah bila; le če je povelje

imela in se verniti ni mogla, je šla tje po kakim opraviilu. Pri vsaki stopinji je nejevoljniji bila, in nazaj je letela kakor bi perute imela po kamnitih stopnicah. Vsakikrat jo je serce hudo bolelo ko je viteza, ali pa kteriga njegove družine vidila. In tako se je vkoreninila v njenimu sercu huda nejevolja ne le do Strašimira, ki je njenim očetu tako v nebo vpijočo krivico delal, ker ga je vsega premoženja in prostosti obropal, ampak tudi do blagodušne Strašimirove gospe in nježnih, nedolžnih otročičev.

Roza te žalostne okoljšine svojimu očetu nekiga dne na tanjko naznani. Bila je sicer za tujo nesrečo zelo občutljiva; ko je vidila de se bližnjimu hudo godi, jo je serce bolelo, in bila bi mu iz serca rada pomagala. Ali zdaj — ne vidi se na nježnim obrazu te miloserčnosti. Ko je jenjala svojimu očetu žalostno zgodbo pripovedovati, se zadnjič malo namuzne, rekoč: „Prav jim je, — naj tudi oni okusijo grenkost terpljenja; prevzetnost mora ponižana biti. Vitezinja, ki je s svojimi otroci vedno v naj dražjih oblačilih se sprehajala, je vsaki dan imenitne gostove v svoje krasne sobe dobivala, in po tem jih ona gotovo drugi dan ravno tako obiskala; mora zdaj tako tiho in mirno biti, kakor v samostanski sobici. Zdaj so jo drugi prijatli obiskali, solze in zdihljeji. Okrutni in ošabni vitez, ki je nam in drugim tolikanj krivic storil, zdaj gotovo resnični pregovor občuti: Kakor se posodi, tako se verne“.

Blagodušni Častimir mirno posluša svojo hčer, in ko zadnje besede zgovori, reče: „Kaj moram slišati, ljuba Roza! Tvoj sicer mirni in pohlevni obraz, vidim od škodoželjnosti se nespodobiti! — O ne drago dete moje! Te misli niso Bogu dopadljive. Ne pušaj hujšiga sovražnika, ko je naša Strašimir, jeze namreč v svojim nedolžnim sercu kraljevati. Reš je de je nezbožni vitez krivično z mano ravnal in še ravna, čeravno mu nisim nikoli le narmanji škode storil, ali vprašam te: Je le tebi nauk in izgled našiga zveličarja tako neznan? Ali nismo

dolžni tudi té ljubiti, ki nas sovražijo? Ni le tuj zapovedi, sovražniku dobro storiti? Povej mi, Roza: je le Strašimirova gospa kriva naju velike nesreče! Verjemi mi, ljuba hčerka, de uboga gospa mor veliko preterpeti zraven svojiga terdovratniga moža. Tudi sem priprisan, de gotovo njegovih krivični del ne podpira, ne z besedo ne z djanjem. In ke je oče nad nama se pregrešil, bi hotla ti nad ne dolžnimi otročiči se maševati, kateri ne spoznajo š kaj je prav in kaj je napak? Roza, Roza! nika iz ljubezni do svojiga očeta ne sovraži svojig bližnjiga. Lej, saj ga tudi jez ne sovražim. Ti Bog!“ reče nadalje položivši roko na svoje serce in oči proti nebu dvigne, „ti o Bog vidiš moje serce in veš, de bi tega viteza v vojnim hrupu, kjer ne mila smert vse brez razločka kosi, v nevarnost svojiga življenja notel zapustiti marveč — med če to sovražnikov planiti, in njegovo življenje rešiti akoravno bi svoje življenje za njegovo zgubiti mogel. — In ti, moja Roza, ko bi zopet v svojih poprejšnjim stanu bila, in ko bi Strašimirova gospa kar Bog obvari, sile stiskana s svojimi otročiči pre tvoje vrata prišla, in te pomoči prosila, bi le mogla tako terdoserčna biti ubogi gospej in jokajočim otročičem, ki ti niso nič žaliga storili, vrata zapreti, in jih v revšini in žalosti veselo gledati!?

„O ne, ljubi oče!“ reče vsa ginjena; „tega bi ne mogla storiti. Hotla bi jim iz serca rada vsig podeliti, kar bi le imela.“

„Ne verjamem,“ govori dalje žlahni vitez „ke jih še prijazno pogledati in ogovoriti ne moreš, ka je vender lahko, de bi ti kaj boljšiga storiti za mogla. Ker se vedno vsih priložnost jih le vidi tako skerbno ogibaš; de bi zamogla priložnost ter več iskati, jim kaj dobriega storiti. Tedaj bodi njimi prijazna, in le po tem jim boš zamogla pa kaki priložnosti tudi dobro storiti. Ne svetujem ti tega iz samoprída, de bi tako naju mogočne sovražnike, ki nas v svoji oblasti imajo pridobila; d bi nama to povernili, kar so nama po krivici vzeli

Ako bi le iz taciga namena jim prijazna bila, bi ta prijaznost pred Bogom ne bila veljavna. Bila bi le ostudna hinavšina, ktere bi se mogla v resnici sramovati.“

„Ne tedaj tako moja ljubeznjiva Roza! Prava keršanska prijaznost je neprecenljiva cvetka, ktera ne more iz korenine samopridnosti pricveteti, ampak iz usmiljeniga, iz dobriga serca. Ta ljubezen je žarek tiste nebeške ljubezni, ki je bitje naše svete vere, in vsako v resnici pobožno serce napolniti zamore. Saj je Bog gola ljubezen. On ljubi vse ljudi, kakor svoje otroke. Sej še celo svojim nepokornim otrokam pusti ljubo solnce sijati, in pošilja njim dež in blagoslov. Hoče namreč, de bi tudi oni se poboljšali, de bi vredni postali ž njim v veličastnih nebesih vekomaj bivati. Glej! sin nebeškiga očeta je celo svojo sveto rešnjo kri za nas na križi prelil, de bi nas večne pogube rešil. Ravno tako moramo tudi mi gola ljubezen biti. Moramo namreč vse ljudi kakor brate in sestre ljubiti, kolikor nam je mogoče, jim dobriga storiti, in neprijatlov kakor tudi hudobnih od svoje ljubezni ne ločiti. Še celo svoje življenje, ako bi bilo treba, moramo v nevarnost postaviti. Ljubiva jih torej ljuba moja kakor sebe. Naša ljubezen se mora od pozemeljskih malovrednih reči, h nebeški povzdigniti. Boga moramo čez vse ljubiti, ker je naj večji ljubezni vreden, ali to še ni zadosti; ampak moramo si tudi prizadevati vedno popolniši v te ljubezni postati.“

„Ravno zato smo na tem svetu, de nebeško ljubezen kakor žlahno rožico v svoje serca zasajamo, varujemo in vedno popolniši postajamo. Ljubezen pa nečastnih reči: posvetne časti, slabiga poželjenja, minljiviga blaga, ni prava, in kjer ta gospodari, tam nebeške ljubezni ni. De bi tedej našo dušo toliko lože prevzetnosti, lakomnosti in želje posvetniga veselja očistili, nam on terpljenje pošilja. Zato je nama tudi čast najiga stanu oduzel, kakor tudi časno blago, posvetno veselje, ki ga premoženje dá. Verjemi mi ljuba moja, de, dokler

nama Bog terpljenje pošilja imava vedno še kaj napčniga, kar le s terpljenjem odmiti zamoreva. Spoznajva tedaj v tem božjo voljo in njegov sveti namen, ne svoje razžaltnike sovražiti, de bi tako božjiga blagoslova nevredna postala, kteriga z voljnim prenašanjem terpljenja nama deli.“

Roza je svojiga očeta zvesto poslušala in reče: „Pač imate prav, dragi oče“! in ga s solznimi očmi prijazno pogleda. „Hočem se z božjo pomočjo poboljšati, de bodem vredna svetih nebes; tukaj je, ljubeznjivi oče, moja desnica, de sim pripravljena vse storiti. Prizadevala si bom Boga, čez vse, ljudi, tudi Strašimira, njegovo gospo in nedolžne otročiče kakor samo sebe ljubiti. In če zamore terpljenje me boljši in ljubezniviši pred Bogam storiti, hočem rada terpeti tako dolgo, dokler njemu dopade. Zakaj — kaj je ta mala pėd našiga časa v terpljenji dopernešeniga, proti taki veseli večnosti!“

Kar je Roza, obljubila, to je tudi zvesto spolnila. Ni se ogibala več vitežkih otrok, ko so zopet ozdravili in včasih v velikim grajšinskim dvoriši veselo igrali. Nikdar ni več tako memo šla, kakor de bi jih ne vidila, ampak prijazno jih pozdravi vsakikrat. Tudi se ljubeznjivo z njimi pogovarja, če je čas in priložnost imela. Vedno jim je s kako malo rečjo ustreči znala. Roza je Nežiko prosila, de naj krotko serno pripelje in tudi gerlice saboj prinese. Podarila je serno zalimu fantiču, gerlice pa malim gospodičnam. Kmalo je spoznala, de so blagi in prav ljubeznjivi otročiči. Velikokrat jo je njena poprejšnja nepriljudnost žalostno ganila. „Veliko veselja sim si sama prikrajšala“, reče sama pri sebi, „moje ogibanje je bilo tudi moja kaznen vred. O kako prav imajo moj oče: boljši je priljudnimu in mirnimu biti; kakor pa sovražnimu in polnimu maševanja!“ Ali kmalo je dobila Roza priložnost lepe nauke svojiga očeta v obilni meri spolnovati. —

XIV.

Rozina velikoserčnost.

Po dolgim deževnim vremenu se napoči zopet prav lep in prijazen jesenski dan. Solnce je svojo toploto obilno izlivalo naravi, in vse je bilo kakor novorojeno. Grajšinska družina je zarano na polje odišla, zadnji pridelek spravljat. Pesterna, Marjanca po imenu, je po kosilu z malim vitezam in vitezinjami v veliko dvoriše prišla.

V sredi prostorniga dvoriša je bil jako lep in umetno delan vodnjak. Zid okoli je bil z lepiga štirivoglatiga kamna, in na šest gladkih stebrih je bila visoka streha postavljena, ki je po stari navadi z mnogo lepo in umetno zrezanim lesam okinčana bila. Globočina vodnjaka je bila neizrečena. Več ko čerttinko ure je bilo treba, da se je samo vedro s pomočjo velikiga kolesa naviti zamoglo. Ptujci, katerih je prav veliko Smrečnik obiskovalo, so začudeno gledali lep vodnjak z nezmerno globočino. Kdor se je hotel prepričati globočine posebniga vodnjaka, je spuščal okrogle kamnja vanj, in vsaki popotnik se je čudil, ker tako dolgo ni glasu padšiga kamna zaslišal. Tudi so v vedro svečo postavili in jo počasi v globočino spuščali, luč je čarobno osvitljevala tu in tam kako rastlino med kamnjem in kapljice so se ko biseri svetile; nazadnje je pa luč kakor rumenkasta zvezda iz tamne noči berlela. Ko so zidarji včasih vodnjak popravljali, jim je bilo mnogo, mnogo lestvic treba, ktere so na kljuke navezali, ki so bile v zid zabite. Pripovedovalo se je, da, pred ko so vodnjak s streho pokrili, ako je kdo vanj šel, je na sinjim nebu zvezde vidil o belim dnevi. Krog in krog vodnjaka je bila lepa zelena trata, z lepimi jerebikami, polnimi rudečih jagod.

Troje otrok je veselo na zeleni trati igralo. Male gospodične Milica in Malika ste bile rudečih jerebiknih jagod zelo vesele. Naglo jih na sukanec naberete, imenujete jih zlate veržice, ali pa bisere;

ž njimi ste si vrat okinčale in naročnice naredile in niste si ravno malo domišljevale na čudni kinč v zgodnji dekliški nečimernosti.

Slavomil, tako je bilo zalimu fantiču ime je za kratek čas okrogle kamne v vodnjak metal in vsakikrat je naj večiga izbral, kteriga je le dobiti zamogel; skerbno poslušal, dokler kamen v vodi ne ploskne, in veselo skakljaje po družiga hiti. Ko se pa tega dela naveliča, gre malo proč od vodnjaka, gledat, kaj de njegove ljube sestrici delate „Lejte, lejte kak lep tiček!“ zaupije ena malih gospodičen. Slavomil naglo pogleda, in vidi tičico na vedru vodnjaka sedeti, ktera tudi kmalo v vedro sferči pit, ali pa kopat se, ker je po navadi malo vode v vedru ostalo. „Stojte,“ veli zdaj mali gospodiček v svoji otroški pameti malima sestricama „tička hočem zdaj ujeti. Le pazite, to bo še lep sméh.“ Naglo je na okrajniku gladkiga zida, stegno ročico proti vedru, in ker je ročica še zméran prekratka, se še bolj nagne, in ko misli vedro doseči, omahne, in — pade v nezmerno globočino.

Obé male gospodični ste pri vodnjaku milo zaupile. Marjanca, njih varhinja, ktera se je bila v kuhinjo splazila, de bi kaj dobriga dobila, priletel zdaj vsa prestrašena. Plaha smertniga strahu gleda zdaj v vodnjak po blagim fantiču, in zelo se začudi, ko zasliši mili jok in glas Slavomila. Obvise je bil namreč z enim robam svojiga oblačila na železni kljuki. Ali stala je vsa osupnjena, in sama ni vedla kaj da bi začela. Vitezinja je bolna v postelji ležala, torej ji ni bilo mogoče v dvoriše priti grajšinska družina pa je bila že zarano na polju odšla. Trepeče in smertno blede dekle sklepa roke, in glasno kliče jokaje Boga in vse svetnike na pomoč.

Ravno v tem hipu priteče tudi Roza. Ona je bila mogla namreč doma ostati, ker je malo deklico vratarice pretečeno noč zbolelo bilo, ker ošepnice so jele na nje životu poganjati. „O hitro, hitro,“ reče Roza Marjanci, „pomagaj mi v vedro stopiti in potem ga varno spušaj v globočino.“ Milo, upa-

polno pogleda zdaj proti nebu, in zročivši se varstvu božjemu, ko bi trenul stoji že v vedru. Groza jo spreleta po vsih udih ko se vedno bolj in bolj pogreznuje v grozovitno globočino. Merzli in vlažni zrak jo obdaja, solnčni svitli žarki so ji vedno bolj gaševali, vedno večji tmá jo obdaja. Ko pride blizo kričejočiga fantiča, zaupije Roza iz globočine: „Stoj“! in vedro se ne gane več. Plaha Roza skuša zdaj gospodiča z rokami doseči in iz kljuke sneti. Ali to je bilo zelo težavno in grozno nevarno, ker ga ni mogla z obema rokama prijeti. Mogla se je namreč za debelo verv terdno deržati, de še sama ni v globočino prekucnila. Ne more ga v roke dobiti. Nepopisljiv strah jo obide, in merzli pot ji na čelu stoji. Moli v strašni globočini s serčnimi zdihljeji k Bogu, de bi njej v veliki sili pristopil. Ko bi trenul si nekaj zmisli; s svojo težo maja vedro sem ter tje, in ko blizo Slavomila pride, se ga z desnico terdo oklene, in ga srečno na svoje naročje uzame. S svojima ročicama se Roze z vso močjo poprime, kakor de bi se še zmiram bal kam pasti. Tudi jokati jenja, in Roza veselo zavpije: „Le urno gori“! Radostno čuti Marjanca pomnoženo težo vedra in hitro navija.

Bo'na mati, ko zasliši milo vpitje in jok v dvoriši, pride v okno. Besede malih gospodičen: „Milko je padel v vodnjak“, so serce blage gospe kakor smertne pušice presunile. Zdelo se ji je, ko to strahovito, žalostno novico zve, kakor de bi se grom po vsem gradu razlegal. Nesrečna gospa merliču podobna se z velikim trudam okna derži, trese se po vsem životu. Rada bi bila sama v dvoriše hitela; ali noge ji niso hotle služiti. In serce ji tako hudo bije, de misli, zdaj in zdaj ji mora persa razgnati.

Marjanca ji reče, de je Slavomil obvisel, in de ga skuša vratarjeva dekla rešiti. Zdaj se obudi v njenim sercu žarek upanja. Skuša moliti, ali glas ji v gerlu zastane; z gorečim sercom Boga rešitve svojiga pervorojeniga, ediniga sina prosi. Z nepre-

makljivim očesom gleda vedno k vodnjaku. Zadnjič se vender Roza prikaže z gospodičem v naročju. Terdno se je bil oklenil, in glavičo na vrat svoje rešiteljice naslonil, kakor de bi spal, ona pa se krepko debele vervi derži. Ko je vedro z okrajnikom vodnjakoviga obzidja v enaki meri stalo, priveže Marjana kolo, potegne vedro z jakom k sebi, in skuša gospodiča v svoje naročje uzeti. Ali mankalo je slabimu in vedno še trepejočimu dekletu moči in urnosti, de bi v ravno tistim hipu, ko je vedro k sebi potegnila, močno držala, in fantiča iz Roziniga naročja v svoje uzela. Dolgo časa si zastonj prizadéva. To je bilo za mater strahovit pogled. Vsaki trenutek je mislila, zdaj in zdaj bojo vsi trije v globočino popadali.

Ko Roza vidi, de tako ne boste nič opravile, skuša gospodiča Marjani v roke podati. Ali kakor delječ se je tudi Marjana stegovala, vender je še zmiram pomanjkovalo ga doseči. Mati ni zamogla več te nevarnosti gledati, tma ji oči zakrije. Skušala je tako glasno, kolikor so ji nje slabe moči pripustile, upiti: „O ne tako, ne tako“! Roza sicer ni slišala teh besedi, ali ona je sama spoznala, de tako je še nevarniši.

Roza zdaj malo premišljuje, potem pa polna zaupanja pogleda proti sinjim nebu, rekoč: „Marjana, poženi vedro z jakom polagama, de se bo nad jamo vodnjaka semtertje zibalo“. Ona to stori, čeravno ni razumela zakaj. „Zdaj“ veli Roza smehljaje, „zdaj — ko se bo vedro do tebe prizibalo, zgrabi naglo dete z obema rokama z vso močjo. Ali čakaj, de ti porečem: Glej — zdaj — zdaj!“ Marjanca je zdaj lahko gospodiča iz naročja Roze uzela, in položil ga na zeleno trato.

Hotla je zdaj Rozi roko podati, in ji iz vedra pomagati, ali Roza pravi: „Zazibaj raji vedro, de se bo temu stebbru približalo“, kar tudi stori. Ko se vedro do stebra priziblje, se ga Roza krepko poprime, stopi na okrajnik zida, in zopet je na zaželjeni zemlji na zeleni trati. O kako je bila vesela,

ko je zopet na terdim stopala; kako vesela je bila prijazne solnčne svitlobe in sinjiga neba. Roza zdaj poklekne, in serčno zahvali Boga za svojo, kakor tudi gospodičevo rešitev, rekoč: „Dobrotljivi Bog, tebi naj bo hvala!“ te so bile njene perve misli. „Kako zadovoljni bojo ljubi oče s svojo Rozo!“ reče zdaj veselo, in hiti mu to veselo novico naznanit. Blagi Častimir objame svojo ravno tako blagodušno hčerko, in jo oblije s solzami naj slajšiga veselja. „Ljuba moja preserčna Roza! Ti si sama sebe premagala, in sovražniku dobro storila. Veliko boljši in serčnejši delo si dopernesla, kakor pa naj mogočnejši vitez, ki naj mogočnejšiga sovražnika smertno na tla podere! Rešila si življenje človeško, slava tebi! Ali zatega voljo ne bodi prevzetna, ljubeznjiva moja Roza. Bog ti je priložnost dodelil spolniti, kar si meni obljubila, le njemu se serčno zahvali.“

XV.

Rozine blage misli.

Med tem je Marjanca rešeniga fantiča k materi prinesla. Ona v tem hipu ni čutila svoje bolezn. Leti pesterni nasproti, objame dražiga sinka z obema rokama, in oblije njegove nedolžne lici s solzicami rajskiga veselja. Več ko stokrat je popraševala: „Te boli kaj moj Milko?“ Sicer se mu ni bilo nič žaliga pripetilo, le bled je bil velikiga strahu. Z ljublim sinom poklekne zdaj presrečna gosa, in reče z milim, veselim glasom: „Ti o Bog si mi ga zopet podaril, skerbno ga hočem tebi odgojiti!“ Položi ga na posteljo, se k njemu vsede in reče: „Ti poredno dete ti, koliko strahu si mi s svojim nepremiselkam napravilo! Nisim ti mar že tolikokrat prepovedala, ne k vodnjaku hoditi, ne po drevesih plezati? Lej, — kmalo bi bil zavoljo svoje nepokoršine življenje zgubil. Kaj bi bili tvoj oče rekli,

ko bi te bila tako žalostno zgubila! — O bodi vendar pokornejši od zdaj za naprej! Čudopolno te je tvoj angel varh rešil!“

„Ali ta angel je revna ogljarska deklica, ki te je rešila“, govori dalje, po nje se oziraje. „Kaj ni tukaj dobriga deteta? — Hiti, hiti Marjanca, isi je, urno teci, in pride naj k meni, de se ji zahvalim. To delo mora tudi po vrednosti poplačano biti.“

Marjanca leti v vratarjevo izbo, in najde Rozo zopet pri postelji bolne deklice sedejočo.

„Urno pojdi k milostivi gospej“, reče Marjanca, „zapovedali so, da moraš priti. Veseli se! Gotovo boš danes lepo plačilo dobila.“ Govorica od plačila je Rozo zelo razžalila; prav nerada je šla, ker ni želela nobeniga plačila. Med tem misli, de bi bilo zopet nespodobno, ako bi ne šla, ker bi tako veselo mater razžalila. Gré tedaj. Pohlevno pride, in ko v krasno sobo stopi, jo rudečica polije. Milostiva gospa, ki je še vedno pri gošpodiči sedela, ji z razpetima rokama naproti hiti. Ona ni mislila na svoj štan, ampak serčno objame borno oblečeno deklico. „Draga moja hčerka!“ reče zdaj, „koliko hvaležnosti sim ti dolžna! Kakošno grozovitno žalost si meni odvernila, in kako neizrečeno veselje si mi danes napravila! Brez tebe bi blagi fantič, ki zdaj tako mirno v postelji spi, mertev v globočini vodnjaka ležal. Mojiga ediniga sinčeka si smerti otela, ter ga meni zopet podarila. Od zdaj zana-prej moraš pri meni ostati, jez ti hočem tvoja mati biti. Ostani tedaj ljubo dete zdaj tukaj pri meni.“

„Tebe pa“, reče k žalostni Marjanci obrnjena, ali vendar brez vse nejevolje, „tebe nemorem dalje v svoji službi imeti. Ti si naj ložji dolžnost, otroka nikdar samiga ne pustiti, ki mora vsaki pesterni sveta biti, slabo spolnila. — Še danes te bom plačala, jutri pa — zapustiš naš grad.“

Ubogo dekle se joka, milo zdihuje, in prosi odpušanja. In ko vidi, de tudi to nič ne pomaga, poklekne pred gospo in pravi z milim glasom, de je uboga sirota, in ne ve kam bi se podala, de se

bo gotovo poboljšala. Ali gospa ji zaverne: „To si meni že večkrat obljubila, in nisi obljube spolnovala. Težko mi sicer dé, ti slovo dati; ali tebi ne smem za ljubo pustiti, da bi moji otroci v vedni smertni nevarnosti bili. Pojdi tedaj, in vedi se v svoji prihodnji službi bolj pametno“.

Roza zdaj na to reče: „Dovolite mi milostiva gospa, eno besedo za Marjanco reči, ker, ako-ravno se prederznem govoriti, se vender nadjam, da ne boste moje prošnje overgli“.

„Res je, in tudi prav imate, Marjanca je jako grešila. Njeni nepremiselk je vašimu maternimu sercu smertno britkost napravil, in lahko bi bil mali gospodič smert storil. Ali Marjanci, škoda de si ni pred kaj taciga vmislila, bo ta strašna dogodba v svarilo, in gotovo ne bo nikdar več v svojim življenji tako lahkomišljeno ravnala. In če je Marjanca tudi grešila; ali se ni ravno tako tudi trudila, kar je pregrešila zopet popraviti? Ali ni mar zvesto pomagala, še, kakor ste sami, žlahna gospa, vidili, celo svoje življenje je želela darovati, da bi le vašiga ljubeznjiviga sina rešila! In zdaj se bo le o nji pregrehi mislilo, o nji pomoči pa nič? Hočete tedaj to, ktera se je pri rešenji v resnici blago dušo pokazala, brez usmiljenja odpahnuti, in tugujočo od sebe spoditi?“

„Lejte, Bog je ravno zdaj vašo molitev uslišal; nikar tedaj tudi vi, milostiva gospa, v ravno tistim hipu prošnje in solz reve ne zaverzite. Bog je vam očitno usmiljenje skazal, usmilite se tedaj tudi vi družih! On je vam ljubeznjivo dete zopet podaril; ne obropajte tedaj uboge zapuščene sirote njene dobre, skerbne matere. Saj sam Bog odpusti skesanim, kateri se hočejo v resnici poboljšati; tudi vi torej odpustite. Pač lepo priložnost imate, hvaležnost, ktero ste njemu dolžni, očitno pokazati, ako objokani in žalostni Marjanci odpustite, in zopet dobrotljivo za njo skerbite.“

„Ah! kako sve se veselile o srečnim rešenji gospodiča in z vami vred vesele solzice točile! Ho-

čete mar vi naj srečnejši med nami, ravno tista biti, ktera se ne dá danes sprošiti, in tako ena nesrečna ostane? Zamorete le, preden še solze s svojih lic obrišete, ubogi Marjanci solze naj večí žalosti iztiskati, namesto da bi jih s svojo milo roko obrisali? Ne, tega nemorete, milostiva gospa, storiti.“

„Kar drugo tiče, ponudene službe ne uzamem. Zelo bi se pred Bogam pregrešila, ako bi revno iz službe pregnala, in svojo srečo tako hotla na družih nesrečo vtemeljiti.“

Gospa vsa začudena gleda menjeno ogljarsko deklico. „V resnici,“ reče zdaj, „sama ne vem, ali bi tvojo velikoserčnost, ali pa tvoje blage misli bolj čislala! Kdo bi zamogel takimu govoru se ustavljati? Marjanca ne bo službe zgubila; ali ti moraš vender pri meni ostati. Ne-pustim te več od sebe, čudopolno dete. Mislila sim, — ali zdaj vidim, de mi ni mogoče te po vrednosti poplačati, ker ni še mojiga gospoda doma, in jez v tem gradu kakor uboga sužnja vedno tičim. Ali upam, de se bo kmalo dan napočil, ko se moj mož iz vojske verne, on te bo potem obilno obdaril. Med tem ostaneš moja ljubeznjiva hči, moja družbenica in prijateljica. Naredila ti bom novo lepo obleko, ker spoznam, de si za kaj boljšiga rojena, kakor za službini stan.“

Roza je bila od pohlevniga in prijazniga ravnjanja blage gospe, ki jo je tako lepo sprejela, in skesani Marjanci tako rada odpustila, silno ginjena. Še le zdaj jo vredno spoštuje, in zavaljo tega bi bila tudi rada pri njej ostala. Skrivnosti, de je Častimirova hči, si ni upala razodeti; hotla je popred se s svojim očetam posvetovati, reče tedaj: „Ponižno prosim, ne zamerite, ker tudi te ponudbe ne morem uzeti, za kar sim vam perserčno hvaležna. Kar prvo zadene (rešenje), je bolji, de nobeniga plačila ne uzamemo, ker, ako nam kaj po sreči izide, smemo v nebesih plačila pričakovati; drugič pa, za stran svoje službe sim tako zadovoljna in vesela, de si boljši ne želim. Saj stan ne žlahni človeka, ampak vaja, kako dolžnosti svojiga

stanu spolnujemo, in njegove težave prenašamo. Ker sim vratarjeva dekla imam veliko priložnosti jetnikom marsiktero majhno dobroto storiti. Verjemite mi, milostiva gospa, de sim srečna, naj me tedaj vaša miloserčna dobrota ne stori nesrečne“.

„Čudni otrok!“ pravi gospa, „nemorem te razumeti. Tvoja govorica de si nesrečna pri meni, in srečna v tamni ječarjevi izbi, se mi čudna zdi. Ali ni celo ničesar v moji moči s čimur bi ti zamogla ustreči? Poželi kar le hočeš, in jez ti obljubim pri časti viteškiga stanu, de ti bo, ako je le mogoče, dovoljeno!“

„Stoterna hvala naj vam bode, milostiva gospa, za vašo miloserčno, dobrotljivo ponudbo; prosim vas tedaj mi toliko časa dovoliti, kolikor se mi potrebno zdi, v premiselk. Mislim, de čas nemore več dalječ biti, ko mi boste k veliki sreči pripomoči zamogli. Med tem pa želim v svoji srečni samoti ostati; ali blagovolite mi, de zopet grem, ker ne smem bolniga deteta samiga pustiti.“ Spoštljivo se pripogne, in naglo odide.

XVI.

Rozen žlahni stan razodet.

Ljudmila, Smrečnikova gospa (tako ji je bilo ime) je slovela zavolj svojih lepih čednost v celi okolici. Čislala je dobro Rozo po vrednosti, in potrudila se je njej z vso dobrovoljnostjo prikupiti se. Zelo je želela jo popolnoma osrečiti, ali ona ni mogla iz nje obnašanja nič zvediti, kar jo je vediti mikalo. Ljudmila ni brez uzroka mislila, de v vsim obnašanji Roze nekaj skrivniga tiči. Podperla je glavo z levico in dolgo premišljuje.

„Kako zamore ta uboga ogljarjeva hči tako modro misliti“, reče ona sama pri sebi, „in tako lepo govoriti? Kje se je učila tih pripravnost in tako lepiga zaderžanja? Ko je v sobo stopila, se je tako

lepo obnašala, kakor de bi bila že od mladih nog pri žlahnikih skerbno izrejena. Vidila sim tudi, de ji ni nič težko stalo z mano govoriti, kar od prostih ljudi zastonj pričakujemo. V resnici; to me veliko bolj moti, kakor pa njena blagodušnost in prebrisaní um. Kaj mora tudi nek uzrok biti, de noče pri meni ostati; ker bi vender pri meni veliko bolje imela? — Nekaj posebniga mora biti, česar mi pa razodeti ni hotla. Ali morebiti po slabih potah hodi? Je morebiti taka ta skrivnost, de bi ona, če na dan pride, osramoteti mogla? — Ne verjamem. Ali hočem vedno na njo skerbno paziti, na vse njene dela.“

Zapove še tisti dan starimu grajšinskemu namestniku, na vse Rozne stopinje in vsako njeno delo skerbno paziti. Sivi mož to stori, in vedno je le hvalevredne dela gospej donášal. Nekiga jutra pa, ves ostrašen in grozeč prinese novico, de Roza okoli polnoči, ko že vse terdo spi, sužniga viteza v ječi obiskuje in cele ure pri njem ostaja. „To se mora dobro prevdariti“, pristavi on, „kaj de je o tem storiti; ker bi se dekle nam lahko v veliko nesrečo pogreznilo, ako bi ona vitezu vbežati pripomogla. Šerčno in prederzno dekle je vsemu kos. Kaj sta takrat sklenila, ne vem. Poslušal sim pri vratih na tanko; ali besedice nisim zastopil. Nerazumljivo mermranje sim čul, družiga vam nič ne morem povedati.“

To ni bilo res, de grajšinski vajd zato ni razumel, ker sta se Častimir in Roza tiho razgovarjala, ampak zato, ker je bil mož skoraj popolnoma gluh.

Smrečnikova gospa se zelo začudi: „Častimir“ reče ona, „je naš naj večí smertni sovražnik. To mi je moj gospod večkrat poterdil, ko sim ga prosila nesrečniga viteza ne tako terpinčiti. On mi je toliko hudiga od njega vedil povedati, de ne morem več dvomiti, Častimir je naš naj večí protivnik. De je ubogo dekle ž njim tako prijazno, to mi pa ne dopade. Hočem sama enkrat poslušati, po tem bom

naj bolj vedila, pri čem de sim“. Zapove tedaj vajdu dobro paziti, in kadar bo Roza viteza zopet obiskala, njej naglo naznaniti; drugimu v gradu pa ne besedice o tej zadevi ziniti. Med tem je Roza skoraj vsaki dan vidila, pri vsaki priložnosti se ji dobrotljivo skaže, in podari ji mnogo reči.

Čez nekaj dni po tem pride vajd ves zasopljen ponoči, in reče: „Zdaj, milostiva gospa!“ Naglo verže nase črni svilni plajš, in teče k ječnim vratam. „Res je, da ni lepo,“ reče sama sebe svareča, „da poslušam drugih pogovore. Pa — saj le za to storim, ker sim za sreče uboziga dekliča v resnici skerbna, in blagostanje svojih mi mora naj bolj pri sercu biti“. Vrata so bile le priperte; luč je v ječi berlela. Pazljivo tedaj posluša pogovor Častimira in Roze.

„Breskve so kaj dobre“, reče sužni vitez, „ravno tega plemena se mi zdijo, kakoršne smo v našim gradu imeli. Bile so mi vedno naj ljubši sadje. Lepo je viditi njih prekrasno barvo, prijetniši je duh, veliko bolji pa okus.“

„Ah, ljubi oče!“ reče Roza, „milo bi se lahko jokala, ko te breskve tukaj vidim. O de bi le še enkrat zamogla v našim vertu tako lepo sadje tergati, in ga vam, kakor v pretečenih zlatih časih v okinčani korbici s tersnim perjem obloženiga v vašo sobo prinesiti!“

„Hvali Boga, ljuba hči! de mi te donesti zamoreš“, pravi Častimir. „Komaj deset breskev, praviš, je rodilo letas drevo, in tri so tebi podarili žlahna gospa; zelo dobrotljivi so tebi.“

„Zato mislim,“ reče Roza, „blagi gospej naznaniti, de sim vaša hči. V njenim sercu, mislim, je skrivnost dobro ohranjena, in ona bi zamogla terdovratniga viteza naj lože pregovoriti, vam prostost zopet podariti.“

„Ne verjamem“, reče Častimir, „ti ne moreš razumeti kako zelo me on sovraži. Volja ljubeznjive gospe naj le bo mila in žlahna; ali Strašimirovi

občutljеji so nepremakljivi in terdi, kakor breskevna peškà. Pred bi zobe polomila, kakor jo pregriznila.“

„Ali vender mislim,“ mило reče Roza, „če Strašimir zve, de je vaša hči z božjo pomočjo njegoviga sina smerti otela, vas ne bo v té ječi pustil umreti. Pokleknila bom predenj, in gotovo bo mojo prošnjo uslišal!“

„O nikar tako lahko ne verjemi“, jo zaverne Častimir. „Predobro ga poznam. Če tudi on tvoje djanje dobro in hvalevredno spozna, ker mu koristi, in če tudi celo misli, se tebi hvaležniga skazati; vender ne bo mogel svojiga sovraštva do mene zatreti, in moj prijatelj postati. Stara pregreha se ne da v enim hipu premagati; pred bi debeli hrast s koreninami vred izruvala.“

„Pa, ljubi oče“, reče Roza, „ako bi se dal prepričati, de ga vi, akoravno vas je vsiga obropal, vender ljubite in blagoslovite, in de bi mu, ako bi bilo mogoče, radi dobro storili; de ste ravno ví mene njega in njegovo družino brez razločka ljubiti, in kolikor zamorem jim dobriga storiti učili; de bi jez brez vašiga poprejšniga opominjevanja in svarjenja ne bila tako naglo prihitela k vodnjaku, in tudi gotovo ne bila njegoviga sina rešila; de ste ravno vi, prvi vzrok te rešitve; prašam vas! ali bi se ne omečili njegovi občutljеji, kakor o spomladanskim vetru ledene klade? — Kaj je popolnoma nemogoče okrutniga viteza pomiriti?“

„Morebiti“, reče Častimir polagoma, „in mislim, de bo le pri tej besedi: morebiti, ostalo. Med tem se tako ne da nič opraviiti; dokler se domu ne poverne, moram jetnik ostati. Če bi tudi hotla gospa me izpustiti, ne grem brez njegoviga dovoljenja. Ona bi lahko mogla zavoljo svoje dobrote veliko hudiga terpeti. Ako bi me le v gradu prostiga pustila, bi zamogel zlobni in sovražni Strašimir tisuč drugih reči si zmišljevati. Molči tedaj, ljubeznjiva moja, in jez ostanem v božjim imenu sužinj. Nočem blagosercni gospej nobenih težav napravljati. Le verjemi mi, Bog bo vse, ko bo njegovi sveti volji

dopadlo, poravnal. Ali ti pogovori so žalostni za naju, toraj naj bo zadosti od tega, rajši se pomenkujva o drugih rečeh.“

Gospa je zadosti slišala. Zdaj hiti v svojo sobo nazaj. Celo noč ni mogla očesa stisnuti. Začudena ostermi, in vedno večji žalost njeno blago serce obdaja. „Ta ogljarska deklica je tedaj“, si misli ona, „žlahna gospodična! Ona je, de bi svojimu očetu bližej prišla, tako slabo oblačilo, in tako nizko službo radovoljno izvolila. Breskve in druge male darove, ktere sim ji dajala, je vse ohranila, de bi svojimu očetu z njimi postregla. Iz gole ljubezni do njega ni hotla pri meni biti, in rajši vse težave pričijočiga stanu voljno prenašati. O kakošno serce ima to blago dete! O kako srečna bi bila mati, ako bi živeła! In ta deklica, hči očeta, ki ga mi v težkih sponah v ječi po milim nebu zdihovati pustimo, je mojimu sinu življenje otela? Kaj ta oče je učil svojo hčer tako blago misliti in ravnati? — Kake lepe, blažene misli in občutljivi napolnujejo žlahno serce miloserčniga viteza!“ Milo se razjoka. „Blagi vitez mora oprosteno, in vse njegovo premoženje mu povernjeno biti. Častimir in Roza morata po zasluženji srečna biti. O de bi zamogla jez to storiti! še necoj bi mogel zapustiti svoje žalostno prebivališče, in jutri bi se vesela povernila v svoj grad Jelodvor z vsim premoženjem vred. Ali to je zdaj nemogoče. Naš stari grajšinski vajd, ki vedno terdi, de se ženske v deželske in vojne opravila nimajo vtikati, bi bil mojim poveljem dvakrat gluh. Še iz ječe bi ne pustil Častimira, še manj pa iz grada. Ali kjer je ženstvo preslabo si pomagati, tam zamorejo njegove solze in prošnje več storiti, kakor pa telesna sirova moč. Kakor hitro se moj Strašimir poverne, hočem poskusiti, kaj de prošnje in solze zamorejo pri njem. Ti o Bog pa, blagoslovi moje blago početje!“

„Kako se pa hočem zdaj proti gospodični Rozi obnašati?“ misli zopet. „Hočem ji le razodeti de jo poznam? Hočem le njo, ker ni razspora med mojim

gospodam in svojim očetam čisto nič kriva, jo k sebi vzeti, in ji stanico v našem gradu odločiti? Ali kako bi se vsi čudili v gradu?! Stari, svojeglavni vajd bi nikdar ne dopustil, da bi Roza le eno besedico s svojim očetom govorila. Vedno bi ga vojšaki stražili. Jez bi žalost dobre gospodične pomnožila. Nobeden človek začasno ne sme vediti, da je Roza Častimirova hči. Še njej besedice nočem omeniti od tega, da kaj vem. Kaj bi nek boljši pri tem bila? V kakošen strah bi oba zapledla? Naj bolje se mi zdi, da storim žlahni gospodični, in po njej njenimu očetu, kolikor je mogoče na tihim dobriga; njih skrivnosti pa srečnimu času prepustim, kateri se bo gotovo kmalo približal.“ —

XVII.

Roza prosi za oprosteno svojiga očeta.

Drugi dan pokliče Ljudmila Rozo v grad, in z nepopisljivo serčno ljubeznijo se pogovarja z njo. „Vem,“ reče smehljaje, „da se ti vitez, ki je v ječi našiga grada, zelo smili, in da mu marsiktero dobroto storiš. To mi kaj dopade, hočem torej tvojo miloserčnost iz svoje kuhinje in kleti podperati. Pridi tedaj po jedila in pijačo za Častimira vsakokrat k meni.“ Dala je veseli Rozi za njeniga očeta naj boljši jedila in naj boljši vino, veliko boljši še, kakor ga je sama pila. Vedila je bistrumna gospa vse tako vrediti, da grajšinski vajd ni vsega tega ne čerkice vedil. Tudi je sumljiviga moža popolnoma potolažiti znala. Blaga gospa je prišla vsaki dan s svojimi otroci v ječarjevo hišo, rešiteljico svojiga sina, kakor jo je večkrat imenovala, obiskat. Ljudmila je razun tega še drugi namen imela, namreč težavno službo Roze kolikor je bilo mogoče polajšati, kar je tudi popolnoma dosegla; posebno,

ker je vsaka njena beseda pri vratarici veljala. Roza je mogla o prostih urah milostivo gospo v njenih sobah obiskati, smela je tudi vratarične otroke saboj pripeljati, čast, — na katero si ni malo domišljevala Rozina gospodinja. Srečno se je štela, tako deklo imeti, ktera se je milostivi gospodi tako znala prikupiti.

Med tem je Ljudmila čakala Strašimiroviga prihoda z vedno večjim zaželjenjem. Ko bi ne bil, sporočila poslal, de je ozdravil, bi se bila prederznila k njemu v tabor potovati. — Nekiga dne vender pride s svojima prijatlama in z večjim od- delkom vojšakov domu. Vitezi in vojaki so svoje šišake in sulice z zelenim hrastovim perjem ovili, in tako so šli četa za četo skozi visoke vrata v prostorno grajšinsko dvoriše. Strašimir skoči s svojiga vranca, in pozdravi svojo gospo in otroke, kateri so z materjo vred v dvoriše prišli, z velikim veseljem. Zdaj gre s svojo družino, vitezama in naj hrabrejšimi junaci v veliko vitežko dvorano.

Potem, ko je prvo glasno pozdravljenje utihnilo, in Strašimir svojiga sina v naročje uzame, kteriga se ni mogel zadosti nagledati; pové Ljudmila strašno dogodbo, kako je Slavomil v vodnjak padel, in Roza ga rešila. Ona je vse obširno in tako živo pripovedovala, de je viteza groza bila. „Tako!“ reče on zdaj, „bi bil kmalo utonil, in jez bi tebe, ljubi Milko, ne bil nikdar več vidil! Kakošna nezmerna žalost bi bila za mene in tvojo mater! Kri bi se mi kmalo sterdila, ko na to mislim. O bodi zanaprej bolj previden!“

Mati prinese zdaj oblačilo, ktero je gospodič tisti dan nosil, in ki ga je bila v vedni spomin te prigodbe spravila. Strašimir ogleduje zdaj skerbno pretergani konec oblačila, ter reče ves plašen: „Zadnji čas je bilo, de je pomoč prišla, le še neke nitke naj bi se bile pretergale in — Slavomil bi bil zgubljen. Ubogo dekle nam je v resnici veliko dobra storilo. De, kakor sim gotovo vitez, moje

hčerke blagoserčno delo je bilo junaško! Ši jo pa tudi po vrednosti obdarovala?"

"To", reče Ljudmila, "sim vse tebi prepustila, kar bi ji bila tudi podarila, se mi je premalo, čisto nič zdelo; zakaj svoje življenje je v smertno nevarnost postavila. Omedlela sim skoraj, ko sim jo vidila nad strašno globočino v vedru viseti! Kaj taciga se ne poplača le s kakim zlatom. Na te sim tedaj čakala in mislim, de me ne boš osramotil o ti zadevi."

V svojim življenji ni bil vitez še nikdar tako ginjen, kakor ravno zdaj. Hoče tedaj rešiteljico koj viditi; Roza pride, ponižno stopi v viteško dvorano, in ko jo vitez zagleda, jo pozdravi z veselim glasom: "Bog te sprimi, mlada junakinja, rešiteljica mojiga sina! Ali kolikor se spomnim, pozna se že. De, de, vidil sim te v vratarjevi hiši. Ali takrat bi si ne bil mislil, de taka serčnost v tebi tiči. No jez sim ti veliko hvale dolžan, zakaj brez tebe bi bil zdaj prav nesrečen oče. Ta veseli današnji dan bi bil za me dan naj večji žalosti. Poželi kar le hočeš, in — mož beseda — jez ti dovolim. Da," reče on v preveliki radosti glasno, "pri živim Bogu, poželiš ti eniga zmed mojih dveh gradov — Smrečnik ali pa Jelodvor — gotovo ti ga v last dam!"

Roza reče nato mirno in z deviško pohlevnostjo: "Žlahni gospod vitez! Vi ste važno besedo izrekli, in ta dva ravno tako žlahna viteza sta vašo obljubo in prisego slišala. Jez bi vas zamogla velike milosti prositi, in vi, kakor pošten vitez bi mi ne smeli odreči. Ali ne želim nobene milosti, le za pravico vas prosim: Dajte meni in mojimu očetu nazaj, kar ste nama uzeli!" —

"Kako je to? Koga!" — reče začuden Strahimir. "Jez bi bil tebe in tvojiga očeta okradil in obropal! Kdo si ti? Kdo je tvoj oče?" —

"Jez sim Roza Jelodvorska," reče ona, "Častimir so moj oče! Oprostite ga tedaj ječe, in povernite mu njegovo premoženje."

Ptuja viteza, in vsi vojaki so začudenja oster-

meli. Strašimir pa ves preplašen kakor kamen ostermi. Kakor mu je lepo delo Roze globoko v serce seglo, ravno tako, in še hujši se staro sovraštvo do nje očeta zdaj v njegovim sercu obudi. Hvaležnost ga veže k spravi s Častimiram, ali staro sovraštvo premaga vse prve blage občutke. Bled in plah strahovito gleda okoli, ter pravi z votlim glasom: „Dal bi en grad, ako bi bil kdo drug to storil, kar je hči tega moža storila.“ —

Vsi pričijoči se prestrašijo te govorice, in žalostni eden drugiga pogledujejo.

Strašimirova gospa zdaj bliže stopi, ter pravi s pohlevnim glasom: „Še le pred enim tednom sim zvedila, de je to borno oblečeno dekle Častimirova hči. Glej! iz gole ljubezni do svojiga očeta, de ga je zamogla obiskati, ter ga v njegovi žalostni samoti tolažiti, mu streči, vsaki grižljaj od svojih ust odtergati in s svojim ljubim očetom deliti, prišla je v tej slabi obleki v naš grad; služila je pri vratarici, in je vse terpljenje voljno prenašala, kjer ni zamogla do zdaj naj bolj uboga kmečka dekla obstati, ona z nebeško poterpežljivostjo ostane. Naj težje dela je prenašala, ktere so jo desetkrat težje stale, kakor druge dekcle. Meni se je serce tergalo, ko sim z lastnimi očmi vidila, kako težko je ona, ker je nam enaciga stanu, vodo na glavi nosila, ali pa grajšinsko dvoriše pometala. Nisim ji hotla razodeti, de mi je njen stan znan, ker se nisim upala o tej zadevi nič posebniga brez tvojiga dovoljenja storiti. Z žalostjo sim čakala tvojiga prihoda! Ali zdaj preljubi, bodi miloserčen, ne pa terdovraten. Ako bi tudi gospodična Roza ne bila tvojiga sina rešila, nje ljubezen do očeta že bi mogla te prisiliti se ž nje očetom spraviti.“

„Res je“, reče Miriboj pri Strašimiru stoječi vitez, „kar je gospodična za svojiga očeta storila, je veliko več vredno, kakor pa to, kar je storila za blagiga fantiča. Rešenje gospodiča je bil le prederzni hip, kateri tudi manj imenitne ljudi včasih navda. Dolgo in težko terpljenje pa, ktero je go-

spodična za svojiga očeta s čudapolno stanovitnostjo preterpela, je očitno znamenje blažene duše. Tako serce, polno ljubezni je žlahen, neprecenljiv biser, kateri se ne da vsaki dan najti. Na tvojim mestu, Strašimir, bi ne mislil tako dolgo, kaj de imam storiti.“

„Strašimir“, veli zdaj Zorislav, drugi vitez, ako bi Častimir zloben bil, bi bil tebi lahko prav veliko škodovati zamogel. Med tem, ko si se z daljnimi sovražniki boril, je bil ta, ki ga ti naj večiga sovražnika misliš, v sredi tvojiga terdniga grada, in njegova hči je ječne ključke imela. Med desetimi bi jih bilo devet prav gotovo tako priložnost porabilo, ponoči tvoj grad zapaliti, in ko bi domači semtertje letali kakor zmešani, se natihama iz grada zmuzniti. Strašimir, Strašimir! ti pač nobeniga uzroka nimaš, blagiga Častimira sovražiti.“

Strašimir stoji kakor oderven, kar z očmi ne trene. Težko sope, in večkrat si z roko potno čelo obriše. Zmenil se ni za to, kar njegova gospa in viteza govore. Vsih oči so bile vanj uperte. Roza milo zdihne proti nebu, strahovita tihota je bila v dvorani.

Zdaj zopet Ljudmila bližej k njemu stopi, ter pravi s silno ginjenim sercom: „Strašimir! Ti misliš, blagi vitez Častimir je tvoj naj večji sovražnik! Ali žali Bog, ti si se o tem do zdaj zelo, zelo motil. Ah, ako bi on v resnici zloben mož bil, kakor ti misliš, kako bi le jez, tvoja zvesta žena, zamogla tebe kaj taciga prositi? Svetovati bi ti imela, toliko bolj skerbno ga zavarovati. Ali verjemi mi, ni tako, kakor se ti je do zdaj dozdevalo, hočem te v kratkim prepričati.“

„Lej! jez sim prva in edina bila, ktera je zvedila, de je Roza Častimirova hči. Do tega časa, dokler ni sama tebi povedala, ni noben človek v celim gradu ne čerke od tega vedil, kakor sama jez. Tvojim vojakam, ki si jim grad izročil, se še kaj taciga dozdevalo ni. Verjeli so, kakor si ti verjel, de je ogljarska deklica. Brez mene bi celo

tvoj zvesti vajd nikdar ne bil zasledil, de Roza ponoči sužnjiga viteza obiskuje. Hotla sim se prepričati in zvediti, kaj de so te obiskovanja, in kaj je njih namen. In glej! tako zelo sim se ponižala, o ne brez sramote, moram pred tabo in žlahnima vitezama tukaj obstati, de sim v tamni noči, ko sta se oče in hči v ječi pogovarjala, pri ječnih vratih poslušala. Storila sim te stopinje, katerih sama hvaliti nemorem, bolj zavoljo tebe in tvojiga gradu kakor pa za se. Tako zelo sim bila skerbna. Oče in hči nista zamogla si misliti, de jez vsako besedo slišim. Pa o Bog! kaj sim mogla tukaj slišati! — O kako osramotena sim stala! Kako blage, kako dobre ste te mile, bogaboječe duši! Revni, sužni vitez, slavni Častimir, ne pozna ne sovraštva ne maševanja. On ni samo hvalil dela svoje serčne hčere, ampak bil je prvi uzrok rešenja tvojiga sina, ker jo je opominjal nas vse ljubiti, in ako ji je mogoče ljubezen do nas, tudi z delom pokazati. Brez njegoviga svarjenja bi bila Roza le morebiti, ali pa še ne našiga otroka rešila. Njemu, miloserčnemu Častimiru, si dolžan rešenje Slavomila zahvaliti. Kako bi on tedaj zamogel tvoj sovražnik biti! Ah, kako zamoreš le trenutek še misliti, se ž njim spraviti!“

Vender kaj imaš še premišljevati? Brez odloge!? Ah Strašimir, ti nesmeš in nemoreš gospodične Roze neuslišane iz te sobe pustiti. — O Bog! razsvitli njegovo serce!“

Strašimir reče zdaj z votlim in tihim glasom: „Roza naj uzame Jelodvor z vsem premoženjem v last; ali Častimir ostane, kjer je!“ svoje gospe pa še pogledal ni.

Zdaj se Ljudmila oberne k malimu gospodiču, ter reče s silno ginjenim sersam in jokajočimi očmi: „O pojdi Milko, prosi ti svojiga očeta za svojo rešiteljico, de on nje prošnjo popolnoma usliši, ne le polovice. Poklekni in povzdigni svoje nedolžne ročice k njemu. Glej, tudi jez poklekнем s teboj

vred pred njega. Hočem ti pomagati prositi, le vsako besedo z menoj izreci!“

Prijazni, blagi fantič, ko vidi svojo ljubeznjivo mater jokati in Rožo, ktera mu je skoraj ravno tako ljuba bila kakor mati, jame sam glasno plakati. Serditi obraz njegoviga očeta ga je zelo ostrašil, in prav dobro je umel, de je na tem veliko ležeče, togotniga očeta potolažiti. Poklekne tedaj z materjo vred, povzdigne mále trepetajoče ročice, in reče z glasnim, zastopnim in serce ginljivim glasom, kakor je mati govorila:

Ljubeznjivi oče! ne bodite terdovratni! Nikar tako dolgo ne premišljuje. Rozniga očeta iz ječe rešiti! Saj tudi Roža ni premišljevala svoje življenje za me v nevarnost postaviti. Lejte! ta mila gospodična me je iz strašnega vodnjaka rešila; rešite tudi vi, ljubi oče, viteza Častimira iz tamne ječe. Ona me je otela nemile smerti v vodi; o ne pustite vi tedaj njeniga očeta žalostne smerti v temnici umreti! Ona je vam, preljubi oče! mene, vašiga sina, zopet podarila; podarite tudi vi ljubeznjivi hčeri zopet očeta. O nikar se ne ozirajte od mene, preljubeznjivi oče! — Ah! pogledjte mene, svojiga sina! Pomislite, de, ako bi gospodične Rože ne bilo, bi ne bili mojiga obličja in mojih oči, ki britke solzice zdaj točijo, nikdar več vidili. Te ročice, ktere zdaj proti vam povzdigujem, bi zdaj že v črnim grobu trohnele!“

„Stoj! Zadosti je!“ — reče zdaj Strašimir. Zastonj se je trudil solze zderžati, ktere so bile po njegovih mislih vitezu nespodobne. Obervivši se k Roži, reče: „Vaš oče, mila gospodična, je prost; njegov grad z vsem premoženjem mu zopet povernem. Krivico sim mu storil. Oče, ki je tako hčer izredil, ne more hudoben mož biti.“

Hvala Bogu!“ zavpije veselo zdaj žlahna gospa Ljudmila, in objame ga z veselimi solzami. Tudi mali Milko je poljubil zopet ves vesel dobrotljivo roko svojiga očeta. Roža pa je v svojim sercu rajsko veselje občutila. Celo tuja viteza nista prikri-

vala veselih solz, in vsa ginjena mu podasta viteško desnico, rekoč:

„Strašimir,“ reče vitez Miriboj, „skazal si se moža v resnici žlahniga stanu; in od tega časa se popolnoma na te zanesem. Da resnico govorim, tukaj je moja viteška desnica.“

„Storil si“, reče Zorislav, „kakor se poštenimu vitezu spodobi. Pravičen biti je veliko bolji, kakor pa mogočen. Sam sebe premagati, veljavniši, kakor naj zlobnejšiga sovražnika podjarmiti.“

Plemenitniki in pričijoči vojaki, katerih si je marsikdo gorko solzico obrisal, so zdaj naenkrat veselo eden družiga pogledovali, in viteza očitno hvaliti jeli: „To je prav! To je lepo!“ rečejo eden družimu. In na zadnje vsi cnoglasno zavpijejo veseliga serca: „Živi Bog Strašimira, Ljudmilo in blaziga Slavomila! Živi Bog Častimira in Roza!“

XVIII.

Roza naznani prostost svojimu očetu.

Vitez Strašimir je bil od zdaj, kar je v njegovim sercu sovraštvo zamerlo, ves drugi človek. Vediti, de je sovraštvo premagal, in vestni glas poslušal, ga je z veliko, nikoli občuteno radostjo napolnilo. Mir in pokoj sta posedla zdaj njegovo pred vedno razkačeno serce. Obdajala ga je prijetna tihota po strašnim viharji. Njegov obraz se razvedri, in iz njegovih oči je očitno veselje sijalo. Celo mali Milko zapazi čudno očetovo spremembo, ter teče: „Ljubi oče, zdaj gledate tako prijazno, kakor mati in gospodična Roza; še le zdaj vas z amorem dobro pogledati in vas prav ljubiti.“

Roza stopi k vitezu, in se mu s silno ginljivimi besedami zahvali. „Ni treba, draga gospodična, toliko hvale“, jo zaverne vitez, „jez ne zaslužim za to ne zahvale ne pohvale. Saj bi ne bil kristjan,

še človeku podoben ne, ko bi drugači ravnal. Odpustite mi, prosim vas, in pojte zdaj z menoj. Hočemo naravnost k vašimu očetu v ječo iti. Greh bi bilo le en trenutek ga dalje zapertiga imeti. Pojte tedaj, vam naj se blagi Častimir zahvali za svobodo. Spodobi se tudi, če mu vi prostost naznanite. Prosim pa vas tudi, priserčna gospodična, svojiga očeta prositi, da mi krivico odpusti, ktero sim mu storil.“

Gospa Ljudmila migne svojimu možu; gre ž njim v bližnje okno, in na tihim se nekoliko pogovarjeta. Večkrat ji prijazno z glavo poterdi, in Ljudmila po tem reče Rozi: „Pojte préd še malo z manoj, ljuba gospodična“! Žlahna gospa pelje zdaj Rozo v krasno okinčano sobo, v kateri so bile oblačila popred že za njo pripravljene, njenimu poprejšnjimu stanu primerjene.

Roza očisti zdaj z milom rujavkaste barve svoje lici. Gospa Ljudmila vredi lepe lasé prav umetno, in obleče jo v drago oblačilo, z naj lepšim drobno zobatim zavrtnikom. Ona je bila zdaj nepopisljivo lepa. Njeni cveteči, belorudečkasti obraz je bil kakor lično jabelčno cvetje. Njeni rumenkasti lasi v količke poviti, ji krasno na rame spadajo. Lepa je bila njena obnaša, ali ravno tako lepe postave je bila krasna devica. Gospa jo dopadljivo ogleduje, ali vender je molčala, ker nespodobno se ji je zdelo, gospodično s takimi pogovori na njeno lepoto prevzetno storiti.

Potem prinese Ljudmila majhno nizko skrinjico iz svitločerniga lesá, vso z zlatom vloženo. „Lejte, ljuba gospodična“, reče, ko jo odpre; „to je kinč vaše rajnce matere. Moj gospod mi ga je nekdam v posebni spominek podaril; ali jez ga nisim nikdar nosila. Naj veči pokoro bi mi bil naložil, ako bi me bil kdo prisilil se s poropanim blagam kinčati. Vedno sim želela, de bi zamogla ga vam verniti. Dam ga vam, kakor sim ga dobila, in verjemite mi, de nobeniga bisera ne pomankuje.“

Roza vzame kinč svoje matere z odkritoserčno

hvaležnostjo. Ogleduje sicer drage bisere, ali ne pokaže nobeniga veselja, kar je gospa Ljudmila od Rozine mladosti pričakovala. „O ljubeznjiva mati,“ reče zdaj s solznimi očmi, „kako živo me na vas opomnijo ti kamni! Le kakor dragi spominek od vas so mi prijetni!“

„Ah, lejte milostiva gospa“, reče Ljudmili, „ta perstan z biseri je bil zaročni perstan moje mile matere; te verižice iz dragih kamnov so ji svitla knezinja na ženitvanji blagovoljno podarili; te svitle uhanе pa so dobili na dan mojiga rojstva. Ah ljubi Bog! meni se zdi, kakor de bi ljubo mater s tem lepoticjem okinčano pred mano stoječo vidila! Ah, kako minljivi smo ljudje! Ti biseri tukaj in dragi kamni se še vedno svetlijo z nepremenljivim bliskom; ali postava nekdanje krasne gospe — je zdaj le trohljivost in pepel! Kaj bi bil nek človek, akoravno naj lepši stvar na svetu, če bi pa v njem ne bilo kaj taciga, ki dalje terpi, kakor ti bliskajoči kamni!“

Gospa Ljudmila reče nato: „Ljubeznjiva gospodična! Solze, ktere se v vaših očeh svetijo, so veliko več vredne, kakor vsi pričijoči biseri; in vaše žlahne misli več veljajo, kakor dragi kamni tukaj. Če se bo tudi vaša cveteča postava enkrat v pepel razsula, če bo sila časa celo te demante v prah razdrobila: bodo vender vaše blage misli vedni kinč vaše blage duše ostale, in jo bolj lepšale, kakor to krasno lepoticje vaše telo lepšati zamore“.

Ljudmila je zdaj Rozine lase in vrat s tem dragim lepoticjem prav mično okinčala. Vdene ji tudi bliskajoče uhanе v ušesi, in dragoceni perstan rajnce matere ji natakne. Ko Roza vidi, de je perstan njej prevelik, reče marljivi gospej smehljaje: „Perstan bi se lahko opustil, saj se ne spodobi za mojo mladost; le zaročene gospodične smejo perstan nositi“.

Ali Ljudmila naglo na to reče: „Lejte, perstan ki je za srednji perst prevelik, je za kazavec popolnoma pripraven. Na tem ga tedaj nosite! Roka

hčere, ktera je toliko dobriga svojimu očetu storila, zasluži z žlahnimi kamni ozalšana biti“.

Ko ste vse po mislih vredile, je gospa Ljudmila Roza k ječnim vratom spremila. Naglo odpre Roza vrata, stopi v ječo in vesela reče: „Hvala Bogu, preljubi oče, oprosteni ste“. — Ali kako ostermi — njen oče stoji pred njo, kakor nekdanj v velikih praznikih, s črnim viteškim dragim oblačilom oblečen, z zlato verižico, s svetinjo na vratu. Njemu na strani stojita tuja viteza Miriboj in Zorislav.

Gospa Ljudmila je namreč popred svojimu možu rekla, de naj, med tem ko ona Roza lepo napravi, viteza Častimira po viteško obleči skerbi. Tudi naj bi tuja viteza blagimu Častimiru nekoliko naznanila, de je njegova rešitev blizo, de bi mu morebiti nepricakano veselje škodljivo ne bilo, in tako tudi ljubeznjivi hčeri veselje ohranila, svojimu očetu prva prostenje naznaniti. Oba viteza se tega dela z velikim veseljem lotita, še celo sama mu lepo obleko doneseta, ki mu je bila poprej vzeta.

Častimir objame svojo milo hčerko z radostnim sercam. „O preljuba moja Roza!“ reče zdaj, „z božjo pomočjo si zmago pridobila, ktere bi velika truma vojakov z mečem in sulico ne bila dosegla. Moč orožja bi bila le Strašimirov grad napadla, in samo njegovo telesno moč premagala; ali blažena moč tvoje otročje ljubezni je Strašimira ukrotila, in iz silniga sovražnika v naj večiga prijetla spreobrnila. Zahvaliva se Bogu! On je vse čudopolno izpeljal! Hvaliva njega, kateri je tvojo otročje ljubezen blagoslovil, in tvoj trud s srečno sverho ovenčal!“

Še le zdaj zapazi Častimir, kako lepo je Roza z mnogim lepoticjem nakinčena. „Glej!“ reče on, „Bog ti ni le tega podaril, česar si ga prosila, namreč oprostjenja svojiga očeta; ampak še veliko več. Dragi kinč tvoje rajnce matere, za kteriga gotovo nikdar nisi prosila, ti je zopet povernjen. Večkrat sim bil žalosten, ko sim mislil, da si svoje uhane, zadnji ostanek poprejšnjiga stanu, iz ljubezni do

mene prodala; glej tudi za to milo delo ti Bog, brez de bi pričakovala, obilno zadostenje pošlje. On je zvest povračevavec, ker tudi tega ne pozabi, česar še v mislih nimamo.“

Viteza Miriboj in Zorislav se nista malo čudila nad Rozino lepoto. „V resnici, mila gospodična“, reče Miriboj, „vi niste kaj maliga svojimu očetu storili, de ste svoj prijazni, ljubi obraz z rujavo, kakor orehovo barvo, vmazali in vašo krasno postavo z bornim oblačilam zakrili. Zares, lepi ste kakor angel!“

Rozine lici rudečica polije pri teh prilizljivih besedah, ker mislila je, de tega ne zasluži. Zorislav reče nato: „Lepota mile gospodične je le mala vrednost; ali priserčna ljubezen do očeta je neprecenljiva veljava. Kakor angel je popred stopala v ječo svojiga očeta, njegovo terpljenje polajševat, in kakor angel se mu zdaj prikaže, mu oprosteno naznanit, katero mu je s svojo serčno ljubeznijo zadobila!“

Roza prosi zdaj svojiga očeta v Strašimirovim imenu, de bi mu odpustil. Častimir silno ginjen reče: „Ti vidiš moje solze — in de sim mu davno že odpustil, ti je tudi znano“. Kakor hitro je te besede izustil, se vrata odpro, in — Strašimir s svojo gospo in malim Slavomilom vred, stopi v ječo. Častimir in Strašimir si zdaj po viteški návadi v roko sežeta, in s serčno prijaznostjo objameta. Vsa jeza in sovraštvo med njima je minulo, in le veselje sprave in edinosti sta občutila. Pri tej priložnosti si obljubita hrabra viteza odkritoserčno, sveto prijaznost.

Slavni in ljudomili Častimir je imel zdaj še drugo posebno veselje nad tem, de je blaziga gospodiča, kterimu je Roza življenje rešila, zamogel viditi. Truden toliko veselih občutljejev sede Častimir na kamniti sedež, vzame cvetečiga fantiča v naročje, milo ga s solznimi očmi pogleda, in blagoslovi rekoč: „Ljubo dete! božja milost naj bo vedno s tabo, in serčno želim, de bi tvoj oče in

tvoja mati vedno veči veselje nad taboj doživela, in de bi enkrat pobožen, slaven mož postal“!

„O dragi Častimir!“ reče Ljudmila, „Bog naj nama le toliko veselja dodeli, kolikor ga je vam v vaši hčeri, in de bi ravno takih blaženih misel bil, kakor je gospodična Roza, in štela se bova naj srečniše starše.“

Dan je bil z veliko in imenitno obedino v veliki viteški sobani sklenjen. Častimir in Roza sta prva sedeža pri mizi imela. Strašimir sedi zraven Častimira, Ljudmila na strani Roze; Miriboj in Zorislav pa zraven njih sedeta k mizi. Vsi so prav židane volje bili. Strašimir pa je bil ta dan tako vesel, kakor že veliko let ni bil. Sam je to potrdil rekoč: „Tako vesel, kakor sim danes, svoje dni še nisim bil. Lej moje nespametno sovraštvo proti tebi, ljubi Častimir, mi je naj sladkeji veselje zagrenjevalo. Kaj je vendar lepšiga, kakor edinost in mir serca! Zdaj še le spoznam resnico: Neprijaznost in sovraštvo izvira iz pekla; prijaznost in ljubezen pa iz nebes“!

Strašimir je danes velike sreberne kozarce, ki so od znotraj debelo pozlačeni bili, na mizo postaviti vkažal, in jih z naj boljšim starim vinom naliti. Pred Častimiram pa je bil lep sreberen kozarec, iz kteriga je doma v svojim gradu, naj rajši pil, kteri mu je bil tudi kakor dragi spominek svojih prednikov posebno ljub. Roza kozarec naglo zapazi in se gospej Ljudmili s hvaležnim pogledom za to pazljivost zahvali,

Strašimir vzame prvi svoj kozarec, in ga sprazne na Častimirovo in Rozino zdravje. Tuja viteza, Miriboj in Zorislav, sta po njegovim zgledu ravno tako storila. Častimir zdaj na zdravje cele družine pije, in ko kozarec na mizo postavi, reče: „Gospodje vitezi! vino je močno, in zamoglo bi viteza, kteriga še ni nihče premagal, na tla položiti“. Strašimir se pri teh besedah smehlja. Pohvala njegoviga vina mu je bila všeč, ali vendar je zastopil to, kar je hotel Častimir reči. „Prav dobro

še pomnim," reče zdaj Častimiru, „ko sva na knezovim dvoru bila, si vedno mene in moje tovarše zmernosti opominjal. Pač prav si imel. Ali danes le brez skerbi! Prav veselo hočemo današnji dan praznovati, pri tem pa vender pameti ne zapiti. Z naj lepšim redam hočemo začeti. Vsak mora, preden pije, lepo napitnico izreči; in ti Ljudmila in vi gospodična Roza, morate tudi z nami terkati.“

Ljudmila in Roza terkate ž njimi ali močno vino komaj okusite. Napitki so bile dobrovoljne želje, kakor postavim:

Častimir vzame kozarec in reče: „Vsi vitezi našiga naroda naj v miru in edinosti žive, in odkritoserčna prijaznost naj med njimi kraljuje“!

Miriboj vstane s kozarcem rekoč: „Vse gospe in gospodične naj bodo v ljubezni in lepih čednostih gospej Ljudmili, gospodični Rozi in rajnci Matildi enake“!

Zorislav dvigne kozarec, ter reče: „Vsi starši naj svoje otroke tako izredijo, kakor Častimir in v Bogu spijoča Matilda; in vsi otroci naj spoštujejo in ljubijo svoje stariše, kakor Roza svojiga očeta!“ Strašimir pa sklene z besedami: „In vsi stariši naj toliko veselja dožive nad svojimi otroci, kolikor ga je Častimir nad svojo ljubljeno Rozo doživel“!

XIX.

Častimiru in Rozi se premoženje poverne.

Drugi dan prav zgodaj pride Strašimir v popotni obleki z ostrogami ropotaje v Častimirovo sobo. „Častimir!“ zavpije on, „davno sim že svoje ljudi na noge spravil, in ravno sim hotel sedljati. Mislil sim s teboj v Jelodvor jahati, in ti zopet vse poverniti; ali moja Ljudmila meni, de grad, v katerim so dozdej konjiki dvorili, se mora popred počediti

in marsiktera reč vrediti. To mi ni na misel prišlo. Ostani tedaj, ljubi Častimir z Rozo še nekaj časa pri nas. Veliko žalostnih dni si v tem zidovji preživel; spodobi se tedaj, če tudi neke vesele dni skupaj uživamo.“

Častimir je bil s to predlogo zelo zadovoljen. Strašimir gre ž njim v viteško sobano, Miriboj in Zorislav sta se njima tudi kmalo pridružila. Vsi se vsedejo k mizi zajterkovat. Potem pa se tuja viteza, ki sta želela se domu podati, od vsih poslovita, posebno pa od Častimira in Smrekarja. V grajšinskem dvoriši so bili vojaki tujih vitezov pripravljeni za odhod. Še enkrat se pozdravijo, vojne trombe zapojó, in v lepim redu grejo v eno mero skozi visoke vrata vsaka četa s svojim vitezom na čelu.

Strašimir zdaj reče Častimiru: „Zdaj moraš pred vsim moj grad ogledati, po kosilu pa greva na lov. Pervič poglej tukaj podobe mojih prednikov, s kterimi je ta sobana okinčana“. Častimir ogleduje nekdanje viteze v železnim oklepji in njih gospe, ki so po stari šegi malane bile. Pri mnogih se je Strašimir dolgo mudil, in veliko od njih povedati vedel. Ko sta vse podobe ogledala, pelje Častimira v vojno sobo. Vse se je svetilo in blisketalo. Bilo je veliko oklepja za viteze in konje pripravljeniga. Zdaj obhodita grad krog in krog. Pokáže tudi Častimiru terdno zidane oboke in lepe hodališa; pri tem pa ne pozabi pazljivo pogledati umetno izsekane jelenove glave z velikimi rogovi, z deset do dvajset verhovi. Tudi obišeta konjišnico, v kateri so leporejeni vranci razgetali.

Tudi hladno klet sta obiskala, ki je bila v živim kamnu sekana, ogledata velike vinske sode, in Častimir je bil persiljen od vsakiga kupico sprazniti. Nazadnje pa, ko sta že vse v gradu ogledala, obišeta v velikim dvoriši vodnjak. Groza nju spreha, ko v nezmerno globočino gledata. Častimir se je veselil vnovič lepiga, serčniga dela svoje hčere, Strašimir pa rešenja svojiga sina. Srečna

očeta se pri vodnjaku objemata, serčne radosti polna, in Boga za srečno rešenje hvalita.

Gospa Ljudmila je med tem gospodični vse svoje pohoštvo in vrednosti pokazala. Odpre ji lepe polikane skrinje, polne praznjiga platna in beliga perila; svoje dragoceno lepoticje in bliskajočo kuhinjo. Ko ste vse ogledale, reče Ljudmila Rozi: „V tej sobi še nisve bile, idite ljubeznjiva gospodična, tukaj vas bo bolj mikalo skerbno kaj ogledati, kakor do zdaj“. Ljudmila odpre, in stopi v veliko z mnogimi skrinjami poredama napolnjeno sobo. Bilo je namreč vse Častimirovo premoženje tukaj, ktero je Strašimir nekdanj iz Jelodvora v Smrečnik pripeljal. „Jez sim vse skerbno shranila“, reče blaga gospa, „in zdaj bom vse v vaš grad nazaj peljati vkažala. Ta lepi pert, kakor sim slišala, so vaša rajnca mati sami napredli. Očitno znamenje je njih nevtrudene marljivosti in ljubezni do vas. Že takrat so bili vaša ljuba mati skerbni za vašo doto. Božji blagoslov je z vašim blagom, ker ni nič po krivici pridobljeniga, zatorej vam tudi za zmiraj ni moglo odvzeto biti.“

Roza je po tem želela še enkrat vratarjevo hišo obiskati. Gospa Ljudmila jo spremi. Ko v grajsko dvoriše pridete, se pridružita njima pri vodnjaku stoječa viteza. Vrtar je ravno sedel v svojim naslonjaku, truden dolziga potovanja. Ko pa Strašimira zasliši, naglo poskoči in vrata odpre. Roza stopi prednj.

„Jojmene Roza“, veselo reče vrtar, „vender nikar mi ne zamerite, gospodična Roza sim hotel reči. Jojmene, jojmene kaj še moram doživeti! — Prosim stopite v hišo z milostivo gospodo. — Tako! — de, de! Pred bi si bil misliti zamogel, de bojo zvezde kakor orehi v jeseni na zemljo padale, kakor de je moja dekla — Jelodvorska gospodična. Kaj taciga se ne sliši vsaki dan. Še zdaj skoraj ne morem verjeti, de ste vi milostiva gospodična tla, na kterih stojim, pometali. In vender se moram zopet čuditi, de nisim jez, stari bradač, že pred

tega misliti zamogel, de ste vi Častimirova hči. Včeraj na večer sim še le zvedil to veselo novico od vojakov v dvoriši, ki so pri ti novici začudeni se mešali vsi križem. Še le takrat se je v moji glavi zasvetnilo, zakaj de ste do sužniga viteza tako usmiljeni, tako miloserčni bili! Očitna hvala naj vam bo za vašo ljubezen, draga Roza, in kakor vidim, vas je Bog in žlahni, milostivi gospod vitez tukaj obilno obdaril. Ali kako se je moja Minka čudila, ni zreči. Obnoretí je hotla.

Vratarjeva otroka sta plašna v kotu tičala. Roza gre k njima, in z navadno prijaznostjo se ž njima pogovarja. Koj sta bila serčnejši.

Lencika ji reče: „Lej, kako zelò si okinčana gospodična Roza. Vse je lepo in novo, celò tvoj obraz“. Jurko pa glasno reče: „Vse mi je všeč, vse mi je prav, ako le gospodična Roza pri nas za deklo ostane, zakaj tako dobre gotovo ne bomo dobili več“. Strašimir in vsi pričijoči se glasno smejajo. Roza vpraša po tem otroka: „Kje pa so vajna mati“? Lencika pravi: „Ravno zdaj so kruh v juho narezali, skleda še na mizi stoji“. „Pač dé, reče Jurko, „ko so slišali, de gospoda gredo, pihnili so jo skozi vrata, kakor bi jim bil volk za petami.“ Roza gre skozi vrata v kuhinjo, in pripelje vratarico za roko.

Uboga žena je stala zdaj, ko viteza Častimira in Rozo v taki lepi prazniški obleki vidi, zraven pa njeniga žlahniga gospoda in viteza Strašimira z milostivo gospo Ljudmilo, zelò osramotena. Rudečica jo spreha. „V kertovo deželo bi se hotla skriti pred milostivo gospodo“, reče zdaj, „ker vem de vsi vedo, kako lepo se pogovarjam, če me kaj razkači, in — kake lepe imena sim milostivi gospodični včasih primerjala. Ali ko bi bila vedila, kakošniga stanu je moja Roza, in h kakošni veliki časti de bo povzdignjena, bi se bila drugači obnašala.“

Smrečniška gospa reče zdaj: „Poslušajte me vratarica! Naj prostejši človek je božjiga stanu, in

ta je naj imenitniši stan, s katerim se noben prime-
riti ne da. Naj večji siromak bo po smerti v božje
kraljestvo prišel, ako je svoje dolžnosti zvesto spolnil,
k taki časti, ktera vso čast tega sveta preseže. Vi
spoznate zdaj, da niste s svojo dobro, pridno deklo
prav ravnali, ki zdaj pred vami kakor žlahna go-
spodična stoji, ker se kesate in sramoto občutite.
Ali še bolj bi osramoteni bili, še bolj bi se mi kesali,
ako bi reveže na tem svetu s' prevzetnostjo in za-
ničljivostjo psovali, tamkej pa, to je v nebesih,
jih v veličastvu gledali“.

Vratarica blagodušni gospej Ljudmili vse po-
terdi, in gospodično Rozo z gorkimi solzami odpu-
šjenja prosi; ali Roza ni hotla revne žene s tem
terpinčiti, toraj ji seže v besedo, rekoč: „Ljuba
vratarica! je že vse prav! Hotla sim vam marsikteri-
krat kaj reči, pa nisim si upala, zakrila sim to in
čakala bolj pripravniga časa, kateri je ravno zdaj
prišel. Poslušajte me tedaj“. —

„Pervič vas moram pred vašo milostivo gospo-
do in svojim očetom tukaj odkritoserčno pohvaliti.
Zares ste skerbna in ljubeznjiva žena svojiga moža,
dobra mati svojih otrok, in pridna zelo marljiva
gospodinja. Varčni ste, brez skoposti; tudi reve-
žem veliko dobriga storite. Pripravni ste tudi vsa-
kimu s posebno ljudomilostjo postreči, če vam je
le mogoče. Če se pa kaj taciga pripeti, de vas
razjezi, potem pa sami ne veste, kje vam glava
stoji, in govorite in delate vse brez pomiselka. Nagla
jeza vám in vaši družini zelo življenje greni. Zra-
ven tega pa je še občna govorica, de ste prav
hudobna žena. Lejte! tudi terdijo nekteri, de ste
kratke pameti, kar pa gotovo ni res. To se pa zato tako
govori, ker se večkrat jezite, kakor pa svojo pamet
poslušate; zadušite tedaj jezo in pamet rabite, po tem
bo lep red v vaši hiši. Verjemite mi, de nagla jeza
je kakor norost, ker človek vse narobe naredi. Po-
mislite, de poterpežljivost in krotkost so prave djanja
in čednosti verniga kristjana; in že zdaj terdno
sklenite v teh rečeh poboljšati se. Ponovite ta sklep

vsako jutro in vsak večer, tudi večkrat na dan pred božjim obličjem, in prosite ga njegove pomoči. Ali ne obupajte, ako vam kterikrat spodleti; stara slaba navada se da le z novo boljši navado premagati, in tako boste vedno bolj svojo naglo jezo zatirali, ktera je vaš naj hujši protivnik. In ko bote zdaj drugo deklo dobili, ktera bo radovoljno vse rada storila, ne tirajte, de bi vse na enkrat mogla zastopiti, vediti in znati, kakor vi. Potrudite se, jo po svojih željah izuriti, in pokažite ji eno reč večkrat s poterpežljivostjo, in svarite njene napčne dela s krotkostjo in ljubeznijo. Gotovo se bo po tem po vašim izgledu ravnala, vas spoštovala in ljubila. Če to napčno navado opustite, vas bo vsaki kakor pridno in dobro gospodinjo čislal. Ko bi vas ne spoštovala, vam bi ne bila polovice tega povedala. Storite to, in čast vam bo; veselje, srečo in blagoslov bote zadobili.“

„Pač lepo ste nam mila gospodična govorili,“ reče zdaj Strašimir, „in marsikteri si lahko iz tega opominjevanja nauk za se posname. Kako ste vendar modri in lepo podučeni moja draga gospodična! Jez sam si hočem vaše opominjevanje dobro zapametiti. Kar ste nam ravno zdaj povedali, so moj rajnki oče tudi govorili: toda vse so le v mali pregovor sklenili, rekoč: „Moj sinko! več uma, manj šuma! s tem se pride naj dalje po svetu“.

Čez nekaj dni po tem se peljeta vitez Strašimir in njegova gospa s Častimirom in gospodično Rozo, spremljeni z veliko trumo hrabrih vojakov in lepo oblečenimi služabniki v Jelodvor. Glas od tega, kar se je v Smrečniku prigodilo, se je dalječ okoli razširil. Iz vsih vasi in hiš Strašimiroviga posestva so skupaj privreli, de so žlahnike vidili. Iz vsake male bajtice so veseli ljudje kukali skozi male okenca. Posebno pa so hotli vsi gospodično Rozo viditi in poznati, ki je toliko ljubezni svojimu očetu skazala, in zaliga gospodiča iz globokiga vodnjaka rešila. Ko so pa v Častimirovo posestvo prišli, je bilo povsod tiho, mirno, nobeniga človeka ni bilo viditi.

Vse vasi so bile prazne, kakor da bi nikdar še človeka ne bilo v tem kraju. Častimir se začudi, in zelò si glavo beli, kako de je to? — Ali ko na svojim beliči skozi velike vrata v grajšinsko dvoriše prijah — zagleda ves dvor poln ljudi. Vsi njegovi podložni so se tukaj zbrali v naj lepšim redu. Na eni strani so stali po versti mladenči in možaki; na drugi male deklice, odrasene deve in žene, vsi praznično oblečeni. Na moški strani je bil Jakob, vogljár poročnik, na drugi Marjeta ogljarica. Jakob se je bil od stariga vajda dolg in lep ogovor naučil za prihod Častimira, in ko ga zagleda, jame prav resnobno govoriti: „Do tega časa, in med tem, kar se je dogodilo — de“ — zdaj ne vé kaj dalje govoriti. Ali naglo se zave, ter reče: „Ne zamerite, ljubi žlahni gospod vitez! V tem času, ko vas od obličja do obličja vidim, sim vse to pozabil, kar bi imelo nek práv lepo biti. Nevem zdaj družiga reči, kakor: zdaj hočem rad umreti, ko sim ta dan doživel“. Tudi skerbna Marjeta je pozdravila svojiga milostiviga gospoda in gospodično Rozo namesto z učenimi besedami večidel le z veselimi solzami. Vse ljudstvo je bilo tako ginjeno, de je od joka komaj: „Bog Živi!“ izreči zamoglo. Častimir in Roza gresta oba solzniga obraza skozi verste presrečnih ljudi. Na vratih krásniga poslopja se znajdetá viteza Miriboj in Zorislav in več družih vitezov s svojimi gospemi, sinovi in hčeramí vsi drágo okinčani, obdani z mnogimi služabniki. Na čelu žlahnih gostov je stala zala Nežika, ogljarjeva hči, v belim oblačilu, lepo okinčana z mnogimi venci rajskih cvetlic. Deržala je v rokah drágo blazino s pozlačenimi čopi, na kateri so sreberni ključi ležali. „Milostiva gospodična!“ reče „niste le svojiga ljubiga očeta iz ječe rešili, ampak vaša ljubezen mu je tudi vrata njegoviga grada zopet odperla. Prejmite tedaj te ključe, in podajte jih svojimu očetu.“ Roza poda blazino svojimu očetu. Ko ključe vzame, milo proti nebu pogleda. Mislil je namreč na tisto strašno noč, ko je ravno od teh

vrat malo proč v silnim viharji in dežji vklenjen na vozu sedel in iz svojiga grada odpeljan bil, in kako je bitko jokajoča Roza za njim letela. Prijazno sprejetje, katero je Strašimirova gospa osnovala, je bilo za blaziga Častimira toliko bolj ganljivo. „Preden prag svojiga gradu prestopim, reče on, idimo v cerkvico. Bog je vse, kar se je do zdaj dogodilo, v naš prid poslal. Žalost našo je v veselje spremenil, spodobi se tedaj, da mu iz vsiga serca zahvalno pesem zapojemo.“ Vsi pričijoči vitezi in njih gospe mu poterdijo, in grejo ž njim v cerkev.

Ko se je služba božja zveršila, grejo h kosilu, ki je bilo v veliki viteški sobi že pripravljeno. Zbrana množica pa se je v dvoriši gostila. Ali Častimir ni mogel dočakati konca pojedine, poslovi se namreč od žlahne družine za malo časa in gre v grajšinsko dvoriše. Vesel je bil v sredi svojih podložnih, kakor oče svojih otrok. Perviga obiše Jakoba in njegovo ženo Marjeto: „Dragi, zvesti Jakob“, reče on, „serčna hvala naj vam bo za vse meni in moji Rozi storjene dobrote, vi sami ste bili nama v hudi sili na strani, ko naju je nemila osoda preganjala, spodobi se tedaj, da se vam tudi hvaležniga skazem. Jakob! od zdaj za naprej ostanete v mojim gradu, in konjišnico bote oskerbovali. Ta služba bo prav pripravna za vas, ker ste od mladih nog jahanja vajeni. Mislim, da se vam bo boljši godilo, kakor pa do zdaj, ki ste kope žgali. Marjeta pa, ker me je v sužnosti s perilom preskerbovala, naj bo ključarica v mojem gradu. Ti pa, ljuba Nežika“, reče dalje, „ker si moji hčeri v nesreči zvesta tovaršica bila, bodi tudi zdaj v njeni sreči nježna družbarica, zvestejši prijateljice in služabnice ji ni mogoče dobiti.“

Častimir gre zdaj okoli vsih miz, in ljudomilo se razgovarja z vsakim gostom. Vsaciga kaj popraša, ali pa kaj veseliga pové. Smrečniška gospa je, ker je bilo nemogoče vse Častimirove podložne povabiti, le naj starejši hišne gospodarje in gospodinje z njenimi otroci izbrala brez razločka, so li

bogati ali revni. Drugim pa je rekla, Častimir jih bode drugokrat pogostil. Marsikteri pričijočih je milošno v denarji ob mescu, ali pa druge dobrote v letu dobival; med tem pa, ko je grad v ptujih rokah bil, ni nihče nič prejel. Častimir jim te dobrote v novič poterdi. Nepopisljiva radost je zdaj bila med vso množico. Vsi so enoglasno rekli, de so pripravljeni za svojiga milostiviga gospoda življenje in premoženje darovati. Ko Strašimir v dvoriše pride po Častimira, reče: „Res je, miloserčnost je več vredna kakor mogočnost, in boljši je de podložni človeka ljubijo, kakor de se ga boje“. Častimir reče nato: „Gospodar, kteriga se hudobni boje, in dobri ljubijo, je po mojih mislih naj boljši“.

XX.

Na dalje, kako se Rozi dobro godi.

Ko je taka terdna vez prijateljstva Častimira in Smrekarja vezala, sta se prav pogosto obiskovala. Roza je spoštovala Ljudmilo kakor svojo drugo mater, in si je vedno prizadevala se kaj koristniga od nje naučiti. Tako je preteklo mnogo veselih dni. Čez nekaj časa pa Strašimir zelo tako pogosto obiskovanje opusti, celò pripetilo se je ravno zdaj, de ga že več dni ni bilo v Jelodvor in tudi napoved, de ga bo Častimir z Rozo obiskal, je overgel. Častimir se je zastonj trudil izvediti, kaj de je tega krivo. Ali nekiga dne po tem prijaha nenadoma vitez Strašimir v Jelodvor na svojim vrancu in reče Častimiru, de se ima koj z Rozo vred ž njim v Smrečnik podati. Vzroka ni hotel razodeti. Častimir in Roza se tedaj napravita ž njim. Ko srečno v Smrečnik prideta, jima Strašimir komaj toliko časa dopusti, de sta zamogla Ljudmilo pozdraviti. Po tem pelje Častimira pod strašnim črnim obokom k njegovi prejšnji tamnici; Ljudmila in Roza ste

jima sledile. „Za božjo voljo, kam me pelješ?!“ reče začuden Častimir. „Mene je groza“, reče Roza, „kaj hočemo v ti žalostni ječi delati?“ Strašimir le molči, in odpre tamnične vrata. Častimir in Roza stopita zdaj vsa začudena v lepo, krasno okinčano kapelico. Skozi visoke okna je solnce vanjo sijalo; zidovje je bilo lepo modro malano, z mnogimi zlatimi zvezdicami posuto. Altar se je bliskal samiga zlata in srebra z nebeškimi podobami. Občudujeta Častimir in Roza s solznimi očmi lepo kapelico, ktere se nikoli nagledati ne moreta. „To sim si tudi mislil“, reče Strašimir, „de vama bo taka sprememba dopadla, in zato tudi nisim hotel pred dokončanjem té kapelice vaju obiskati in tudi od vaju ne obiskan biti. Kaj ne de je kapelica zares lepa? Ali vse to krasno delo je moja draga Ljudmila napravila, le nji gre vsa čast. — Ona je znala prav modro napeljati, de sim dal to kapelico zidati. Ko sva vaju namreč v Jelodvor spremila in se zopet domu povernila, me Ljudmila milo poprosi, de bi šla ječo pogledat, kjer si ti sužinj bil. Jaz sim jo prav nerad ubogal, ker studilo se mi je tamnice. Ker me pa le prosi, ji tega ne morem odreči in grem ž njo. Zdaj me ona nagovori: „Lej vender, kako je otročja ljubezen strašno ječo v lepo sobo spreobrnila!“ „Res je, ji odgovorim, pred je bilo černo in tamno zidovje; zdaj je lepo belo, prav kapelici je podobno.“ Vsa vesela Ljudmila mi zdaj besedo prevzame, ter reče: „Ah! kako blagih misel si ti, ljubi moj mož! ktere sim tudi jez že zdavnej občutila. Perve take misli so me navdajale, ko sim v Jelodvoru tako krasno cerkvico vidila. Prav lahko se naredi iz tega prostorniga zidovja lepa kapelica. In tudi dolžna sva hvaležnost Vsigamogočnemu skazati, reče Ljudmila, za čudopolno otetbo najniga sina. Hvaležnejši se ne moreva skazati, kakor če na tem mestu, kjer je bila Častimirova ječa, kapelico zidava. Samo tega nama še pomanjkuje v Šmrečniku, ker mogla sva hoditi pod goro v cerkev, zdaj bi jo imela v svojim gradu. V ravno té kapelici bodo

tudi najni vnuki Boga slavili!“ — Tako je Ljudmila govorila, kar je meni prav dopadlo. Tako mora tudi biti, sim si mislil, de na tem mestu ne sme v prihodnje noben jetnik zdihovati, ampak de zamore prosti duh k Bogu se povzdigniti, ki nam je po blaženi Rozi našiga ljubiga sina zopet podelil; ki je mene s Častimiram spravil, ter s serčnim mirom moje serce napolnil!“ „In jutri,“ pristavi Ljudmila, „dojdejo častiti opat Bogomil to kapelico blagoslovit. Miriboj in Zorislav s svojima ženama in otrociči bodo pri blagoslovljenji pričijoči. Ali nar ljubši gosta zmed vsih ste vi Častimir in vi blagoserčna Roza! Tudi sva prepričana, de bosta gotovo pri blagoslovljenji te kapelice pričijoča.“

Blagoslovljenje te kapelice je bilo tudi zares naj veselejši dan leta. Povabljeni vitezi iz daljnih in bližnjih krajev so počastili veselo družbo pobožnih duš s svojo pričijočnostjo v naj lepšim oklepji. Tudi gospe so bile krasno napravljene; sosebno Roza je bila v beli obleki z raznimi cvetkami kinčana, enaka angelski podobi. Slavomil s svojima sesticama je klečal pred božjim altarjem, in svoje nedolžno serce k Bogu povzdigoval. Žlahno kadilo je razširjalo svoj ljubi duh med pričijoče. Potem stopi sivi starček, častiti Bogomil, pred altar, in nagovori žlahnike z milim glasom, rekoč :

„Častita Gospôda“ !

„Ljubezen dobrih starišev do svojiga, velike nevarnosti otetiga sina, in ljubezen dobre hčere do svojiga očeta, je važni vzrok današnjiga praznika, blagoslovljenja té kapelice.“

„Prigodba, ktera nam je današnji praznik napravila, bo tudi zapopadek mojiga govora. Vender ne mislim prigodbe nadalje razlagati, ker je že tako pred Bogom in ljudmi znana. Le nekolikanj lepih naukov hočem iz te prigodbe posneti, in starišem, ktere tu pred altarjem zbrane vidim, neke besede v serce vsaditi; nekaj besedi pa hočem otrocičem, de bodo v pobožnosti napredovali, govoriti.“

„Zares lepa naredba božja je, v kateri nam svojo modrost in dobrotljivost razodeva, de je on nar ljubeznjiviši in pomoči potrebne stvari, otroke, reji starišev izročil, de je on nezapopadljivo ljubezen starišem do otrok v serce položil, in de on nasprotno tudi otročjo ljubezen do starišev vsak dan razodeva.“

„Naj bi se vsi stariši marljivo trudili svoje otroke podučevati, kako dober je Bog, kako nas on ljubi, kateri nas ne le samo z živežem in obleko previdi, ampak s sleherno dobroto podučuje, se njemu hvaležne skazati. On hoče, da bi vedno v persih starišev čista ljubezen, nebeški dar, klila, in nikdar ne ugasnila.“

„Naj bi drugič vsi otroci srečo, dobre stariše imeti, prav spoznali! Ví sinovi in vé hčere, kateri ste v cvetečih letih svoje mladosti, ozrite se v preteklost. Vaši dobri stariši so vedno skerbeli za vašo srečo; previdili so vas z obleko in jedjo, so v vaši bolezni vedno pri vaši postelji stali, vas čuvali, in vam stregli. Skerb vašiga očeta in varstvo vaše matere, vse to vas je varovalo vse nevarnosti. Le k njim ste v svojih naj manjših potrebah pribežali, miru in tolažbe iskat. Učili so vas razločiti hudobno od dobriga, česar se imate varovati, česar poprijeti. In ako ste dobro storili, vam je bilo žlahno plačilo prijazni obraz in pohvala vaših starišev. Kako ljubeznjivo je Bog, od česar ste svetlobo dneva zagledali, za vas vedno skerbel!“

„Spoznajte v tej lepi božji naredbi njegovo ljubezen, in bodite mu hvaležni. Hvaležnost pa naj bolje razodenete, če svoje stariše spoštujete, ker le po stariših imate vse dobro od Boga. Spolnajte natanko njih voljo, ker vam ne bodo kaj slabiga storiti zapovedali. Varite se skerbno nehvaležnosti proti svojim starišem, ker to je hudobija, ktera Boga žali, in je njegovi četerti zapovedi nasprotna. Le če se je varujete, in svoje stariše po vrednosti spoštujete se vam bo na tem in unim svetu dobro godilo.“

„Zmed vsih, kateri ste v božjim duhu tu zbrani, stojim jez pred altarjem, kateri se Bogu v večno hvalo posvečuje, in povzdigujem svoje serce k tistimu, ki ga smemo očeta imenovati, kateri nas zagotavlja, da bolj skerbi za nas vse, kakor skerbna mati za svoje lastno dete skerbeti zamore. Vsi stariši, kateri svoje otroke serčno ljubijo, naj jim bo ta ljubezen do otrok zastava ljubezni božje. Kako žlahno tolažilo mora vsakimu očetu, vsaki materi v težavah biti, če pomisli: Bog me ljubi neizmerno bolj, kakor jez svoje otročiče! Kako bi on ne skrbel zame! Kako bi me on mogel pozabiti!“

„Tako tudi le tisti otroci, katerih serca so s čisto ljubeznijo do starišev napolnjene, kateri so jim pokorni, kateri jih spoštujejo; le taki otroci zamorejo Boga svojiga ljubeznjiviga očeta imenovati, in v britkostih in v težavah voljno terpeti, in terdno na Vsigamogočniga zaupati. Le otroci, ki živijo v svoji rojstni hiši v edinosti, ljubezni s svojimi sestricami in brati, zamorejo, ko odrastejo, vse ljudi, kakor otroke eniga očeta v nebesih, kakor svoje lastne brate in sestre ljubiti. Le taki otroci zamorejo v terpljenji, brez kteriga nikoli ni človeško življenje, krepko podporo v Bogu najti; le taki se ne bodo smerti bali, zakaj ona jih bo pripeljala v pravi očetovski dom.“

„O naj dobrotljiviši Oče na višavah, dodeli nam milost, da bi Te vsi ljudje čez vse in svoje bližnje, kakor sami sebe ljubili, revnim v nadlogah pomagali, in Tebi enkrat čiste serca izročili. Ta je Tebi častitljiva in dopadljiva služba. Blagoslovljenje te kapelice je v tvojo čast in v naš prid, da bi Te tudi naši pozni vnuki na tem svetim mestu hvalili, v Odrešenikovim imenu na vekomaj. Amen.“

Ko se je veličastna slovesnost končala, se podajo vsi pričijoči v prostorno sobano k obedi. Komaj dobro sedijo, se zasliši v dvoriši vesela godba. Vitezi vsi začudeni, kaj de to pomeni, nagloma skočijo k oknom gledat, in vidijo vsi začudeni trumolepo oblečenih vojakov in vitezov v grajšinskim

dvoriši. Zdaj pridere množica služabnikov v dvorano in povzdignejo veseli glas: „Svitli knez so tukaj!“ — Vitezi vsi začudeni taciga nenadnega glasu, hočejo knezu na proti, ali prehiteli so jih, ko v okrogu mnogih vitezov v prostorno sobano stopijo. Bili so imeniten mož, čverste postave, visoke rasti. Sivkasti lasje so se jim čez pleča razvijali, in njih oči so naznanovale le prijaznost in milost. Serčno pozdravijo Častimira, ter mu podajo desnico rekoč: „Prišel sim vam naznanit slavodobitni mir, in se vam serčno zahvalim v svojim in Cesarjevim imenu za vaše hrabre junake, ki so mnogo pripomogli k slavni zmagi; tedaj sim vam jih tudi sam nazaj pripeljal. Snoči pridši v Jelodvor, zvem de ste v Smrečniku, tedaj sim se namenil, ko se je dan napočil semkej, ker mislim, de smo tudi v Strašimiru odkritoserčniga in zvestiga prijatla dobili.“

„Kaj ne?“ reko knez na dalje Strašimiru, „de se niste nadjali mojiga prihoda? Razodenem vam tu zadovoljnost cesarja o vajnim zedinjenji, in se tudi sam jako veselim, dva tako krepka in slavna viteza v ljubi slogi tukaj najti.“ —

Strašimir se ne vé veselja kam djati; cesarjeva milost mu je bolj glavo ogrela, kakor naj močnejši vino. Zdaj zagledajo knez pobožniga opata, pohlevno mu roko podajo, in reko: „Veseli me, de vas, častitljivi, oče zopet vidim v naši veseli družbi, ko se tako redko na beli dan pokažete“. Obernivši se proti Ljudmili, jo prijazno pozdravijo in smehljaje rečejo: „Že od nekda vas poznam kakor miloserčno gospo, in zato se prederznem sam h kosilu se povabiti, ker sim prepričan, de mi tega ne boste odrekli“.

„Vam pa, ljubeznjiva gospodična,“ rečejo Rozi, „imam še mnogo važniga naznaniti, kar pa za po kosilu prihranim. Kar druge tiče, vse serčno pozdravim in vas nočem dalje od kosila deržati, tedaj sledite mojimu zgledu, ker tudi meni že jed diši in precej gladen sim. Želim, de bi bil v sredi Smrečniške gospe in Roze, desiravno trikrat pregovor

prestopim: Pobožnost je v sredi. — Mnogočastiti opat naj blagovolijo med zedinjena viteza sesti, ker njih edina in važna skerb je v razdvojene serca žlahni mir zlivati. — Drugi naj sedejo vsak na svoje mesto.“

Knez sedejo na prvo mesto, in drugi, kakor so knez želeli. Potem ko so se bili malo pokrepčali, povzamejo zopet knez besedo: „Boj med Častimiro in Strašimiro, kakor tudi njuno zedinjenje in blagodušne dela Ljudmile, sosebnost pa Roze smo tudi mi v tabor zvedili. Ali zgodba mi je tako znamenita, da bi tudi naj manjši okolišine rad zvedel“. Popraševali so tedaj natančno zdaj o tej zdaj o tej reči, in pazljivo so poslušali sleherni odgovor. Mnogokrat se je na njih licu obžalovanje Častimira in dopadajenje nad Rozo viditi zamoglo. Tudi Ljudmilo so po vrednosti vedili pohvaliti, in dostikrat so radostno pogledali Strašimira. Častimir in Roza sta vse tako pripovedovati žnala, da ni bil Strašimir v naj manjši stvarici razžaljen, česar pa on ne pripusti, marveč prostovoljno vse odkritoserčno pové, na zadnje pa reče: „Zares gerdo sim ravnal, kar sam, žalibog! tako pozno spoznam! Skusil sim tudi to ravnanje po moči poravnati, in tudi vsakimu, kdor se je pregrešil, svetujem, da naj pomoto poravna, kakor sim je jez“.

Po zverhi te čudopolne pripovedi, se ozro knez po prostorni sobani, in radostno rečejo: „Dragi gospodični tu se imamo zahvaliti, da danes tako združeni tako veselico obhajamo. Ko bi nje ne bilo, bi mi še v vednim sovraštvu eden družiga preganjali, in tako nikoli praviga serčniga miru ne dosegli. Že je bilo v taborji sklenjeno, da naj se koj po skončani vojski množica hrabrih vojakov na Strašimirov grad poda, in da zvestiga Častimira reši. Koliko kervi bi bilo tukaj prelite! Pa tega nas je dobrotljivi Bog obvaroval po žlahni, gospodični“.

Modro Roze rudečica oblije, ter vsa sramožljiva odgovori: „Svitli knez, toliko časti mi ne gré, ker nisim je zaslužila. Tiček, ki je pri vodnjaku

veselo skakljaj je zedinjenja med mojim očetom in Strašimirom ravno toliko deležen, kakor jez“.

„Zares krasna primera“, rečejo zdaj opat s spoštljivim glasom, „ki se ne dá z zlátom preplačati. Tisuč in tisuč malenkost nas na tem svetu obdaja, za ktere še ne maramo, ki so pa vender v svoji malenkosti za nas znamenite, in imajo imenitne nasledke; večkrat so tudi vzrok sreče. Kdo misli de bo srečen, če danes dežuje ali solnce sije? Vender le je tako. Ko bi bilo na dan Slavomilove otetbe deževno vreme, bi on ne bil na dvoriši bil, in pa tudi v globoki vodnjak ne padel. Kdo le misli, de bo ta ali druga jed na mizi v prihodnosti veliko spremembo njegoviga življenja napravila? Tudi to je tako. Ko bi žlahna gospodična v ogljarski bajtici ne bila dobrih gob na mizi vidila, bi si tudi ne bila zmislila vratarjeva služkinja postati. Tako čudopolno vlada božja previdnost nad nami, de nam v naj manjših prigodbah svojo modrost razodeva, in nas k hvaležnosti spodbada.“

Vsi so enoglasno častljive opatove besede poterdili, knez pa vzamejo zlati kozarec, ter ga spraznijo na cesarjevo zdravje, in po prostorni sobani se je mogočno „živijo“ razlegalo. Po tem se obernejo knez k Rozi, ter rečejo: „V tej častni, družbi hočem cesarjevo povelje naznaniti, ki je Vam, žlahna Roza, namenjeno. Vse vaše miloserčno ravnanje z očetom so svitli cesar natanko zvedili, in ker vse po vrednosti poplačajo, tudi vas niso pozabili, kar zdaj vsim zbranim naznanim“. Knez mignejo nekimu svojih vitezov, de prinese zahvalno, lepo cesarjevo pismo. Knez ga spoštljivo podajo Rozi z besedami: „Žlahna gospodična! Dobro znate, de vaš hrabri oče nimajo nobeniga sinu, in de bi bil tedaj Jelodvor po pravici po njih smerti zopet cesarjeva last. — Ali ker ste vi tako junaško se obnašali, kar bi osem naj hrabrejih sinov ne bilo storilo, vam milostivo poklonijo Jelodvor za večne čase; in tako si zamorete prosto naj žlahnejiga vi-teškiga junaka za moža zbrati, kateri nima družiga

storiti, kakor de ime Jelodvorski prihrani. Zakaj tako slavno ime zasluži, de ga tudi pozni vnuki po vrednosti spoštujejo“.

Častimira je cesarjeva milost zelò ganila, in Roza je bila vsa zavzeta tako nenadniga povikšanja, de se komaj zahvaliti zamore.

Po zveršenim kosilu so želeli knez vodnjak in kapelico viditi. Ljudmila je naglo napravila mnogo lučic okoli vedra, de so tamno globino razsvitljevale. — Knez se podajo z vso družino k vodnjaku, se čudijo umetnemu zidanju, še bolj pa globini vodnjaka. „Zares, draga gospodična“, so rekli knez, „grozno se čudim, de zamore v vaših deviških persih tako pogumno serce biti. Dokler bo Smrečnik stal, se bo od vas pripovedovalo. — Sozidali ste si tedaj večni spominek!“ „Oh ne vender, milostivi gospod knez! Ta čast ne gre meni, kar zdaj le predobro vidim. Kolikorkrat v vodnjak pogledam, me nek strah obide, in le Vsigamogočni me je tistikrat s tako pogumnostjo navdihnil, tedaj naj vsi, kateri bodo ta vodnjak vidili, le tistiga dobrega očeta časte.“ Po tem se podajo knez v krasno kapelico, pokleknejo k altarju, in vsi ginjeni Boga časté. Ko vstanejo, radostno reko: „Detinska ljubezen je tamnico v prekrasno kapelico spreobernila, tedaj naj bi se tudi nad altarjem z zlatimi čerkami napisalo: „V spomin otročje ljubezni!“ — „O ne, ne! svitli knez, to bi bila prevelika čast merljivi stvari! Le naj Vikšemu, ki mogočno nad nami vlada, naj bo ta kapelica posvečena“.

Častiti opat se niso prečuditi mogli tako pametnim odgovorom, in rečejo na dalje: „Jez mislim, de bi se namesto prejšnih besed, katerih se žlahna gospodična branijo, raji napisalo z zlatimi čerkami: „Spoštuj očeta in mater, de se ti bo dobro godilo, in de boš dolgo živel na zemlji“. — To se je tudi zgodilo, in božja obljuba, ki je v teh besedah zapopadena, je bila obilno Rozi dodeljena.

Ko so vse ogledali, se podajo vsi skupaj v viteško sobano. Knez se poslovijo zdaj od Straši-

mira, Ljudmile in drugih vitezov. Krasomil naj mlajši knezov sin, vredi Častimirove vojake, kateri so v vojski pod njegovim vodstvom nekaj časa bili, in ko svojiga milostiviga gospoda na strani kneza zagledajo, ga z veselim vriskom po vojaško pozdravijo. Krasomil prvi na čelu slavne čete jaha v bliskečim oklepji in s pozlačeno čelado. Knez, Častimir, Roza in drugi vitezi, ki so kneza spremljevali, so zadej bili. Na poti se knez s Častimirom dolgo sami pogovarjajo in s posebno prijaznostjo mu desnico podajo. Drugi vitezi in Roza so sicer to vidili, ali nobeden si ni mogel domisliti kaj če še temu biti.

Pridši v Jelodvor, že stojé v verstah vojaki, in ko slavni gosti pridejo jih veselo pozdravijo. Knez zdaj očitno pohvalijo vojake, in Častimir jih velí prav dobro pogostiti. Pri večerji so hotli knez tudi Jakoba viditi. Spoštljivo stopi v sobo in se nizko priklone. Mogel je na konec mize sesti, in kaj povedati. Pazljivo ga poslušajo, in ko je svoje pripovedovanje končal, se knez vzdignejo rekoč: „Vem, de so vas, zvesti Jakob, vaš gospod za vašo zvestobo in miloserčnost po vrednosti obdarovali. Očitno in po vrednosti vas tudi jez pohvalim, in de ste še bolj prepričani“, se obernejo proti Krasomilu, in rečejo dalje, „natakni mu ti to zlato svetinjo v vedni prijazni spominek njegoviga kneza“. Jakob stermi in sam ne ve kaj odgovoriti. Častimir to viditi se namesto njega lepo zahvali.

Po večerji, ko so se že vsi drugi k pokoju podali, ostanejo knez s Častimirom in njegovim sinom Krasomilom v sobani. Po kratkim pogovoru se tudi ti podajo spat. Komaj čuvaj v visokim stolpu belo jutro naznani, že je Častimir na nogah, Roza mu prva veselo jutro voši. Ljubeznjivo jo poprimajo skerbni oče za roko, in nekoliko ž njo govore. Rozo rudečica oblije, in očetu se v naročji hoče skriti. Oče jo spremijo v njeno sobo. Nežika pa jo lepo napravi. Ko po tem v sobano pridejo, so bili vitezi že pri mizi. Častimir se vsede z Rozo zra-

ven, lepo oblečen z zlato verižico in svetinjo na vratu. Eden žlahtičev vrata odpre, in noter stopijo knez s svojim sinom, in v malih besedah snubijo Rozo Krasomilu. Častimiru se solze v očeh blišijo, in serčno se objemata, tudi prihodnjiga zeta v resnični ljubezni poljubi. Krasomil natakne zdaj svoji ljubeznjivi nevesti dragoceni perstan, ona pa, mu da svojiga, zaročni perstan svoje mile rajnce matere.

Kmalopotem je bila svatba, in veliko imenitnih gostov iz bližnjih in daljnih krajev je počastilo veseli dan zaročenja Roze s Krasomilom. Strašimir in Ljudmila s svojimi prijatli Miribojem in Zorislavam sta bila tudi pričijoča.

Častimir pa je doživel še veliko veselja v svojim gradu, in občno spoštovan in ljubljen je v sredi svojih ljubih in vnukov še dolgo veselo živel in še le v sivi starosti sladko v gospodu zaspal.

K a z a l o.

Stran.

Predgovor	3
I. Rozine mlade leta in skerbna odreja.	5
II. Roza zgubi svojo mater.	15
III. Roza streže svojimu očetu	18
IV. Roza od svojiga očeta ločena	23
V. Roza perbeží k pobožnemu Jakobu	29
VI. Roza v voglarjevi hiši	34
VII. Roza ogljarska deklica	39
VIII. Roza iše službe v sovražnikovim gradu	42
IX. Roza v službi	47
X. Roza pride v ječo k svojimu očetu	51
XI. Roza se dá svojimu očetu spoznati.	55
XII. Roza slajšuje nesrečo svojiga očeta	59
XIII. Roza sluša opominjevanje svojiga očeta	64
XIV. Rozina velikoserčnost.	69
XV. Rozine blage misli	73
XVI. Rozen žlahni stan razodet	77
XVII. Roza prosi za oprosteno svojiga očeta	82
XVIII. Roza naznani prostost svojimu očetu	89
XIX. Častimiru in Rozi se premoženje poverne	95
XX. Na dalje, kako se Rozi dobro godi	103

